

VERGELIJKEND RAPPORT & BELEIDSAANBEVELINGEN

2022

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice
professionals on forensic interview procedures
for child victims and witnesses of violence

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice
professionals on forensic interview procedures
for child victims and witnesses of violence

VERGELIJKEND RAPPORT & BELEIDSAANBEVELINGEN

**BELGIË, ESTLAND, GRIEKENLAND, ITALIË &
SPANJE**

ENCLAVE

Versterking van de capaciteit van juridische en justitiële professionals inzake forensische interviewprocedures voor kinderen die slachtoffers of getuigen zijn van geweld

101005464 - ENCLAVE - JUST-AG-2020 / JUST-JACC-AG-2020

WP2. Vergelijkend verslag en beleidsaanbevelingen

Universiteit Carlos III van Madrid

Auteurs: Helena Soletto, Jessica Jullien en Irene Escudero

2022

De inhoud van deze publicatie valt uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van het ENCLAVE-project en geeft niet noodzakelijkerwijs de mening van de Europese Unie weer. Noch de instellingen en organen van de Europese Unie, noch enig persoon die namens hen optreedt, kan verantwoordelijk worden gehouden voor het eventuele gebruik van de informatie in deze publicatie.

INDEX

LIJST VAN AFKORTINGEN	5
HOOFDSTUK 1. INLEIDING	7
1.1. WAT IS ENCLAVE?	7
1.2. DOELSTELLINGEN VAN HET VERGELIJKEND VERSLAG	8
1.3. METHODOLOGIE	9
1.3.1 Procedure	9
1.3.2. Steekproef	10
1.3.3 Instrumenten	11
1.3.4 Reikwijdte van het project en beperkingen	12
HOOFDSTUK 2. TRANSNATIONAAL rapport	14
2.1. Eerste benadering van het gebruik van forensisch interviewen bij seksueel slachtofferschap van kinderen	14
2.1.1. Seksueel slachtofferschap bij kinderen: een verschijnsel met vele lagen	14
2.1.2 Rechten, behoeften en belangen bij seksueel slachtofferschap van kinderen	17
2.1.3. Het forensisch interview als beschermingsmaatregel	20
2.2 GEVOLGEN VAN HET GEÏNTEGREERDE RECHTSSYSTEEM VOOR HET FORENSISCH INTERVIEW	27
2.2.1. Gespecialiseerde systemen of structuren: Gespecialiseerde rechtbanken voor geweld tegen kinderen en kindertehuizen	28
2.2.2. Opvang en doorverwijzing van minderjarige slachtoffers	30
2.2.3 Mechanismen om kinderen daadwerkelijk toegang tot de rechter te garanderen	32
A) Klacht van minderjarige slachtoffers, kosteloze rechtsbijstand en gespecialiseerde figuren	32
B) Kindvriendelijke omgeving	34
2.3. Het forensisch opsporingsgesprek met kinderen	39
2.3.1. Regeling van het forensisch interview	41
A) Criteria voor het gebruik van het op video opgenomen forensisch interview als bewijsmateriaal vóór het proces	41
B) Professionals die het forensisch interview afnemen	42
C) Procedurele waarborgen	42
D) De tijd die verstreek tussen de klacht en het interview	45
2.3.2 Opleiding	46
A) Opleiding interviewers	46
B) Opleiding voor aanverwante professionals	52
2.3.3. Protocollen voor forensisch interview	55

A)	Forensische interviews worden uitgevoerd volgens empirisch onderbouwde praktijken en protocollen, die de kwaliteit en de kwantiteit van het verkregen bewijsmateriaal garanderen	55
B)	Mechanismen/richtlijnen om deze protocollen aan te passen aan de specifieke kenmerken <i>in casu</i> : leeftijd, context van victimisatie, culturele achtergrond en handicaps	65
C)	Andere elementen in verband met rechten en procedurele waarborgen:	66
2.3.4.	Gebruik van het audiovisuele interview van kinderen tijdens de rechtszaak	70
A)	De impact van het forensisch interview tijdens het proces	70
B)	Geloofwaardigheidsbeoordeling	72
2.3.5.	Beroepspraktijk. Ruimte voor verbetering? Mechanismen voor supervisie en feedback bij het afnemen van forensische interviews	73
A)	Naleving en toepasbaarheid van het interviewprotocol	73
B)	Supervisie en feedback	77
C)	Psychologische ondersteuning voor forensisch interviewers en andere beoefenaars van juridische beroepen	79
	HOOFDSTUK 3. SLOTOPMERKINGEN	82
	HOOFDSTUK 4. BELEIDSAANBEVELINGEN	88
4.1	VOORWERP	88
4.2	STRUCTUUR	88
4.3	BELEIDSAANBEVELINGEN OP EU-NIVEAU	90
	REFERENTIES	101
	BIJLAGEN	109
	BIJLAGE 1. KOPPELING VAN BELANGEN, RECHTEN EN SPECIFIEKE MAATREGELEN BIJ HET FORENSISCH INTERVIEW	111
	BIJLAGE 2. TRAJECT VAN HET KINDSLACHTOFFER (HET <i>GERECHTELIJK</i> TRAJECT)	113
	BIJLAGE 3. TAM-PROTOCOL: DE STAPSGEWIJZE STRUCTUUR VAN HET FORENSISCH INTERVIEW	119
	BIJLAGE 4. CORRIGENDUM	121

LIJST VAN AFKORTINGEN

ABA	Het bereiken van het beste bewijsmateriaal / <i>Achieving Best Evidence</i>
APSAC	<i>American Professional Society of Abuse of Children</i>
Art./s	Artikel/s
BE	België
BHQS	(Europese) Barnahus-kwaliteitsnormen
bv.	Bijvoorbeeld
CAC's	Centra voor de verdediging van kinderen / <i>Children's Advocacy Centres</i>
CAPALIST	(Spaans) Instrument voor de beoordeling van de testvaardigheid van kinderen / <i>Protocolo de Valoración de Capacidades para Testificar</i>
CBCA	Criteria-gebaseerde inhoudsanalyse / <i>Criteria-Based Content Analysis</i>
CCTV	Gesloten televisiecircuit
CIASI	(Spaans) Interventiecentrum voor seksueel misbruik van kinderen / <i>Centro especializado de intervención en abuso sexual infantil</i>
CLB	(Belgische) Centra voor leerlingenbegeleiding
CP	(Italiaans) Wetboek van strafrecht / <i>Codice penale</i>
CPP	(Italiaans) Wetboek van strafvordering / <i>Codice di procedura penale</i>
CSA	Seksueel misbruik van kinderen / <i>Child sexual abuse</i>
EE	Estland
EL	Griekenland
EMUME	(Spaanse) Burgerlijke Garde Vrouwen-Kind Teams / <i>Equipos Mujer-Menor de la Guardia Civil</i>
ES	Spanje
EU	Europese Unie
FAIRCOM	Eerlijke en passende schadeloosstelling van slachtoffers van seksuele misdrijven in de EU / <i>Fair and appropriate compensation to victims of sexual crimes in the EU</i>
FRA	Grondrechtenbureau van de EU / <i>Fundamental Rights Agency</i>
IT	Italië
IVRK	Internationaal Verdrag (van de Verenigde Naties) inzake de Rechten van het Kind
JUFEJUS	(Spaanse) Federale Raad van Rechtbanken en Hoge Gerechtshoven / <i>Junta Federal de Cortes y Superiores Tribunales de Justicia</i>
LEA officieren	Agenten van de wetshandhavingsdienst / <i>Law Enforcement Agency officers</i>
LECRIM	(Spaans) Wetboek van Strafvordering / <i>Ley de Enjuiciamiento Criminal</i>
LOPIVI / LO 8/2021	(Spaanse) Organieke wet 8/2021, 4 juni, betreffende de alomvattende bescherming van kinderen en adolescenten tegen geweld / <i>Ley Orgánica 8/2021, de 4 de junio, de Protección Integral a la Infancia y la Adolescencia Frente a la Violencia</i>

LOPJ	(Spaanse) Organieke wet van de rechterlijke macht / <i>Ley Orgánica del Poder Judicial</i>
NCAC	(Amerikaans) Nationaal Centrum voor de verdediging van kinderen / <i>National Children's Advocacy Centre</i>
NGO's	Niet-gouvernementele organisaties
NICHD	Nationaal Instituut voor Kindergezondheid en Menselijke Ontwikkeling Interview Protocol / <i>National Institute of Child Health and Human Development Interview Protocol</i>
p-/pp.	Pagina/s
PEACE	Acroniem van de fasen van het interviewprotocol: <i>Planning and preparation; Engage and explain; Account; Closure; Evaluate</i>
PHS	(Noorse) Politieacademie / <i>Politihøgskolen</i>
PTSD	Post-Traumatische Stress Stoornis
RADAR	Herkennen van vormen van misbruik en reageren / <i>Recognizing Abuse Disclosure types And Responding</i>
RATAC	Cornerhouse Forensisch Interview Protocol bekend als RATAC (Rapport, Anatomy Identification, Touch Inquiry, Abuse Scenario, and Closure)
RE-TREAT	Hervorming van de behandeling van slachtoffers van seksueel geweld in het kader van strafprocedures
RvE	Raad van Europa
SACC	Crisiscentrum voor seksueel geweld / <i>Sexual Assault Crisis Centre</i>
Sv	Wetboek van Strafvordering
SVA	Beoordeling van de geldigheid van de verklaring / <i>Statement Validity Assessment</i>
Sw	Wetboek van Strafrecht
TAM	Techniek voor het audiovisueel interview van minderjarigen
UAVDI	Eenheid voor hulp aan slachtoffers met een handicap
UFAM	(Spaanse) Nationale Politie Bijstandsdiensten voor gezinnen en vrouwen / <i>Unidades de Atención a la Familia y Mujer de la Policía Nacional</i>
UNICEF	Kinderfonds van de Verenigde Naties
VK	Verenigd Koninkrijk
WHO	Wereldgezondheidsorganisatie
ZSG	Zorgcentra na Seksueel Geweld

HOOFDSTUK 1. INLEIDING

1.1. WAT IS ENCLAVE?

ENCLAVE is een actieonderzoeksproject op Europese schaal in samenwerking met vijf EU-lidstaten: België (BE), Estland (EE), Griekenland (EL), Italië (IT) en Spanje (ES). Het is opgericht in het kader van twee projecten die gefinancierd worden door het programma Justitie van de Europese Unie (2014-2020):

- FAIRCOM (JUST-AG-2018/JUST-JACC-AG-2018)¹: eerlijke en passende schadeloosstelling van slachtoffers van seksuele misdrijven in de EU. Het project heeft tot doel EU-brede minimumnormen vast te stellen voor de schadeloosstelling van slachtoffers van seksuele misdrijven om zo bij te dragen tot een meer coherente en consistente uitvoering van Richtlijn 2004/80/EG betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven en Richtlijn 2012/29/EU tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten.
- RE-TREAT (JUST-AG-2019/JUST-JACC-AG-2019)²: een nieuwe aanpak van de behandeling van slachtoffers van seksueel geweld als onderdeel van strafprocedures. Het project is gericht op het stimuleren van procedurele en organisatorische veranderingen in de strafrechtelijke procedures binnen de rechtssystemen in Griekenland, Italië en Spanje, zodat deze beter inspelen op de specifieke behoeften van slachtoffers van seksuele misdrijven.

ENCLAVE behandelt de huidige situatie en behandeling van kinderen die slachtoffer of getuige zijn van seksueel geweld, in de vijf Europese rechtssystemen, met betrekking tot de implementatie van Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten (de *Victim's Rights* Richtlijn). Bijgevolg behandelt het ook de fasen van de ontwikkeling en de implementatie van het protocol voor forensisch interview in geval van seksueel geweld.

Het overkoepelende doel van ENCLAVE is het bevorderen van impactvolle veranderingen in strafprocedures om een effectieve en coherente toepassing van het forensisch interviewprotocol in te voeren en gangbaar te maken om te voorkomen dat kinderen opnieuw slachtoffer worden. Om dat doel te bereiken, draait het project rond drie doelstellingen:

1. Vergroting van de capaciteit van professionals uit de justitiële sfeer en van organisaties voor slachtofferhulp bij de toepassing van forensisch interviewprotocol voor slachtoffers van seksueel misbruik van kinderen;
2. Verbetering van de interprofessionele samenwerking tussen de verschillende actoren betrokken bij de gerechtelijke procedure, met inbegrip van organisaties voor slachtofferhulp en

¹ <https://sexualviolencejustice.eu/faircom-project/>

² <https://sexualviolencejustice.eu/re-treat-project/>

3. Voorkomen dat minderjarige slachtoffers en getuigen van seksueel misbruik opnieuw slachtoffer worden.³

Het project is opgebouwd uit drie onderling samenhangende fasen:

- **Fase 1. Onderzoek.** Analyse van de nationale context van elk lid van het consortium. Dit resulteert in een transnationaal-vergelijkend rapport en beleidsaanbevelingen waarin de status van het forensisch interviewprotocol in relatie tot de *Victim's Rights* Richtlijn in kaart wordt gebracht, alsook in de ontwikkeling van een Benchmark protocol.⁴
- **Fase 2. Capaciteitsopbouw.** Beoordeling van de opleidingsbehoeften van bij het proces betrokken professionals (politieagenten, openbare aanklagers, advocaten, psychologen, leden van de rechterlijke macht en slachtofferhulpmedewerkers). Een opleidingshandboek ontwikkelen voor de proef met capaciteitsopbouw, gestructureerd naast nationale en internationale workshops. Ontwikkeling van richtlijnen voor slachtofferhulporganisaties voor actie in geval van seksueel misbruik van kinderen en een databank met slachtofferhulporganisaties. Organisatie van nationale workshops en een transnationaal seminarie, om goede methodes uit te wisselen. Evaluatie van het effect van de proefopleiding (workshops en seminarie) en van het opleidingsmateriaal.
- **Fase 3. Communicatie.** Verspreiding van de activiteiten en resultaten van het project, via mailinglijsten, sociale media, de projectwebsite en via de online publicatie van een projectnieuwsbrief. Publicatie van het opleidingsmateriaal.

1.2. DOELSTELLINGEN VAN HET VERGELIJKEND VERSLAG

Het belangrijkste doel van dit transnationale verslag is het vergroten van de kennis van juridische en justitiële professionals over de burgerlijke, strafrechtelijke en grondrechteninstrumenten van de EU die gericht zijn op kinderen die slachtoffer of getuige zijn van seksueel geweld. In het bijzonder:

³ Met het oog op de disambiguïteit moeten twee terminologische opmerkingen worden gemaakt: (i) In overeenstemming met art. 1 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt de term 'kind' opgevat als elke persoon jonger dan 18 jaar, "de wettelijk bepaalde leeftijd waarop een persoon volwassen wordt". In Susanna Greijer and Jaap Doek, *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse* (Luxembourg: ECPAT International, 2016). In de gehele tekst wordt de term gebruikt als een overkoepelende term voor kinderen en adolescenten. Vermeldenswaard is ook het beginsel van de evoluerende capaciteit, waarmee wordt erkend dat kinderen moeten worden behandeld op basis van hun mate van maturiteit. Dat betekent dat maatregelen moeten worden afgestemd op hun cognitieve en psychologische ontwikkeling en dat niet alleen algemene maatregelen op basis van hun leeftijd moeten worden toegepast. De impact van het slachtofferschap en de huidige kennis van psychologische trauma's is in dit geval ook een belangrijk aspect omdat het van invloed is op de geschiktheid van maatregelen. (ii) Hoewel de figuur van het slachtoffer en die van de getuige verschillende repercussies hebben in de gerechtelijke procedure, worden zij in dit project gezamenlijk behandeld. "[D]e definitie van slachtofferschap onder volwassenen is niet geschikt voor kinderen (...) vanwege hun unieke kenmerken, kwetsbaarheden en behoeften, gaan de schadelijke gevolgen van misdrijven voor kinderen veel verder dan rechtstreeks slachtofferschap".

Michal Gilad, "The Young and the Helpless: Re-Defining the Term "Child Victim of Crime", Public Law and Legal Theory Paper, no. 14–23 (2014): 23–24. Inzicht in het feit dat getuige zijn van seksuele misdrijven voor kinderen slachtofferverwekkend is en dat de beschermingsmaatregelen die voor slachtoffers gelden, ook moeten worden toegepast op getuigen, met name wat betreft het forensisch interview - en in het algemeen wat betreft de participatie van het kind door middel van zijn of haar getuigenis. Sommige specifieke punten die hier worden behandeld, zijn alleen van toepassing op het slachtoffer, hoewel moet worden opgemerkt dat de deelneming van het slachtoffer vaak als getuige plaatsvindt.

⁴ Online beschikbaar in het Engels en in 5 EU-talen: <https://enclaveproject.eu/publications/> . Dient als leidraad voor de toepassing van beste praktijken met betrekking tot het protocol voor forensische interviews en minimumnormen op procedureel, operationeel en bijstandsvlak.

- i. Richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten (Richtlijn 2012/29/EU),
- ii. Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK),

Om dit doel te bereiken, is het verslag gestructureerd met twee doelstellingen voor ogen:

1. De kennis en toepassing van de richtlijn betreffende de rechten van het slachtoffer tegenover elkaar stellen, om bruggen en leemten tussen theorie en praktijk bij de implementatie van het forensisch interviewprotocol op te sporen en
2. In kaart brengen van forensische interviewprotocollen en de gevolgen daarvan voor de voorafgaande onderzoeksfase en de hoorzitting.

Daarnaast wordt in **hoofdstuk 4** ingegaan op de behoefte aan beleidsaanbevelingen om te zorgen voor een goede uitvoering van de procedures voor forensische interviews en van de Richtlijn 2012/29/EU in de deelnemende landen.

1.3. METHODOLOGIE

1.3.1 Procedure

Om inzicht te krijgen in de wettelijke en juridische context van het forensisch interview en de strafrechtelijke procedures in zaken met betrekking tot minderjarige slachtoffers en getuigen van seksueel misbruik, in samenhang met de minimumnormen van Richtlijn 2012/29/EU, hebben we verschillende stappen gevolgd:

- Eerst heeft elk team de wetenschappelijke literatuur en de juridische documenten over het onderwerp bestudeerd en zijn er voor ieder land contextrapporten opgesteld.
- Vervolgens werden, om meer te weten te komen over de praktische werking van het forensisch interviewprotocol, semi-gestructureerde en diepte-interviews gehouden met verschillende groepen belanghebbenden die betrokken zijn bij zaken van seksueel misbruik van kinderen. Daarnaast werd een online vragenlijst ontworpen om een breder publiek te bereiken.
- Ten derde werd, om het ontwikkelings- en implementatiestadium van het forensisch interviewprotocol van elk consortiumland te beoordelen, een uniform model ontworpen op basis van Richtlijn 2012/29/EU, het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en de Europese Barnahus Kwaliteitsnormen (BHQS).

Dit *one-size-fits-all* model was gestructureerd in twee macrocategorieën en zes subcategorieën, gekoppeld aan rechten en belangen van de bepalingen van Richtlijn 2012/29/EU. Tevens gekoppeld aan een reeks minimumnormen die zouden waarborgen dat de betrokken rechten en belangen in elke categorie in voldoende mate worden vervuld (zie het beoordelingskader in [punt 2.1.2](#)).

Dit referentiekader wordt dan ook gebruikt om de regelgeving van elke partner en vooral hun dagelijkse praktijk te analyseren in contrast met de verschillende realiteiten van de aan het project deelnemende landen.

1.3.2. Steekproef

Omwille van zijn rol in de strafrechtelijke procedure werden vier beroepsprofielen vooraf bepaald als deelnemers aan deze studie:

- Rechter of Magistrate
- Aanklager
- Forensisch Psycholoog
- Officieren van de wetshandhavingdienst (LEA-officieren).

De selectie van de verschillende steekproeven van deelnemers uit elk land is gebaseerd op de kenmerken representativiteit, geschiktheid en toegankelijkheid. Sommige deelnemers zijn doelgericht gekozen vanwege hun rol als sleutelinformant; er is echter ook een niet-probabilistische sneeuwbalsteekproef uitgevoerd, wat betekent dat de deelnemers zijn benaderd dankzij andere professionals die hen vanuit hun vakgebied of kennisgebied hadden aanbevolen.

Er is echter sprake van enige heterogeniteit in de verschillende steekproeven van deelnemers (zie **tabel 1**), hetzij als gevolg van de verschillen tussen de rechtsstelsels, hetzij als gevolg van de verschillende toegankelijkheid van de deelnemers, bv. behoefte aan extra machtigingen, hiërarchische problemen, pandemische situatie en de daaruit voortvloeiende overbelasting van het werk. Daarom moeten enkele opmerkingen over elke steekproef worden gemaakt:

- Vermeldenswaard is dat de beroepsgroep met de hoogste participatiegraad in het geval van België (49%), Italië (88%) en Spanje (47%) die is van degenen die optreden als professionele interviewers van kinderen. Het gaat met name om gespecialiseerde politieambtenaren, TAM-interviewers⁵ (BE) en forensisch psychologen (IT en ES).
- In Estland is er geen specialisatie als forensisch interviewer, maar wordt deze rol vervuld door politieagenten met een specifieke opleiding. Voorts zijn de beroepsprofielen van de specialist kinderbescherming en van de specialist kindertehuis opgenomen, die in de andere landen niet voorkomen.
- Hoewel er in Griekenland weinig, maar wel goed opgeleide specialisten (forensisch psychologen) zijn, wordt de rol van ondervrager voornamelijk vervuld door ambtenaren van de LEA.
- Aangezien in het Italiaanse rechtssysteem politieambtenaren niet betrokken zijn bij de forensische interviews, noch bij de beschermde interviews, zijn zij niet in de steekproef opgenomen. Advocaten zijn echter wel in de steekproef opgenomen, omdat zij een belangrijke rol spelen bij de beschermde verhoren, hetgeen in een aantal recente en bekende zaken in Italië van fundamenteel belang is gebleken.

De gecontacteerde rechters en openbare aanklagers toonden daarentegen geen belangstelling voor het onderwerp en beweerden dat de Italiaanse discipline van het beschermd interview en het forensisch interview adequaat is en de rechten van de betrokkenen en de bescherming van de kinderen waarborgt.

⁵ TAM is de afkorting van "Techniek Audiovisueel interview van Minderjarigen".

- De Spaanse steekproef bestaat uit de vier vooraf gedefinieerde beroepsprofielen (evenals in BE, EE en EL), advocaten en andere groepen deelnemers. Voor meer details, zie **tabel 1**.
- De steekproef is geografisch ongelijk verdeeld, niet alle regio's zijn vertegenwoordigd, en de meeste deelnemers werken in grote steden.

De heterogeniteit van de steekproef kan de variatie in de verzamelde informatie van land tot land verklaren.

1.3.3 Instrumenten

Er werden vier semigestructureerde interviewmodellen ontworpen, met gesloten en open vragen, één per beroepsgroep, die vervolgens werden aangepast aan de context van elk deelnemend land. Om kwantitatieve informatie te verzamelen en meer professionals te bereiken, werd een algemene vragenlijst ontwikkeld voor alle beroepsgroepen, met latere aanpassingen aan elke nationale context en ontworpen en gehost op Google Forms' platform.

De interviews en vragenlijst werden ontworpen in verband met de rechten en belangen die zijn uiteengezet in Richtlijn 2012/29/EU, de rechten van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en specifieke maatregelen om de mate van implementatie van deze instrumenten binnen het gerechtelijk onderzoeksproces te beoordelen, evenals de mate van ontwikkeling van het forensisch interviewprotocol (zie **de tabellen 2,3,4,5 in paragraaf 2.1.2, en bijlage 1**). De interviews werden afgenomen, hetzij *face-to-face*, hetzij met behulp van online videoconferentietechnologie, van april tot november 2021. De online vragenlijst werd van mei tot november 2021 gehost op het Google-formulierenplatform.

VRAGEN • Interviews (I) • Vragenlijst (Q)	BELGIË		ESTLAND		GRIEKENLAND		ITALIË		SPANJE	
	I	Q	I	Q	I	Q	I	Q	I	Q
FORENSISCH PSYCHOLOOG	2	-	-	-	2	3	5	24	8	23
LEA AGENTEN	25 ⁶	2 ⁷	2	8	3	9	-	-	3	4
RECHTERLIJKE MACHT	3	-	1	3	2	1	-	1	6	5
OPENBAAR MINISTERIE	3	-	3	7	3	2	-	-	6	7
ADVOCATEN	1	-	-	-	-	2	2	1	1	2

⁶ 23 waren gespecialiseerde interviewers, in deze groep waren zeven ook opleiders in de ondervragingstechniek. Eén was een coördinator van forensische interviewers op federaal niveau. Eén was een politieteamleider van de eenheid zedenmisdrijven.

⁷ Forensische interviewers van de politie.

ANDERE PROFESSIONALS	5 ⁸	-	4 ⁹	-	2 ¹⁰	4 ¹¹	-	-	1 ¹²	-
PROFESSIONALS SLACHTOFFERHULP	10	-	-	-	-	-	-	-	4	-
TOTAAL	51		28		33		33		66	

Tabel 1. Steekproef van deelnemers: interviews en vragenlijsten

1.3.4 Reikwijdte van het project en beperkingen

Wat de reikwijdte van dit verslag betreft, zijn de misdrijven kinderlokkerij, uitbuiting van kinderen voor prostitutie, kinderpornografie en kindersekstoerisme niet in dit project opgenomen vanwege hun specifieke kenmerken die een gedifferentieerde aanpak vereisen. Voorts is, ter afbakening, het begrip "weg die het kindslachtoffer aflegt" in dit vergelijkende verslag opgenomen, dat het proces-verbaal van de politie tot en met de terechtzitting omvat.

Het verkennen van het traject van het slachtoffer geeft een volledig beeld weer van de tekortkomingen van het systeem – vanuit het idee van een alomvattend systeem – en verduidelijkt de obstakels waarmee slachtoffers te maken krijgen, maar ook de dilemma's en controversiële kwesties vanuit het perspectief van de professionals (in *bijlage 2* wordt de weg uitgewerkt die een slachtoffer uit elk land aflegt¹³). Daarnaast is het van fundamenteel belang om te begrijpen dat dit een doorkijkje is naar de dagelijkse praktijk van professionals, wat betekent dat onze kennis van de respectievelijke nationale praktische contexten met betrekking tot forensisch interviewen van minderjarigen voornamelijk afkomstig is van de interviews die zijn afgenomen met juridische en justitiële professionals en de analyse van wetenschappelijke papers en juridische documenten. Om een beter inzicht te krijgen in het protocol van het forensisch interview en meer bepaald in de fijne kneepjes van het forensisch interview van minderjarigen, zou een studie moeten worden gemaakt van de video-opnamen die tijdens het proces worden gebruikt en tijdens de verhoren worden geobserveerd, ongeacht of het gaat om verhoren op het politiebureau, in kindertehuizen, in openbare ministeries of in gerechtsgebouwen. Daarnaast is om ethische redenen het kindperspectief in het hele proces niet rechtstreeks in dit project opgenomen. Dit is te verklaren door de kenmerken van het project, de duur ervan en het profiel van de betrokken professionals. Niettemin wordt de nadruk gelegd op het belang van een adequate en respectvolle raadpleging van kinderen bij deze maatregelen die hen

⁸ 2 academici op het gebied van gerechtstolken die deelnemen aan de federale opleiding van gespecialiseerde politie-interviewers, 1 academicus op het gebied van rechtspsychologie en 2 beroepsbeoefenaars van opleidersorganisaties.

⁹ 1 Klinisch psycholoog, 1 Psychotherapeut, 1 Kinderbeschermingsspecialist, 1 Kindertehuisspecialist.

¹⁰ 2 gespecialiseerde kindermishandelingspsychologen.

¹¹ 2 jeugdcuratoren, 1 psychiater, 1 maatschappelijk werker.

¹² 1. Gerechtelijk geneeskundige en forensisch wetenschappelijk onderzoeker.

¹³ Geïnspireerd door het werk dat is ontwikkeld door het Ierse ministerie van Justitie, Supporting a victim's journey. A plan to help victims and vulnerable witnesses in sexual violence cases (2020): https://www.justice.ie/en/JELR/Pages/Supporting_a_Victims_Journey; en het werk van Lucia Martinez en Clara Martinez, Red de kinderen in Barnahus: Bajo el mismo techo, un recurso para proteger a niños y niñas víctimas de violencia en la Comunidad de Madrid, 2019. Beschikbaar in: https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/barnahus_bajo-el-mismo-techo.pdf

rechtstreeks treffen, zoals sommige van de maatregelen die in dit document en in het benchmarkprotocol¹⁴ worden genoemd.

¹⁴ Sommige van de aanbevelingen of veelbelovende praktijken zijn in feite gebaseerd op de resultaten van raadplegingen van kinderen, die zijn uitgevoerd in andere studies waarop sommige overwegingen van het ENCLAVE-project zijn gebaseerd.

HOOFDSTUK 2. TRANSNATIONAAL RAPPORT

2.1. Eerste benadering van het gebruik van forensisch interviewen bij seksueel slachtofferschap van kinderen

2.1.1. Seksueel slachtofferschap bij kinderen: een verschijnsel met vele lagen

Seksueel misbruik van kinderen is een wereldwijd probleem; naar schatting worden ongeveer een miljard kinderen tussen 2 en 17 jaar elk jaar het slachtoffer van fysiek, seksueel of psychologisch geweld¹⁵. Zoals verklaard door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO)¹⁶, is seksueel misbruik van kinderen niet alleen een schending van de mensenrechten (volgens artikel 19 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind), maar ook een wereldwijd gezondheidsprobleem met gevolgen op korte en lange termijn¹⁷.

Seksueel slachtofferschap van kinderen is een complex verschijnsel, en er zijn dus een aantal specifieke kenmerken die moeten worden begrepen voor een adequate gerechtelijke reactie, om de uitvoering van het forensisch interviewprotocol in deze zaken goed te analyseren en te zorgen voor een correcte verzameling van het slachtoffer/getuigeverhaal.

Voorts zijn de gevolgen van dit soort misdrijven voor kinderen uiteenlopend en zijn er onvoldoende wetenschappelijk onderbouwde studies over dit onderwerp¹⁸. Soms worden maatregelen die voor volwassenen zijn vastgesteld ten onrechte toegepast op strafzaken waarin kinderen slachtoffer of getuige zijn, terwijl maatregelen op maat zouden kunnen worden toegepast door rekening te houden met hun evoluerende capaciteiten (bv. op basis van hun cognitieve en psychologische ontwikkeling of het ontbreken van bepaalde levenservaringen).

¹⁵ Susan Hillis et al., 'Global Prevalence of Past-Year Violence Against Children: A Systematic Review and Minimum Estimates', *Pediatrics*, no. 137(3): e20154079. (March 2016), <https://doi.org/10.1542/peds.2015-4079>.

¹⁶ World Health Organization, *Responding to Children and Adolescents Who Have Been Sexually Abused: WHO Clinical Guidelines*. (Geneva: World Health Organization, 2017), 7, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259270/9789241550147-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

¹⁷ De meta-analyse van Chen e.a. concludeerde bijvoorbeeld dat seksueel misbruik geassocieerd wordt met meerdere psychiatrische stoornissen, waaronder de levenslange diagnose van angststoornissen, depressie, eetstoornissen, PTSD, slaapstoornissen, en pogingen tot zelfmoord.

In Laura P. Chen et al., 'Sexual Abuse and Lifetime Diagnosis of Psychiatric Disorders: Systematic Review and Meta-Analysis', *Mayo Clinic Proceedings*, no. 85(7) (July 2010): 618-29, <https://doi.org/10.4065/mcp.2009.0583>.

¹⁸ Noemí Pereda and Irene Montiel Juan, 'Victimización Sexual de Menores: Aproximación Teórica y Estado Actual de La Investigación', in *A Victimización Sexual de Menores de Edad y La Respuesta Del Sistema de Justicia Penal*, by Josep Mª Tamarit Sumalla (Buenos Aires: BdeF, 2017), 8., Ronnie Janoff-Bulman and Irene Hanson Frieze, 'A Theoretical Perspective for Understanding Reactions to Victimization', *Journal of Social Issue*, no. 39 (1983): 1-17., Linda S. Perloff, 'Perceptions of Vulnerability to Victimization', *Journal of Social Issue*, no. 39 (1983): 41-61.

A) Het genderperspectief bij seksueel slachtofferschap van kinderen

Internationaal wordt geschat dat¹⁹ 7,9% van de jongens en 19,7% van de meisjes voor de leeftijd van 18 jaar enige vorm van seksueel misbruik hebben ondergaan²⁰. Verschillende studies tonen consistent een hogere prevalentie bij vrouwen dan bij mannen²¹. In die zin is het van essentieel belang om een kind- en genderperspectief te integreren in alle behandelde kwesties, vanuit een intersectionele benadering²². Met name in verband met het genderperspectief moet het machts-element bij deze vorm van slachtofferschap worden vermeld. Net zoals dit reeds voldoende is aangetoond in de context van volwassenen, mag deze machtsuitoefening bij minderjarige slachtoffers/getuigen niet worden versimpeld vanwege hun leeftijd.

Vermeldenswaardig is ook dat in het geval van mannelijke slachtoffers, men rekening moet houden met factoren die het moeilijk maken seksueel misbruik bekend te maken of te erkennen – wat opnieuw veroorzaakt wordt door patriarchale stereotypen –.

B) Leeftijd voor seksuele toestemming

De wettelijke leeftijd voor seksuele meerderjarigheid, die verschilt tussen de projectlanden (van 16 jaar in BE en ES, 15 in EL, tot 14 in EE²³ en IT²⁴), kan verschillende opvattingen en betekenissen omvatten die aan seksuele misdrijven worden toegekend.

In sommige staten is het bijvoorbeeld mogelijk dat de betrokkenheid van een kind bij bepaalde seksuele activiteiten niet strafbaar is wanneer het de leeftijd heeft bereikt waarop het kan instemmen met seksuele handelingen. Verder kan ook bijvoorbeeld de interpretatie van het delict en de te nemen beschermingsmaatregelen verschillen wanneer de zedendelinquent minderjarig is. Toch maakt elk nationaal rechtssysteem een onderscheid tussen seksuele relaties tussen leeftijdsgenoten (jonger dan 18 jaar) en tussen een kind en een volwassene.

¹⁹ Wat de statistieken over seksueel misbruik van kinderen (CSA) betreft, is het van belang te bedenken dat gegevens over de prevalentie en incidentie van seksueel geweld tegen kinderen wereldwijd worden beïnvloed door het land van studie (Juliette D. G. Goldman and Usha K. Padayachi, 'Some Methodological Problems in Estimating Incidence and Prevalence in Child Sexual Abuse Research', *The Journal of Sex Research*, no. 37:4 (2000): 305–14, <https://doi.org/10.1080/00224490009552052>), de gebruikte definities, het geanalyseerde type seksuele geweldpleging, de reikwijdte en de kwaliteit van de gegevens, de comorbiditeit met andere vormen van misbruik en culturele factoren (M.C. Kenny and A.G. McEachern, 'Racial, Ethnic, and Cultural Factors of Childhood Sexual Abuse: A Selected Review of the Literature', *Clinical Psychology Review*, no. 20 (2000): 905–22, [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(99\)00022-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(99)00022-7)). Daar komt nog bij dat veel gevallen van seksueel misbruik van kinderen niet worden gemeld bij de bevoegde autoriteiten, hetzij omdat dit soort misbruik wordt verhuld, hetzij omdat de slachtoffers zo oud zijn en zo afhankelijk van volwassenen, hetzij omdat de meldingssystemen niet zijn aangepast aan kinderen.

²⁰ Noemí Pereda et al., 'The Prevalence of Child Sexual Abuse in Community and Student Samples: A Meta-Analysis', *Clinical Psychology Review*, no. 29(4) (2009): 328–38, <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.02.007>.

²¹ Maria Stoltenborgh et al., 'A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence around the World', *Child Maltreat*, no. 16 (2) (May 2011): 79–101, <https://doi.org/10.1177/1077559511403920>.

²² Strategie voor gendergelijkheid 2018-2023 van de Raad van Europa, die gericht is op 6 strategische gebieden, waaronder het voorkomen en bestrijden van genderstereotypen en seksisme en het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Beschikbaar in <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>

²³ De Riigikogu (het parlement met verenigde kamers van Estland) heeft een wetsontwerp goedgekeurd, en de leeftijd voor seksuele meerderjarigheid zal vanaf juni 2022 worden opgetrokken tot 16 jaar.

²⁴ De leeftijd van toestemming stijgt tot 16 jaar als een van de deelnemers op de een of andere manier invloed heeft op de ander.

Voor zowel slachtoffers als daders speelt de rol van affectieve seksuele voorlichting – die in veel staten ontbreekt en een directe invloed heeft op het plegen en lijden van dit soort misdrijven – een essentiële rol.

In het geval van jeugdige delinquenten is er niet alleen sprake van specifieke rechten en belangen die moeten worden beschermd, maar ook van een specifiek proces waarbij de dader meer waarborgen heeft.

C) Context van seksueel slachtofferschap van kinderen

Anderzijds moet aandacht worden besteed aan de context waarin dit soort slachtofferschap wordt gepleegd. Er bestaat geen eenduidig profiel van de dader bij deze misdrijven; het is een mythe dat alle daders pedofiel zijn of uit een lage sociaaleconomische klasse komen en dat het mogelijk is hen duidelijk in hun gedrag te herkennen. In een groot percentage van de gevallen maakt de dader echter deel uit van de naaste omgeving van het slachtoffer, vaak samen met referentiepersonen uit de vertrouwenskring.

Dit heeft niet alleen gevolgen voor de impact van het misdrijf op het slachtoffer, maar ook voor het toezicht op de rechten en belangen van het slachtoffer in de loop van het proces, voor de ontdekking of onthulling van de situatie van seksueel slachtofferschap (bv. het feit dat het misdrijf in de onmiddellijke omgeving plaatsvindt, maakt het voor het slachtoffer moeilijker om aan de feiten een crimineel/schadelijk karakter toe te schrijven, de situatie van slachtofferschap is meestal progressief, en het slachtoffer kan meer coöperatief worden). Deze omstandigheid heeft ook gevolgen voor het relaas van het slachtoffer/de getuige (de getuigenverklaring die tijdens het forensisch interview moet worden afgenomen).

In dit verband moet ervoor gezorgd worden dat de mechanismen voor de vertegenwoordiging van slachtoffers/getuigen en de aanpassingsmaatregelen voor de deelname van slachtoffers/getuigen aan het proces in overeenstemming zijn met deze realiteit.

D) Seksueel misbruik en seksueel geweld in de kindertijd

Er is geen internationaal overeengekomen juridische definitie van seksueel geweld tegen kinderen, noch welke handelingen of gedragingen onder de definitie vallen²⁵. Het wordt bijvoorbeeld niet genoemd in bindende rechtsinstrumenten zoals het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), dat in zijn art. 19 spreekt van bescherming *tegen alle vormen van fysiek en mentaal geweld (...) met inbegrip van seksueel misbruik*. In art. 34 van ditzelfde verdrag spreekt men over bescherming tegen alle vormen *van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik*, maar niet over seksueel geweld. Het is een term die vaak wordt gebruikt in verband met volwassenen, gender-gebaseerd geweld en geassocieerd wordt met verkrachting, maar het omvat ook seksuele uitbuiting en seksueel misbruik²⁶.

²⁵ Greijer and Doek, *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*, 14.

²⁶ Greijer and Doek, 13.

Tekstvak 1. Seksueel geweld als overkoepelend begrip

In Italië werd bijvoorbeeld bij de Wet 66 van 15 februari 1996, *Normen tegen seksueel geweld*, de vroegere wetgeving terzake, volledig ingetrokken en werd in het wetboek van strafrecht een nieuw specifiek misdrijf opgenomen in art. 609quater²⁷, *Seksuele handelingen met minderjarigen*, maar niet "seksueel geweld". Het is nog steeds gebruikelijk om tijdens een proces te beginnen discussiëren over de vraag of de specifieke handelingen, houdingen en gedragingen van de verdachte als seksueel geweld moeten worden beschouwd, en bestraft, dan wel of zij als een minder ernstig misdrijf moeten worden bestraft. Hoewel de Italiaanse rechtspraak steeds vaker alle seksuele handelingen die zonder toestemming van het slachtoffer tegen hem worden gepleegd, als seksueel geweld beschouwt, is dit **een voortdurend debat** en een van de belangrijkste oorzaken van het feit dat slachtoffers in de rechtbank en in hun contact met het strafrechtstelsel opnieuw slachtoffer worden.

Niettemin is het, ook al wordt het als overkoepelende term gebruikt, ook relevant voor de programmering en de beleidsvorming, aangezien het alle gradaties van geweld en alle vormen van toegebracht leed omvat, zowel fysiek, psychologisch als seksueel, alsook alle soorten daden van contact, contactloosheid of nalatigheid²⁸. Het idee is "te streven naar een geïntegreerde aanpak van de bescherming van kinderen tegen alle schendingen van hun menselijke waardigheid en seksuele integriteit", zich bewust te zijn van nieuwe vormen van geweld en "alle nodige maatregelen te nemen om kinderen daadwerkelijk te beschermen"²⁹.

Anderzijds is seksueel misbruik van kinderen een algemeen erkende term in bindende rechtsinstrumenten (bv. IVRK, Verdrag van Lanzarote, Richtlijn 2011/93/EU³⁰), zij het ook een generieke term. De Wereldgezondheidsorganisatie definieert het als:

"(D)e betrokkenheid van een kind bij seksuele handelingen die het niet volledig begrijpt, waar het niet met kennis van zaken mee kan instemmen, of waarop het kind in zijn ontwikkeling niet is voorbereid en geen toestemming kan geven, of die in strijd zijn met de wetten of sociale taboes van de samenleving. Seksueel misbruik van kinderen komt tot uiting in deze activiteit tussen een kind en een volwassene of een ander kind dat op grond van leeftijd of ontwikkeling in een relatie van verantwoordelijkheid, vertrouwen of macht staat, waarbij de activiteit bedoeld is om de behoeften van de andere persoon te bevredigen of te voldoen³¹".

2.1.2 Rechten, behoeften en belangen bij seksueel slachtofferschap van kinderen

Hoewel op internationaal, Europees en nationaal niveau rechtsbeginselen zijn vastgesteld inzake de aanwezigheid en de deelname van kinderen aan gerechtelijke procedures en voor kindvriendelijke justitie, worden in de praktijk het recht om te worden gehoord, het recht om te worden geïnformeerd, het non-discriminatiebeginsel, het recht op

²⁷ Voor de bijgewerkte artikelen van het Italiaanse wetboek van strafrecht, met inbegrip van verwijzingen naar bijzonder relevante vonnissen van het Italiaanse Hooggerechtshof: <https://www.altalex.com/documents/news/2014/10/28/dei-delitti-contro-la-persona> (alleen in het Italiaans).

²⁸ Greijer and Doek, 15.

²⁹ Idem

³⁰ Richtlijn 2011/93/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad

³¹ World Health Organization, *Guidelines for Medico-Legal Care of Victims of Sexual Violence*. World Health Organization (Geneva, 2003), <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42788>.

bescherming en privacy, het beginsel van het belang van het kind en multidisciplinaire samenwerking niet altijd nageleefd³².

Verder is het van essentieel belang er rekening mee te houden dat rechtsstelsels zijn opgezet vanuit een op volwassenen gericht perspectief en dat wanneer het gerechtelijk apparaat betrekking heeft op kinderen en hen eveneens ook dient (bv. bij echtscheiding, adoptie, migratie, geweld), het gekenmerkt wordt door deze benadering die de interpretatie van verschillende aanpassingsmaatregelen doordringt en die niet voldoende rekening houdt met de rechten, behoeften en belangen van kinderen³³.

Bovendien moet worden vermeld dat het concept van het kind als eigendom van de ouders nog steeds bestaat, d.w.z. dat in de meeste gevallen volwassenen de bevoegdheid en de plicht hebben om alle beslissingen in het belang van het kind te nemen³⁴.

Beoordelingskader

Om de situatie van de vijf rechtsstelsels te beoordelen met betrekking tot maatregelen ter bescherming van de rechten, behoeften en belangen van minderjarige slachtoffers en getuigen in verband met de gerechtelijke procedure en in het bijzonder het forensisch interview, hebben wij een beoordelingskader gecreëerd, gebaseerd op:

1. De in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) vastgelegde rechten, die rechtstreeks verband houden met de rechtsgang en met name met het forensisch interview:
 - Recht op participatie en op de bevordering van progressieve autonomie (**art. 12**), Recht op bescherming tegen misbruik en verwaarlozing (**art. 19**), recht op rehabilitatie en re-integratie, vanuit het perspectief van het recht op lichamelijke en psychische gezondheid (**art. 39**) en recht op waardigheid en privacy (**art. 16**).
 - Deze rechten moeten worden geïnterpreteerd in het licht van het belang van het kind, het recht op gelijkheid en non-discriminatie (**art. 2.2**) en de aandacht voor de geleidelijke ontwikkeling van het kind.
 - Het belang van het kind (**art. 3, lid 1**) mag niet als een algemeen begrip worden geïnterpreteerd, aangezien dit begrip per geval een vaststelling en evaluatie vereist en ruimte moet laten voor de progressieve autonomie van het kind.
2. De in de Richtlijn 2012/29/EU uiteengezette rechten en belangen, om de ervaring van slachtoffers en hun deelname aan het proces duidelijker te integreren.

Gekoppeld aan de belangen die reeds tot uiting komen in de RE-TREAT-verslagen³⁵, deze aanpassend aan de specifieke behoeften en rechten van kinderen.

³² EU-Bureau voor de grondrechten (FRA) (2015), Kindvriendelijke justitie - Perspectieven en ervaringen van professionals over de deelname van kinderen aan civiele en strafrechtelijke procedures in 10 EU-lidstaten. In: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals_en.pdf

³³ Strategie van de Raad van Europa voor de rechten van het kind (2016-2021), blz. 8:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168066cff8>

³⁴ Yanghee Lee, 'Child Participation and Access to the United Nations Convention on the Rights of the Child', n.d., https://www.coe.int/t/dg3/children/JusticeSpeeches/Yanghee_en.asp.

³⁵ Gebaseerd op het Victimisation and Justice Model dat het mogelijk maakt justitiemechanismen te evalueren vanuit het perspectief van het slachtoffer, ontwikkeld in Daly Kathleen, 'Conventional and Innovative. Justice Responses to Sexual Violence', Australian Centre for the Study of Sexual Assault, no. 2 (2011): 1-35.

3. Gekoppeld aan specifieke maatregelen die de bescherming van deze rechten en belangen in verband met de gerechtelijke procedure en het forensisch interview bevorderen (zie *bijlage 1* voor een volledig overzicht van het beoordelingskader).

Tekstvak 2. Beoordelingskader

- **Recht op participatie en op de bevordering van progressieve autonomie** (art. 12 IVRK) → **Adequate en respectvolle informatie over kinderrechten, participatie en ondersteuning** (art. 6 & 7, 10 en 8 Richtlijn 2012/29/EU)

Dit recht wordt in ruime zin geïnterpreteerd, zoals blijkt uit de hierboven beschreven maatregelen. Het beoogt een daadwerkelijke en adequate participatie van het minderjarige slachtoffer/getuige te waarborgen, wat zich vertaalt in aanpassingsmaatregelen, zowel om actief te kunnen participeren als om dat op een veilige manier te doen.

Om beide doelen te garanderen is de medewerking van verschillende figuren voor de bescherming van hun rechten en belangen noodzakelijk, rekening houdend met de situatie van afhankelijkheid van alle minderjarigen, die nog wordt versterkt door de situatie van slachtofferschap.

De mate waarin aan sommige van de in de volgende punten genoemde maatregelen wordt voldaan, komt de participatie van het kind direct of indirect ten goede, met name wat betreft zijn of haar veiligheid en het behoud van zijn of haar geestelijke gezondheid. Zij mogen niet los van elkaar worden beoordeeld, aangezien het ontbreken van bescherming van de geestelijke gezondheid in vele gevallen leidt tot een ontoereikende of gebrekkige participatie.

Dit komt duidelijk tot uiting in het vereiste om de bekwaamheid van het slachtoffer om te getuigen te beoordelen – in ruime zin – alsook in de impact die de psychologische toestand van het slachtoffer heeft op het goede verloop van het forensisch interview. Ook het verband met het recht op bescherming en veiligheid is merkbaar.

- **Recht op bescherming tegen misbruik en verwaarlozing** (art. 19 IVRK) → **Veiligheid en bescherming** (art. 18 Richtlijn 2012/29/EU)

Hoewel het recht op bescherming tegen misbruik en verwaarlozing bij uitstek een preventieve doelstelling heeft, houdt het rechtstreeks verband met de veiligheid en de bescherming van de rechten van het kind gedurende het hele proces als een mechanisme om secundair slachtofferschap te voorkomen. Dit vereist niet alleen het bestaan van uniforme protocollen en coördinatie van de verschillende beroepsgroepen, maar ook de invoering van mechanismen om eventuele wanpraktijken te controleren.

- **Recht op rehabilitatie en re-integratie, vanuit het perspectief van het recht op lichamelijke en psychische gezondheid** (art. 39 IVRK) → **Minimalisering van stress-mentale gezondheid en ondersteuning door slachtofferhulpdiensten** (art. 19, 20, 23, 24, 3 en 9 Richtlijn 2012/29/EU)

Het recht op rehabilitatie en re-integratie van het slachtoffer wordt benaderd vanuit het perspectief van het recht op lichamelijke en geestelijke gezondheid, aangezien het zonder dit laatste niet mogelijk is het slachtoffer te rehabiliteren. Zoals hieronder zal worden geanalyseerd, zijn er in feite talrijke ervaringen waarin, vanuit het oogpunt van de gezondheidszorg, het doorlopen van het gerechtelijk proces wordt aangeduid als een van de essentiële pijlers waaraan moet worden gewerkt voor het herstel van het slachtoffer, naast de geweldssituatie die het doorlopen van het gerechtelijk proces rechtvaardigt. Daarom werd het hierboven genoemd als een recht dat nauw samenhangt met het recht op participatie.

- **Recht op waardigheid en privacy** (art. 16 CDR) → **Privacy en waardigheid** (art. 21 en 18 Richtlijn 2012/29/EU):

Het perspectief waarin de volwassene centraal staat, beperkt op flagrante wijze beide rechten, die op de voorgrond dienen geplaatst te worden van de procedures die verband houden met het forensisch interview, naast het fysieke en psychologische welzijn van slachtoffers/getuigen, voornamelijk bij de misdrijven die in dit project worden aangehaald. Het doel is te voorkomen dat slachtoffers/getuigen worden geïnstrumentaliseerd in hun deelneming aan het gehele proces en te zorgen voor een waardige behandeling.

Dit alles moet ook worden toegepast na de individuele beoordeling van de slachtoffers om de specifieke beschermingsbehoeften vast te stellen, overeenkomstig de bepalingen van art. 22 van de Richtlijn, waarin wordt bepaald dat:

"1. De lidstaten zorgen ervoor dat het slachtoffer, volgens de nationale procedures, aan een tijdige en individuele beoordeling wordt onderworpen om specifieke beschermingsbehoeften te onderkennen en om te bepalen of en in welke mate het slachtoffer tijdens de strafprocedure van bijzondere maatregelen in de zin van de artikelen 23 en 24 gebruik moet kunnen maken, gelet op zijn bijzondere kwetsbaarheid voor secundaire en herhaalde victimisatie, voor intimidatie en voor vergelding.

2. De individuele beoordeling houdt in het bijzonder rekening met:

- a) de persoonlijke kenmerken van het slachtoffer;*
- b) het soort strafbaar feit of de aard van het strafbare feit, en*
- c) de omstandigheden van het strafbare feit.*

3. In het kader van de individuele beoordeling gaat bijzondere aandacht uit naar slachtoffers die aanzienlijke schade hebben geleden als gevolg van de ernst van het strafbare feit; slachtoffers van strafbare feiten die zijn ingegeven door vooroordelen of discriminatie die in het bijzonder verband kunnen houden met hun persoonlijke kenmerken; slachtoffers wier relatie met en afhankelijkheid van de dader hen bijzonder kwetsbaar maken. In dit verband worden slachtoffers van terrorisme, georganiseerde criminaliteit, mensenhandel, gendergerelateerd geweld, geweld in een hechte relatie, seksueel geweld, uitbuiting of haatmisdrijven; en slachtoffers met een handicap naar behoren in overweging genomen.

4. Voor de toepassing van deze richtlijn worden kindslachtoffers beschouwd als slachtoffers met specifieke beschermingsbehoeften, gelet op hun kwetsbaarheid voor secundaire en herhaalde victimisatie, voor intimidatie en voor vergelding. Om te bepalen of en in welke mate zij gebruik zouden kunnen maken van bijzondere maatregelen in de zin van de artikelen 23 en 24, worden kindslachtoffers onderworpen aan een individuele beoordeling in de zin van lid 1 van dit artikel. (...). "

2.1.3. Het forensisch interview als beschermingsmaatregel

Er zijn drie verschillende modellen voor het gebruik in rechte van de vooraf opgenomen videoverklaring van een kind die het vermelden waard zijn:

- a) Wanneer het aan het begin van de gerechtelijke procedure wordt uitgevoerd ter vervanging van iedere interventie waarbij de getuigenis van het kind vereist is (d.w.z. verschijnen op het proces en een kruisverhoor door de verdediging). Dit houdt gewoonlijk een zekere leeftijdsdiscriminatie in (bv. kinderen jonger dan 14 jaar in Estland en Spanje) en de mogelijkheid voor de verdediging om een bijkomend verhoor te vragen.
- b) Het Angelsaksische model, dat zijn oorsprong vindt in het Pigot-rapport, waarbij het op video opgenomen verhoor het verhoor door de openbare aanklager vervangt, en het kind tijdens de terechtzitting aan een kruisverhoor door de verdediging wordt onderworpen (soms in specifieke kamers met camerabewaking).
- c) Wanneer het op video opgenomen verhoor aanvullend bewijs vormt, maar niet in de plaats komt van de getuigenverklaring van het kind tijdens het proces³⁶.

De regelgeving inzake het specifieke gebruik van forensisch interviewen als beschermingsmaatregel voor minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik of geweld verschilt van land tot land. Hieronder wordt een overzicht gegeven van elk land:

³⁶ M. Sovino Meléndez and V. Ulloa Jiménez, *Use of the Investigative Interview in Trials. "Video-Recorded Investigative Interview of Child Victims of Sexual Abuse"* (Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018), 151–57.

BELGIË

TAM interview: *Techniek Audiovisueel Interview van Minderjarigen*

Doelstelling: Deze techniek is erop gericht het traumatiserende effect van veelvuldige interviews te verminderen, de woorden en het gedrag van de minderjarige getrouw weer te geven en te analyseren door middel van de audiovisuele opname van het verhoor, het verlies van herinneringen te voorkomen en confrontaties tussen de minderjarige en de vermoedelijke dader te vermijden, ook tijdens de rechtszitting (art. 190bis Sv).

Context	De zaak Dutroux ⁽³⁷⁾ , waarin het systeem faalde, heeft de overheidsinstanties ertoe aangezet de wet betreffende het verhoor van kinderen ⁽³⁸⁾ ten uitvoer te leggen en een reeks initiatieven te nemen om een gecoördineerde aanpak van de strijd tegen kindermisbruik te versterken.			
Primair rechtskader	<ul style="list-style-type: none"> De wetten van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen en van 30 november 2011 tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, hebben de techniek van de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarigen die slachtoffer of getuige zijn van strafbare feiten, door de invoeging of wijziging van artikelen van het wetboek van strafrecht of van het wetboek van strafvordering, genormaliseerd en algemeen ingang doen vinden. Ministeriële omzendbrief van 16-07-2001, goedgekeurd door het College van procureurs-generaal, betreffende de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven, vervangen door omzendbrief nr. 03/2021 van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het College van procureurs-generaal betreffende de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarigen en kwetsbare meerderjarigen die slachtoffer of getuige zijn van een misdrijf. 			
Verordening	Gekoppeld aan de typologie van de misdaden	Art. 92§1 Sv: Stelt de misdrijven vast waarvoor het TAM-interview verplicht is, tenzij de openbare aanklager of de onderzoeksrechter bij met redenen omklede beslissing anders beslist.	Art. 92§1 Sv: Stelt de misdrijven vast waarvoor de openbare aanklager of de onderzoeksrechter de audiovisuele opname van het verhoor kan bevelen.	Art. 92§2 Sv: Wegens ernstige en uitzonderlijke omstandigheden, die door de rechter worden beoordeeld.
	Seksuele misdrijven aangepakt	Gluurderij en het zonder toestemming verspreiden van expliciete seksuele beelden en opnames (art. 371/1 Sw); aanranding en verkrachting (art. 372 t/m 377 Sw); kinderlokkerij (art. 377 ^{quater} Sw); ontucht, jeugdmisbruik en pooien (art. 379, 380§ 4 en 5 Sw); genitale verminking van vrouwen (art. 409 Sw).	Aanzetten tot ontucht, pooien, reclame (art. 380, 380bis, 380ter Sw); Openbare zedenschennis en kinderpornografie (art. 383, 383bis, 385, 386, 387 Sw); Mensenhandel (art. 433 ^{quinquies} t/m 433 ^{octies} Sw).	Andere strafbare feiten dan die bedoeld in art. 91bis Sv.
Automatisch gebruik	Ja	Nee	Nee	
Personeel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> Minderjarige slachtoffers of getuigen jonger dan 18 jaar en bijzonder kwetsbare volwassenen. Ongeacht hun leeftijd, cognitieve ontwikkeling, (on-)mogelijkheden, enz. 			

³⁷ Marc Dutroux werd in 1996 gearresteerd en in 2004 veroordeeld voor de ontvoering, gevangenneming, verkrachting en moord op verschillende meisjes.

³⁸ Jessica Dommicent et al., 'Interviewing Children in Belgium: An Evaluation of Practices', The Police Journal, no. 81(3) (September 2008): 248-61, <https://doi.org/10.1350/pojo.2008.81.3.418>.

Professionals die het interview afnemen	Gespecialiseerde politieagenten, TAM-interviewers genaamd, die in paren werken.
Omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Het verhoor vindt plaats in een speciaal uitgeruste verhoorkamer (art. 94 Sv), die is goedgekeurd door de officier van justitie en die zich het dichtst bij de woning van de minderjarige bevindt (omzendbrief nr. 03/2021, par. 4.2.). • De Belgische wetgeving schrijft voor dat op de dag van het verhoor aan minderjarigen drie ruimtes ter beschikking moeten worden gesteld: een verhoorkamer, een observatieruimte en een ontvangstruimte.
Vervangt iedere tussenkomst waarbij de getuigenis van het kind vereist is?	Vrijwel altijd. Hoewel de wet voorziet in de mogelijkheid dat een kind in de rechtbank wordt gehoord na een met redenen omklede beslissing ³⁹ , worden minderjarige slachtoffers in de praktijk zelden in de rechtbank gehoord; meestal zijn zij niet aanwezig tijdens de zittingen en rechters en aanklagers ondervragen zelden kinderen.

Tabel 2. Regeling van het specifieke gebruik van forensisch interview. BELGIË

³⁹ Art. 100 Sv. *De processen-verbaal van het verhoor en de audiovisuele gegevensdragers van de opname worden overgelegd aan het onderzoeksgerecht en aan het vonnisgerecht, zulks in de plaats van de persoonlijke verschijning van de minderjarige of de kwetsbare meerderjarige. Wanneer het vonnisgerecht de verschijning van de verhoorde persoon noodzakelijk vindt om de waarheid aan de dag te brengen, kan het evenwel bij een met redenen omklede beslissing de verschijning bevelen.*

ESTLAND

Video-opname van het verhoor voor gebruik als bewijsmateriaal voorafgaand aan het proces.

Doelstelling: Tijdens de strafprocedure kunnen van alle interviews van het minderjarige slachtoffer audiovisuele opnamen worden gemaakt en deze opnamen kunnen als bewijsmateriaal in de strafprocedure worden gebruikt, om de schadelijke gevolgen van herhaalde interviews te voorkomen.

Context	Op 1 september 2011 zijn wijzigingen in het wetboek van strafvordering in werking getreden overeenkomstig het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, dat door het Comité van ministers van de Europese Raad is goedgekeurd, en de praktijk van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.
Primair rechtskader	<ul style="list-style-type: none"> • Art. §2901 Sv bepaalt dat ondervragingen van kinderen jonger dan 14 jaar op video moeten worden opgenomen indien de tijdens het vooronderzoek afgelegde verklaringen van minderjarige slachtoffers of getuigen in de rechtbank als bewijs in strafprocedures zullen worden gebruikt. • Artikel 70 Sv⁴⁰ bevat de specificaties betreffende het verhoor van een minderjarige getuige. Dat wil zeggen, wie mag een minderjarige verhoren, wanneer moet een verhoor van een minderjarige op video worden opgenomen en hoe kan een verdachte vragen stellen aan het slachtoffer. • Artikel 12, lid 3, Sv bepaalt dat een rechter kan verklaren dat een zitting of een gedeelte daarvan met gesloten deuren wordt gehouden in het belang van een kind of een slachtoffer.
Regelgeving in verband met de typologie van misdrijven (Seksuele misdrijven aangepakt)	<ul style="list-style-type: none"> • Huiselijk geweld. • Strafbare feiten tegen de seksuele geaardheid: verkrachting, daad van seksuele aard tegen de wil, iemand dwingen tot geslachtsgemeenschap of een andere daad van seksuele aard, geslachtsgemeenschap of een andere daad van seksuele aard door gebruik te maken van beïnvloeding, geslachtsgemeenschap met een nakomeling, geslachtsgemeenschap of een andere daad van seksuele aard met een kind en het kopen van seks van minderjarigen. Misbruik jegens kinderen kan verband houden met vrijheidsdelicten (mensenhandel, kinderen tot prostitutie bewegen, ontvoering en wederrechtelijke vrijheidsberoving) en met kinderpornografie.
Automatisch gebruik	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen jonger dan 14. • Hangt van de zaak af.
Personeel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Getuige tot de leeftijd van tien jaar en wanneer de herhaaldelijk zitting een schadelijke invloed kan hebben op de geest van een minderjarige. • Getuigen tot veertien jaar en het interview houdt verband met huiselijk geweld of seksueel misbruik. • Getuigen met een spraakgebrek, een zintuiglijke handicap, leerproblemen of geestesstoornissen.
Professionals die het interview afnemen	<ul style="list-style-type: none"> • Speciaal opgeleide politieagenten. • Een instantie die het verhoor van een minderjarige afneemt, kan een ambtenaar van de kinderscherming, een maatschappelijk werker, een leraar of een psycholoog inschakelen (art. 70 Sv).
Omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Kindertehuis (<i>Lastemaja</i>). • Politiebureaus. • Gerechtsgebouwen.
Vervangt elke tussenkomst waarbij het getuigenis van het kind vereist is?	<p>Soms.</p> <p>Kinderen jonger dan 14 jaar verschijnen gewoonlijk niet voor de rechter. De rechter kan een kind (meestal kinderen tussen 14 en 18 jaar) echter dagvaarden als hij/zij vindt dat zij in de rechtbank moeten worden gehoord.</p>

Tabel 3. Regeling van het specifieke gebruik van forensisch interviewen. ESTLAND

⁴⁰ Wetboek van strafvordering, RT I van 29.12.2020, 10, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512012021001/consolide>. De recente wijziging van artikel 70 is op 1 september 2013 in werking getreden.

GRIEKENLAND

Video opgenomen forensisch interview om te gebruiken als bewijs tijdens het vooronderzoek.

Doelstelling: Vermijden van meerdere onderzoeken en interviews en daardoor secundaire victimisatie voorkomen.	
Context	Richtlijn 2012/29/EU is opgenomen in het Griekse wetboek van strafrecht door de tenuitvoerlegging van de wet N.4478/2017 (FEK 91 A'91/23-06-17), die het Besluit 2001/220/ΔΕΥ van de Raad vervangt. In deze wet worden minimumnormen vastgesteld inzake de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van misdrijven. Ministerieel Besluit 7320/2019 (FEK 2238/B/10-06-2019) verdedigt en houdt rekening met de rechten, belangen, behoeften en wensen van minderjarige slachtoffers, alsook met hun angsten en zorgen. Bovendien houdt het rekening met secundair en/of herhaald slachtofferschap door zowel de dader als het strafrechtelijk systeem.
Primair rechtskader	Ministerieel besluit 7320/2019 (FEK 2238/B/10-06-2019)⁴¹ : - Stelt de normen vast voor het voeren van forensische gesprekken met minderjarige slachtoffers en getuigen van misbruik, met inbegrip van seksueel misbruik. - Oprichting van de "Onafhankelijke beschermingseenheden voor minderjarige slachtoffers - kindertehuis" overeenkomstig de beste internationale praktijken: de Child Advocacy Centres van de VS. - Omschrijft de fasen van het verhoor en de daarbij te gebruiken technieken, aangepast aan de leeftijd, het geslacht, de ontwikkelingsfase, het waarnemingsvermogen, de mentale toestand en de specifieke interesses en behoeften van het minderjarige slachtoffer, alsmede aan de aard van het misdrijf en de bijzondere kenmerken ervan. - Stipuleert de noodzakelijke details voor de: <ul style="list-style-type: none"> o Beoordeling van de perceptuele capaciteit en mentale toestand van kindslachtoffers. o De vaststelling van de passende voorwaarden en plaatsen voor hun verhoor (met inbegrip van de opname van hun getuigenis). o Wijze en methode van bijstand door de "Onafhankelijke eenheden voor de bescherming van minderjarige slachtoffers - Kindertehuis" aan de autoriteiten die belast zijn met het vooronderzoek, het onderzoek, de vervolging en het gerechtelijk onderzoek van minderjarige slachtoffers, alsmede alle andere bijzonderheden die nodig zijn voor de toepassing van lid 1 van artikel 5. 1 van Art. 74 van wet nr. 4478/2017.
Regelgeving in verband met de typologie van misdrijven (Seksuele misdrijven aangepakt)	Mensenhandel (artikel 323A Sw); verkrachting (artikel 336 Sw); aantasting van de seksuele waardigheid (artikel 337 Sw); misbruik van persoon die niet bekwaam is zich te verzetten tegen seksuele handelingen (artikel 338 Sw); seksuele handelingen met kinderen of in hun bijzijn (artikel 339 Sw); mishandeling van kinderen (artikel 342 Sw); mishandeling tot seksuele handeling (artikel 343 Sw); seksuele handelingen tussen familieleden (artikel 345 Sw); vergemakkelijken van het beledigen van de kindertijd (artikel 348 Sw); kinderpornografie (artikel 348A Sw).
Automatisch gebruik	Nee
Personeel toepassingsgebied	Minderjarige slachtoffers en getuigen van misbruik.
Professionals die het interview afnemen	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens de wet. Alleen specifiek op dit gebied opgeleide psychologen of psychiaters mogen de minderjarige slachtoffers of getuigen van misbruik ondervragen. Vooral bij misdrijven van seksueel misbruik bepaalt de wet dat een deskundige psycholoog aanwezig moet zijn, die de politieambtenaar vergezelt bij het verzamelen van de getuigenis. • In de praktijk: Politieagenten niet noodzakelijk gekwalificeerd.
Omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens de wet: Onafhankelijke Beschermingseenheden voor Minderjarige Slachtoffers - Kindertehuis. • In de praktijk: Politiedistricten, rechtszalen, kantoren van het openbaar ministerie.
Vervangt elke tussenkomst waarbij de getuigenis van het kind vereist is?	Soms. Kinderen die het slachtoffer zijn van een seksueel misdrijf, worden zelden opgeroepen om in de rechtszaal te getuigen, in plaats daarvan wordt hun verklaring voorgelezen in de rechtszaal.

Table 4. Regeling van het specifieke gebruik van forensisch interview. GRIEKENLAND

⁴¹ Ministerie van Justitie, Transparantie en Mensenrechten, 2019. *Ministerieel besluit 7320/2019 FEK 2238/B/10-6-2019*, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/upourgike-apophase-7320-2019-phek-2238b-10-6-2019.html>

ITALIË

Beschermde hoorzitting (*Audizione protetta*) tijdens de gerechtelijke fase genaamd hoorzitting met bijzondere bewijzen voorafgaand aan het proces (*Incidente probatorio*)

Doelstelling: Het slachtoffer beschermen tegen het risico van secundaire victimisatie en de betrouwbaarheid van de inhoud van de tijdens het beschermde verhoor afgelegde verklaringen waarborgen. Het gerechtelijk systeem voorziet in het verbod van een nieuwe bewijsvergaring over dezelfde feiten tijdens het proces indien het kwetsbare slachtoffer of de kwetsbare getuige reeds is gehoord tijdens een aan het proces voorafgaande terechtzitting (art. 190 bis lid 1 bis Sv (*Codice di Procedura Penale*)).

Context	De terechtzitting in afwachting van het proces is een justitieel instrument dat is opgenomen in art. 392 Sv dat vooruitloopt op de verkrijging van bewijs in de fase van het vooronderzoek, voorafgaand aan de fase van het proces en vaak buiten de rechtszaal (d.w.z. een ziekenhuis, een gevangenis of een beschermde omgeving), zolang het bewijs relevant is voor het proces op grond van art. 190 Sv .
Primair rechtskader	<ul style="list-style-type: none"> • Art. 398.5 bis Sv., bepaalt dat tijdens een beschermde hoorzitting een video- of op zijn minst een geluidsopname van de hoorzitting verplicht is. • De belangrijkste regel op dit gebied is art. 498 lid 4 Sv, waarin wordt bepaald dat het verhoor van het minderjarige slachtoffer of de minderjarige getuige wordt afgenomen door de rechter, die de door de officier van justitie en door de verdachte (via de advocaten) voorgestelde vragen stelt.
Regelgeving in verband met de typologie van misdrijven (Seksuele misdrijven aangepakt)	Seksueel geweld. "Een misdrijf dat wordt gepleegd wanneer iemand een persoon dwingt seksuele handelingen te verrichten of te ondergaan door middel van geweld, bedreiging, misbruik van gezag, waarbij gebruik wordt gemaakt van de geestelijke of lichamelijke inferioriteit van het slachtoffer op dat moment, of bedrog door van plaats te verwisselen met iemand anders (art. 609 bis Sv). Met inbegrip van verkrachting en seksueel misbruik" ⁴² .
Automatisch gebruik	Hangt van de zaak af.
Personeel toepassingsgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Het beschermd horen wordt overwogen tot de leeftijd van 16 jaar. • In de praktijk wordt vanaf de leeftijd van 14 jaar en vanaf de leeftijd van 16 jaar het besluit om van deze procedure gebruik te maken of om het verhoor ter terechtzitting, tijdens een gewone zitting af te nemen, door de rechter per geval genomen.
Professionals die het interview afnemen	De rechter of/en een deskundige die de rechter bijstaat : <ul style="list-style-type: none"> • Kinderen tot 12 jaar. Een aangewezen deskundige ondervraagt het kind en treedt op als een soort "bemiddelaar" tussen de minderjarige en de rechter. • Kinderen vanaf 12 jaar. Gewoonlijk stelt de rechter de vragen rechtstreeks, zij het met de steun en bijstand van de deskundige die in dezelfde ruimte aanwezig is. • Art. 498 lid 4 Sv., voorziet in de deelneming van een deskundige in kinderpsychologie, zonder verdere specificaties (bv. bekwaamheden en achtergrond).
Omgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Rechtszalen, kantoor van de rechter. • Verenigingen, NGO's en andere entiteiten.
Vervangt elke tussenkomst waarbij het getuigenis van het kind vereist is?	Soms. Gebaseerd op een beoordeling van geval tot geval. De rechter kan, beoordeeld door de deskundige, beslissen dat het niet aangewezen is de minderjarige te ondervragen (zelfs het beschermde verhoor), of kan de getuigenis niet volledig betrouwbaar achten, op grond van bijzondere kwetsbaarheden en trauma's die het slachtoffer of de getuige hebben opgelopen.
Andere opmerkingen	<ul style="list-style-type: none"> • Het Italiaanse rechtssysteem heeft de definitie van kwetsbare slachtoffers uitgebreid met de invoering van de categorie "atypisch slachtoffer" (wetsdecreet nr. 212 van 15.12.2015). Deze categorie wordt toegepast op minderjarige slachtoffers, in de eerste plaats in gevallen van mishandeling en seksuele misdrijven, en in de eerste plaats van seksueel geweld. • Het slachtoffer wordt als atypisch kwetsbaar slachtoffer geïdentificeerd door de openbare aanklager, tijdens de fase van het vooronderzoek, en door de rechter, tijdens het proces. Pas na deze identificatie, en de daaropvolgende officiële verklaring, kan het slachtoffer als kwetsbaar worden beschouwd en kan het een beroep doen op de bijzondere procedures en beschermingen. • Wetsdecreet nr. 24/2014 heeft het art. 398 - Paragraaf 5-ter, waardoor het gebruik van het beschermd verhoor niet alleen voor kwetsbare slachtoffers mogelijk is, maar ook voor de getuigen die een toestand van kwetsbaarheid onthullen volgens het art. 90quater Sv.

Tabel 5. Regeling van het specifieke gebruik van forensisch interview. ITALIË

⁴² RE-TREAT-project. Nationaal verslag van Italië, 2021, beschikbaar op: <https://sexualviolencejustice.eu/>

SPANJE

Entrevista forense como prueba preconstituída/ Forensisch interview als vooraf samengesteld bewijs

Doelstelling: Een juridische formule die, wanneer zij wordt toegepast in gevallen van bijzonder kwetsbare slachtoffers, functioneert met twee hoofddoelstellingen: het beschermen van de getuigenis van het slachtoffer (cognitief bewijs) van de daaropvolgende verslechtering van meervoudige en ongepaste interventies en het voorkomen van secundaire victimisatie van het minderjarige slachtoffer als gevolg van hun weg door het strafproces⁴³.

Context	<ul style="list-style-type: none"> In juni 2021 heeft Spanje de Organieke Wet 8/2021 betreffende de algemene bescherming van kinderen en adolescenten tegen geweld (LOPIVI) goedgekeurd. De wet voorziet in maatregelen ter voorkoming van geweld tegen kinderen en jongeren en in normatieve wijzigingen, waaronder het verplichte karakter van het voorafgaande bewijs voor slachtoffers jonger dan 14 jaar of voor personen met een handicap die bijzondere bescherming behoeven bij bepaalde misdrijven, waaronder seksuele misdrijven. Vóór de huidige verordening werd het gebruikt afhankelijk van de beoordeling van de onderzoeksrechter, met de steun van de openbare aanklager. Het gebruik ervan varieerde niet alleen naar gelang van de functie van elke professional, maar ook naar gelang van de beschikbare middelen. 	
Primair rechtskader	<ul style="list-style-type: none"> Art. 449 bis en ter LECrim. Sinds juni 2021 is het vooraf samengestelde bewijs verplicht voor kinderen jonger dan 14 jaar. 	
Personeel toepassingsgebied	<p>Art. 449 ter LECrim: Een persoon jonger dan veertien jaar of een persoon met een handicap die bijzondere bescherming behoeft, wordt opgeroepen als getuige in een gerechtelijke procedure betreffende het onderzoek naar een strafbaar feit:</p>	De huidige verordening laat een ruime interpretatie toe, zodat deze maatregel voor de overige slachtoffers niet verplicht zou zijn, maar per geval zou kunnen worden toegepast wanneer zulks gerechtvaardigd is, zoals voorheen het geval was, vóór LO 8/21.
Regelgeving in verband met de typologie van misdrijven (Seksuele misdrijven aangepakt)	Tegen seksuele vrijheid en seksuele onschendbaarheid (<i>verplicht</i>)	Beoordeling per geval
Automatisch gebruik	Ja	Nee
Professionals die het interview afnemen	<ul style="list-style-type: none"> LO 8/2021 en art. 449bis en ter LECrim bepalen dat forensische ondervragingen moeten worden verricht door deskundigen, maar geeft geen definitie van deze figuur. "De gerechtelijke autoriteit kan ermee instemmen dat het verhoor van de minderjarige jonger dan veertien jaar wordt uitgevoerd door psychosociale teams die het Hof op interdisciplinaire en interinstitutionele wijze zullen bijstaan". (art. 449 ter LECrim). Een deskundige: Forensisch psycholoog of politieagent. 	
Omgeving	Rechtszalen, kantoor van de rechter, faciliteiten van het openbaar ministerie.	
Vervangt elke tussenkomst waarbij het getuigenis van het kind vereist is?	In sommige gevallen. Kinderen onder de 14 jaar. Beoordeling per geval.	

Tabel 6. Regeling van het specifieke gebruik van forensisch interview. SPANJE

⁴³ José L. González et al., 'Propuesta de Protocolo Para La Conducción de La Prueba Preconstituída En Víctimas Especialmente Vulnerables', Papeles del Psicólogo, no. 34(3) (2013): 227-37.

2.2 GEVOLGEN VAN HET GEÏNTEGREERDE RECHTSSYSTEEM VOOR HET FORENSISCH INTERVIEW

De rechten van kinderen in de partnerlanden van ENCLAVE worden erkend en ondersteund door een gestructureerd kader van specifieke beschermingsmaatregelen. Er zijn echter aanzienlijke hiaten in de praktijk, die wij toeschrijven aan twee algemene punten van zorg:

- Het gebrek aan passende specialisatie, dat soms nog wordt versterkt door een even ontoereikende, oppervlakkige of omslachtige regelgeving.
- Het succes van het forensisch interview hangt in grote mate af van het kader van het rechtssysteem dat het heeft opgezet en meer bepaald van de coördinatie van de verschillende professionals. Er kan dus niet optimaal gebruik worden gemaakt van het forensisch interview als geen rekening wordt gehouden met de structuur waarbinnen het wordt afgenomen.

Tekstvak 3. Het geïntegreerde rechtstelsel

Wij gebruiken de term "*geïntegreerd rechtstelsel*" om te verwijzen naar een systeem dat in staat is de justitiële, gezondheids- en sociale sectoren harmonieus te coördineren binnen dezelfde structuur, zodat de behandeling die het minderjarige slachtoffer/getuige krijgt, coherent is, in de vorm van een holistische respons.

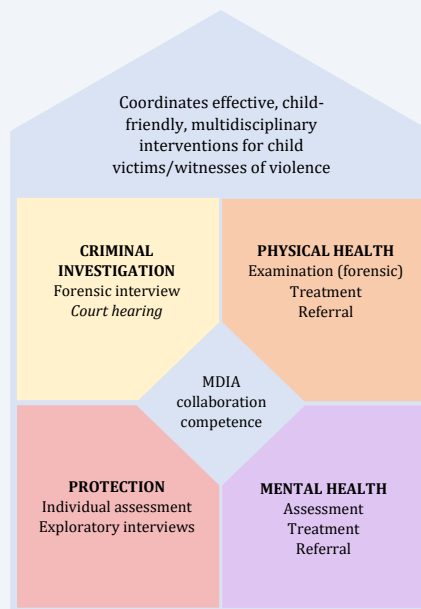
De specifieke kenmerken van minderjarige slachtoffers, met name in de context van seksueel geweld, vereisen een dergelijk alomvattend systeem om ervoor te zorgen dat hun rechten daadwerkelijk worden geëerbiedigd.

Het Noordse model van het Kinderthuis (in het IJslands *Barnahus*) omvat talrijke essentiële elementen om deze alomvattende aanpak te garanderen, die direct en indirect van invloed zijn op de kwaliteit en het gebruik van het forensisch interview als bewijsmateriaal voorafgaand aan het proces.

Dit referentiemodel in Europa, dat geïnspireerd is door de "**Children's Advocacy Centres**" (CAC's) in de VS, vertaalt dit idee in een "onder één dak"-principe (een kindvriendelijke faciliteit), bestaande uit 4 multidisciplinaire en interagentschappelijk gecoördineerde deuren⁴⁴:

- Bescherming van kinderen
- Strafrecht
- Lichamelijk welzijn
- Mentaal welzijn

Het dak, zoals te zien op de illustratie, staat voor de coördinatie tussen de verschillende beroepsgroepen en het gezamenlijk onderzoeksinterview (waarbij het interview in een aangrenzende ruimte gezamenlijk wordt afgenomen). Dit nodigt uit om na te denken over de vraag of het mogelijk is om de verschillende ontmoetingen met minderjarige slachtoffers/getuigen te verminderen door

Illustratie 1. Barnahus Model
<https://www.barnahus.eu/en/vision/>

⁴⁴ Voor meer informatie: <https://www.barnahus.eu/en/about-barnahus/>

middel van deze opeenvolgende en gelijktijdige gezamenlijke interventies van verschillende professionals⁴⁵.

Hoewel een alomvattende aanpak van de bescherming van de rechten van het kind mogelijk is zonder een gespecialiseerde structuur, of het nu gaat om een kindertehuis of een **gespecialiseerde rechtbank voor geweld tegen kinderen**, vergemakkelijkt de aanwezigheid ervan in hoge mate het toezicht op en de controle van de gespecialiseerde deskundigheid, het gebruik en de resultaten van uniforme protocollen en de coördinatie tussen verschillende diensten.

Voorts maakt de werking van een alomvattend rechtsstelsel een coherente integratie van de rechten van het kind mogelijk, in overeenstemming met een kindgevoelige en kindgerichte aanpak, hetgeen vooral duidelijk wordt in de strikte toegang tot de rechter. Dat wil zeggen, in die rechten en maatregelen die ervoor zorgen dat het minderjarige slachtoffer/getuige op passende wijze een gerechtelijke procedure kan inleiden. Vervolgens wordt een reeks sleutelementen gepresenteerd op grond waarvan een rechtsstelsel als alomvattend of, omgekeerd, als gefragmenteerd kan worden aangemerkt.

2.2.1. Gespecialiseerde systemen of structuren: Gespecialiseerde rechtbanken voor geweld tegen kinderen en kindertehuizen

A) Gespecialiseerde rechtbanken voor geweld tegen kinderen

- ✓ Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20)
- ✓ Waardigheid (art. 18 & 23)

Hoewel geen van de **vijf landen** gespecialiseerde rechtbanken voor geweld tegen kinderen heeft ingevoerd, zijn er wel jeugdrechtbanken wanneer de dader minderjarig is, met dien verstande dat het systeem voor volwassenen, of de gewone procedure, niet aan hun specifieke rechten beantwoordt.

Deze discriminatie van minderjarige slachtoffers moet worden begrepen in het licht van de evolutie van de rol van het slachtoffer in het strafproces. Traditioneel lag en ligt de klemtoon nog steeds op de dader, maar de laatste jaren is er een paradigmaverschuiving naar de aandacht voor het slachtoffer. Deze verandering doet zich voor bij volwassen slachtoffers, maar is echter onvoldoende doorgedrongen tot minderjarige slachtoffers/getuigen. De noodzaak van een aanpassing – die strookt met de rechten van het kind – wordt dus duidelijk waargenomen wanneer de dader minderjarig is, maar niet wanneer het gaat om een slachtoffer⁴⁶.

Tekstvak 4. Rechtbank gespecialiseerd in geweld tegen kinderen en adolescenten

■ Sinds de goedkeuring van de Organieke Wet 8/2021 betreffende de algemene bescherming van kinderen en adolescenten tegen geweld (LOPIVI), bevindt Spanje zich in een beslissende fase wat betreft de oprichting van deze gespecialiseerde rechtbanken. Op Gran Canaria, dat deel uitmaakt van de autonome gemeenschap van de Canarische Eilanden, komt de eerste gespecialiseerde rechtbank voor geweld tegen

⁴⁵ Susanna Johansson et al., 'Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions', in *Collaborating Against Child Abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model* (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017), 6.

⁴⁶ Er zij op gewezen dat aan gevallen van seksuele misdrijven onder minderjarigen minder belang kan worden gehecht dan aan gevallen waarin de dader een volwassene is. Het risico bestaat dat de belangen van de minderjarige slachtoffers/getuigen onzichtbaar worden gemaakt indien de impact niet naar behoren wordt beoordeeld.

kinderen en jongeren van Spanje. De opening ervan in oktober 2021 is een referentie in de tenuitvoerlegging van dit nieuwe systeem van bescherming, waarin wordt voorzien door de Organieke Wet 8/2021⁴⁷.

B) Kindertehuizen: Barnahus, *Lastemaja*, CAC's.

✓ Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20, 23)

✓ Privacy (art. 21)

✓ Waardigheid (art. 18 & 23)

Zoals eerder gezegd, vertegenwoordigt deze gespecialiseerde structuur een "multi-professionele aanpak van minderjarige slachtoffers van misbruik met als tweeledig doel de juridische procedure te vergemakkelijken en ervoor te zorgen dat het kind de nodige steun en behandeling krijgt"⁴⁸. Het is ook een systemische interventie om "herhaalde contacten en gesprekken door meerdere professionals op plaatsen die niet aan de behoeften van kinderen zijn aangepast, te vermijden en aldus het risico van "secundaire victimisatie" te verminderen"⁴⁹.

Tekstvak 5. Barnahus, *Lastemaja*, CAC's

- In **België** heeft een proefproject uit 2017 geleid tot de oprichting van de **Zorgcentra na seksueel misbruik**, waar slachtoffers 24 uur per dag, 7 dagen per week terecht kunnen in dit multidisciplinair centrum om desgewenst een klacht in te dienen bij de politie en zich te laten onderzoeken met het oog op het instellen van een forensisch onderzoek, alsook voor medische en psychologische zorg en follow-up. Bovendien is België oprichter van het PROMISE Barnahus-netwerk, hoewel er geen Barnahus of soortgelijke modellen zijn⁵⁰.
- Tegenwoordig telt **Estland** drie *Lastemaja* (de nationale naam voor het Barnahus-model). Het is aanwezig in de regio's Tallinn, Tartu en Jõhvi, en een 4e centrum zal in 2022 worden geopend. De dienst wordt beschikbaar gesteld voor het hele land, heeft een interinstitutioneel partnerschap⁵¹ en wordt op nationaal niveau gecoördineerd door de socialeverzekeringsraad (SKA). De centra bestaan uit een multidisciplinair team dat de gezondheid van het kind, diens sociale situatie en vaardigheden en de behoefte aan (verdere) hulp beoordeelt. Bovendien bieden zij follow-updiensten voor het kind en het gezin. Zij wonen gevallen van seksueel en fysiek geweld bij, of er nu een rechtszaak is aangespannen of niet, en coördineren de onderzoeksactiviteiten. Bijvoorbeeld een gestructureerd voorgesprek (opgenomen) in het Kindertehuis om het begin van de strafprocedure te beoordelen.
- In **Griekenland** worden bij de artikelen 74, 75 en 76 van het vierde deel van Wet N.4478/2017 de **onafhankelijke beschermingseenheden voor minderjarige slachtoffers opgericht**, in overeenstemming met de beste internationale praktijken, namelijk de Child Advocacy Centres van de VS. In de praktijk functioneren deze Eenheden echter niet, met uitzondering van de Eenheid van Athene, waar na jaren van vertraging is begonnen met de coördinatie van uitgebreide diensten voor kinderen die zijn getroffen door seksueel geweld en ook voor hun families.
- Er bestaan **Italiaanse** modellen van kindertehuizen, met vergelijkbare en enkele van de functies van het Barnahus-model. Hoewel, niet algemeen bekend bij de deelnemers aan deze studie. Deze centra bevinden zich meestal in het noorden en in het centrum van Italië, die op meer fondsen kunnen rekenen (openbare

⁴⁷ De wet voorziet in maatregelen ter voorkoming van geweld tegen kinderen en adolescenten en in normatieve wijzigingen, waaronder het verplichte karakter van een vooraf vastgesteld bewijs voor slachtoffers jonger dan 14 jaar of voor personen met een handicap die bij bepaalde misdrijven, waaronder seksuele misdrijven, bijzondere bescherming behoeven. Ook wordt gewezen op het belang van een adequaat proces om de veilige deelneming van minderjarige slachtoffers te waarborgen en op de professionele specialisatie van allen die met het minderjarige slachtoffer in contact zullen komen.

⁴⁸ Johansson et al., 'Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions', 6.

⁴⁹ Idem.

⁵⁰ PROMISE Barnahus groter netwerk: <https://www.barnahus.eu/en/greater-network-map/>

⁵¹ Regionale prefecturen van de politie en de grenswacht, het Openbaar Ministerie van de districten, het Forensisch Wetenschappelijk Instituut, het Centrum voor Geestelijke Gezondheid van het Kinderziekenhuis van Tallinn, de Kliniek voor Seksuele Gezondheid van Tartu, het Steuncentrum voor kinderen van Tartu en plaatselijke overheden.

fondsen en particuliere donaties). Zij richten zich op gevallen van minderjarige slachtoffers en getuigen van fysiek misbruik en seksueel geweld en in sommige gevallen alleen op minderjarige slachtoffers van seksueel geweld.

- **Spanje** is lid van het PROMISE Barnahus-netwerk. Er zijn proefprojecten, in de beginfase van ontwikkeling en tenuitvoerlegging van dit model, in verschillende autonome regio's (d.w.z. Barcelona, Madrid, Vasque-land).

2.2.2. Opvang en doorverwijzing van minderjarige slachtoffers

- ✓ *Informatie (art. 6 & 7)*
- ✓ *Veiligheid en bescherming (art. 18)*
- ✓ *Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20)*
- ✓ *Waardigheid (art. 18)*

Het vaststellen van duidelijke procedures voor de behandeling en doorverwijzing van kinderen die slachtoffer/getuige zijn, totdat het forensisch interview is afgenomen, vergemakkelijkt de zaak aanzienlijk:

- Toezicht op de naleving van hun rechten en belangen.
- Het volgen van het traject van het slachtoffer en het verminderen van het aantal contacten met verschillende professionals en instanties.
- Beoordeling van de opleidingsbehoeften van elke beroepsgroep die met het kind in contact komt.

Wanneer de rol en de bevoegdheden van elke instelling beperkt en niet duidelijk omschreven zijn, maken de aanzienlijke verschillen in het traject dat het slachtoffer aflegt het voor de professionals ook moeilijk om duidelijke procedurele richtlijnen en actienormen te hebben.

In **België**⁵² zijn er verschillende duidelijke verwijzingskanalen. In **Estland** is het afhankelijk van het geval, hoewel er welomschreven kanalen zijn, net als in de overige drie landen. Desondanks is er een gemeenschappelijke tendens in **Griekenland**, **Italië**⁵³ en **Spanje**⁵⁴, aangezien er geen homogeen en geconsolideerd systeem is op dit gebied. Aangezien er voor deze fase geen vastomlijnde regelgeving bestaat, kan zij van regio tot regio en zelfs van stad tot stad sterk verschillen en is er geen gemeenschappelijke procedurenorm.

Het ontbreken van een solide en geïnstitutionaliseerde respons vormt dan ook een grote belemmering voor het hele proces. Het ontbreken van gemeenschappelijke actieprotocollen die bij de verschillende entiteiten bekend zijn, kan leiden tot

⁵² België is een federale staat die bestaat uit drie gemeenschappen (de Vlaamse, de Franse en de Duitse), drie gewesten (Wallonië, Vlaanderen, Brussel) en vier taalgebieden (Frans, Vlaams, Frans-Vlaams, Duits). De contextanalyse is hoofdzakelijk gebaseerd op de Vlaamse gemeenschap.

⁵³ Italië is georganiseerd in 20 administratieve regio's, die een relevante rol spelen in veel administratieve en politieke sectoren zoals gezondheidszorg, welzijn en onderwijs.

⁵⁴ Spanje is een parlementaire monarchie die is georganiseerd in 17 autonome gemeenschappen, die bestaan uit 50 provincies en twee autonome steden. In de Spaanse staat is er niet één instantie met algemene verantwoordelijkheid voor kindbescherming; deze zijn verdeeld over verschillende ministeries en over nationale, regionale en lokale autoriteiten. Kinderbeschermingsdiensten vallen onder de verantwoordelijkheid van nationale, regionale en lokale autoriteiten, die kindbeschermingsdiensten kunnen uitbesteden aan de particuliere sector en/of uitbesteden aan particuliere actoren. In Bureau voor de grondrechten (FRA) "Gedecentraliseerde verantwoordelijkheden inzake kindbescherming". Mapping child protection systems in the EU, (2015). <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/mapping-child-protection-systems-eu#publication-tab-2>

gefragmenteerde reacties. Dit gebrek wordt soms gecompenseerd door de niet-geïstitutionaliseerde samenwerking van verschillende professionals, openbare en particuliere instanties, NGO's of beroepsverenigingen.

Anderzijds moet in deze vergelijking ook rekening worden gehouden met de homogene verdeling van de economische en menselijke hulpbronnen, een factor die een rechtstreekse invloed heeft op de kwaliteit en de samenhang van de dienstverlening. Deze verschillen tussen de regio's (bv. Noord-Zuid; stad-platteland; Vlaams-Frans-Duitse gemeenschappen) met betrekking tot de coherentie van de dienstverlening, die te wijten is aan de toewijzing van de begrotingsmiddelen en de financiering en aan de verschillen tussen de bevoegdheden van de regionale en lokale overheden, doen zich in de **vijf landen voor**.

Tekstvak 6. Zorgcentra na seksueel misbruik.

Belgische Zorgcentra na Seksueel Geweld (ZSG), aanwezig in sommige regio's van het land⁵⁵, fungeren als een **alles-in-één gespecialiseerd zorgcentrum** voor slachtoffers van seksueel misbruik waar een multidisciplinair team dat in deze materie is opgeleid de nodige zorg kan bieden aan slachtoffers. Slachtoffers kunnen in deze centra terecht voor medische en psychologische zorg en opvolging, om desgewenst een klacht in te dienen bij de politie en om zich te laten onderzoeken met het oog op het instellen van een forensisch onderzoek.

De *tijd* tussen het seksueel misbruik en het bezoek aan het opvangcentrum zal doorslaggevend zijn:

- Het seksueel geweld heeft minder dan een week geleden plaatsgevonden (idealiter binnen 72 uur): het slachtoffer kan zich tot de opvangcentra wenden en onmiddellijk medische, forensische en psychologische hulp krijgen. In het centrum kan ook een klacht bij de politie worden ingediend.
- Het seksueel geweld heeft meer dan een week geleden plaatsgevonden, maar minder dan een maand geleden: het slachtoffer kan bellen of mailen voor een afspraak waarbij wordt nagegaan wat er nog mogelijk is op het gebied van medische, psychologische en forensische zorg. Voor het indienen van een klacht kan er een afspraak worden gemaakt met de politie in het centrum.
- De feiten zijn meer dan een maand geleden gebeurd: het is raadzaam een afspraak te maken om na te gaan welk scala aan medische en psychologische zorg nodig is en om eventueel door te verwijzen naar een bestaand zorgaanbod.

In de zones waar deze centra zijn opgericht, kunnen slachtoffers ook van hun diensten gebruik maken wanneer zij in een politiedistrict contact hebben opgenomen. Momenteel zijn deze centra echter nog niet uitgerust met een TAM-gespreksruimte, zodat het audiovisueel opgenomen verhoor nog steeds zal plaatsvinden in de daarvoor uitgeruste verhooruimtes in de politiedistricten.

Tekstvak 7. Speciale nationale organen en gespecialiseerde entiteiten

In **Spanje** kunnen de wetshandhavingsdiensten van de staat en de regionale eenheden (die bevoegd zijn voor het ontvangen van deze klachten) rekenen op twee **gespecialiseerde nationale organen**: de Guardia Civil beschikt over de Vrouwen-Minder-Teams (EMUME)⁵⁶, en de Nationale Politie over de Eenheden voor Gezins- en Vrouwenvoorlichting (UFAM)⁵⁷.

⁵⁵ Gevestigd in de ziekenhuizen van UZ Gent, UMC Sint Pieter in Brussel, UMC Luik, Charleroi in UMC Marie Curie en in Antwerpen in UZA. In 2022-2023 worden 5 nieuwe centra geopend in Roeselare, Leuven, Namen, Genk en Aarlen.

⁵⁶ Zie de website <https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/especialidades/emumes/index.html>. Zij zijn opgericht in 1995 en hun actieterrein omvat misdrijven tegen de seksuele vrijheid binnen en buiten het gezin; zij zijn ook bevoegd wanneer de daders minderjarig zijn.

⁵⁷ De Nationale Politie is sinds 2015 georganiseerd om slachtoffers van seksuele misdrijven bij te staan in eenheden voor het gezin en de minderjarige, UFAM. Hun bevoegdheid sluit die van misdrijven gepleegd door minderjarigen uit, die overeenkomt met de GRUME (Groep van Minderjarigen, opgericht in 1986), in tegenstelling tot de eenheden van de Guardia Civil. Zie: https://www.policia.es/org_central/judicial/ufam/ufam.html.

LO 8/2021 bepaalt dat er gespecialiseerde eenheden moeten zijn (op nationaal, regionaal en lokaal niveau) en dat alle leden van de politiediensten een specifieke opleiding moeten krijgen om met deze situaties om te gaan, waarbij duidelijke criteria moeten worden vastgesteld voor het optreden bij het eerste contact (klacht) in deze gevallen⁵⁸.

Wat betreft de beschikbaarheid van **gespecialiseerde entiteiten en/of professionals**⁵⁹ indien specifieke aanpassingen nodig zijn (bv. handicap, culturele achtergrond), zouden de *bureaus voor slachtofferhulp*⁶⁰ als brug kunnen dienen om deze middelen te verkrijgen, waardoor de huidige situatie zou verbeteren.

2.2.3 Mechanismen om kinderen daadwerkelijk toegang tot de rechter te garanderen

Sommige van de maatregelen ter bescherming van de rechten en belangen van de slachtoffers die op volwassen leeftijd kunnen worden erkend als mechanismen ter bescherming van de geestelijke gezondheid, de waardigheid of de veiligheid van de slachtoffers, moeten ook op kinderleeftijd worden erkend als mechanismen die het recht op participatie waarborgen. Het ontbreken van aanpassing of erkenning van sommige van de hieronder genoemde cijfers kan namelijk niet alleen de aangegeven algemene belangen – voor alle slachtoffers – aantasten, maar ook hun participatie onmogelijk maken⁶¹, waardoor de specifieke rechten van kinderen worden geschonden.

Deze mechanismen ter waarborging van de toegang tot de rechter kunnen worden onderverdeeld in twee thematische blokken: a) klacht van het kinderslachtoffer, kosteloze rechtsbijstand en gespecialiseerde figuren; b) kindvriendelijke omgeving.

A) Klacht van minderjarige slachtoffers, kosteloze rechtsbijstand en gespecialiseerde figuren

- ✓ *Informatie (art. 6 & 7)*
- ✓ *Participatie (art. 10, 13, 24, 25)*
- ✓ *Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 23)*
- ✓ *Waardigheid (art. 18 & 23)*

⁵⁸ De recente LO 8/2021 bevat in art. 50, bevat duidelijke criteria voor het optreden in de politiefase, waarbij het volgende wordt benadrukt: de onmiddellijke vaststelling van voorlopige beschermingsmaatregelen; de praktijk van procedures met tussenkomst van kinderen en adolescenten zal alleen worden uitgevoerd in strikt noodzakelijke gevallen, waarbij in de regel één enkele verklaring wordt afgelegd en altijd via specifiek opgeleide beroepsmensen; de afwezigheid van vertraging bij de tussenkomst van het slachtoffer, waarbij vooraf wordt nagegaan of hij/zij in staat is zich daaraan te onderwerpen; bescherming tegen iedere vorm van direct of indirect contact met de persoon op wie het onderzoek betrekking heeft; informatie over het recht op kosteloze rechtsbijstand; aanpassing van taal en formulieren aan de leeftijd, de mate van maturiteit en andere persoonlijke omstandigheden van het slachtoffer; waarborging van het recht op begeleiding door een persoon van zijn keuze.

⁵⁹ Madrid doet een beroep op het Interventiecentrum voor seksueel misbruik van kinderen (CIASI), dat zich momenteel hoofdzakelijk bezighoudt met hulpverlening, het beoordelen van de toestand van het slachtoffer en het opstellen van een interventieplan op basis van deze beoordeling. Hun verslagen worden toegezonden aan de sociale diensten en het Openbaar Ministerie of, op verzoek van de rechter, aan de rechter en de advocaat van de partij (hoewel wordt vastgesteld dat een verzoek van laatstgenoemde over het algemeen achterwege blijft). Zij begeleiden het slachtoffer ook wanneer het voor de rechter moet getuigen, een dienst die ook uitdrukkelijk moet worden aangevraagd via het Directoraat-generaal Kinderzaken, Gezin en Geboortebewording.

⁶⁰ De bureaus voor slachtofferhulp zijn recent opgericht en verkeren in verschillende ontwikkelingsstadia. Zij zijn ofwel afhankelijk van de Autonome Gemeenschappen die bevoegdheden hebben overgedragen, ofwel van het Ministerie van Justitie in de rest van het grondgebied. Zie: <https://www.mjusticia.gob.es/es/ciudadanos/victimas/oficinas-asistencia-victimas>

⁶¹ De drie dimensies van participatie: het recht om geïnformeerd te worden, het recht om hun mening te uiten en gehoord te worden en het recht dat hun stem terdege in aanmerking wordt genomen in zaken die hen aangaan, in overeenstemming met hun maturiteit en ontwikkeling. Anna Massons-Ribas, M. Ángeles Basells, and Neus Cortada, 'The Participation of Children and Adolescents in the Protection System: The Case of the Spanish Legislation', *Social Sciences*, no. 10 (7) (2021): 268, <https://doi.org/10.3390/socsci10070268>.

Om te zorgen voor daadwerkelijke toegang tot de rechter, is het van cruciaal belang dat minderjarige slachtoffers/getuigen worden erkend als echte rechthebbenden – overeenkomstig de mensenrechtentheorie. Dit houdt onder meer in dat kindslachtoffers het recht moeten hebben om zelf een klacht in te dienen⁶², zonder de aanwezigheid van vertegenwoordigers, en onmiddellijk rechtsbijstand moeten krijgen.

Wij vinden verschillen in de regelgeving inzake het recht om zelf een klacht in te dienen en/of aan het proces deel te nemen, met beperkingen op basis van de leeftijd van het kind (**EL** en **IT**), de noodzaak van wettelijke vertegenwoordigers (om op te treden als burgerlijke partij **BE**, maar niet om een klacht in te dienen), of zonder specifieke wettelijke maatregelen in dit verband (**EE**). In **Spanje** kunnen minderjarigen een klacht indienen via hun vertegenwoordigers of op eigen houtje zonder de aanwezigheid van hun wettelijke voogden. Ook de toegang tot kosteloze bijstand door een raadsman verschilt van rechtsgebied tot rechtsgebied. In sommige lidstaten zijn geen voorwaarden gesteld en is de bijstand kosteloos (**BE**, **EE** en **ES**), in andere lidstaten is er een inkomensonderzoek of is de bijstand kosteloos afhankelijk van het soort strafbaar feit (**EL** en **IT**).

De **vijf staten** hebben vertegenwoordigingsfiguren voor minderjarigen in het proces, die betrekking hebben op alle fasen van de procedure en specifiek wanneer er sprake is van een belangenconflict met de ouders. In dit verband is de rol van de juridische professional van bijzonder belang. Hun rol in de verschillende fasen van de gerechtelijke procedure, alsmede hun opleiding en ervaring, moeten worden vastgesteld. De beschikbaarheid van een advocaat voor het kind mag niet alleen afhankelijk zijn van de beslissingen van de vertrouwenskring, het gezinsinkomen of het soort strafbaar feit. Kosteloze en gespecialiseerde juridische bijstand moet vanaf het eerste moment worden gegarandeerd. In de verschillende fasen van het proces moet zowel aan het kind als aan zijn ouders of wettelijke vertegenwoordigers op het juiste moment (verschillen tussen de proceduretijd en de tijd die slachtoffers/getuigen nodig hebben) informatie worden verstrekt die past bij hun persoonlijke situatie (over hun rechten en de diensten die voor hen beschikbaar zijn vanuit juridisch en sociaal oogpunt, alsook vanuit het gezondheidsoogpunt, en op een kindvriendelijke manier).

In grote lijnen is het een veel voorkomende tendens dat niet wordt bepaald wie waarover en door welke professional moet worden geïnformeerd. Evenals de op volwassenen gerichte visie en regelgeving, die tot gevolg heeft dat er onvoldoende aanpassingen worden doorgevoerd of dat ervan wordt uitgegaan dat bepaalde handelingen noodzakelijkerwijs door een vertegenwoordiger moeten worden verricht⁶³.

⁶² Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen een klacht en een mededeling (bv. hulplijnen en webportalen).

⁶³ Leeftijdsgrenzen kunnen uiteindelijk te streng en arbitrair zijn en tot onrechtvaardige gevolgen leiden, omdat geen rekening wordt gehouden met de diversiteit in capaciteiten en begripsniveaus tussen kinderen. Afhankelijk van de ontwikkelingscapaciteiten, levenservaring, cognitieve en andere vaardigheden van het individuele kind. *Richtlijn van het Comité van ministers van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie*. Publicatie Raad van Europa (2011): 75

B) Kindvriendelijke omgeving

- ✓ Minimalisering van stress-mentale gezondheid (art. 20, 23 en 24)
- ✓ Privacy (art. 21)
- ✓ Waardigheid (art. 18 en 23)

Het gaat er vooral om dat alle kinderen daadwerkelijk toegang hebben tot de rechter in een veilige, neutrale en kindvriendelijke omgeving, zodat het risico van secundaire victimisatie zo klein mogelijk is of wordt voorkomen. Wat betekent "**kindvriendelijke omgeving**" eigenlijk? Dit is geen triviale vraag, aangezien de betrokken landen, professionals en instanties er verschillende visies op nahouden wat betreft de manier waarop dit moet worden bereikt. Het maakt bijvoorbeeld deel uit van de Barnahus-kwaliteitsnormen, waar het betekent "gericht op, aangepast aan en gevoelig voor de specifieke behoeften van kinderen"⁶⁴. Maar het lijkt erop dat het esthetisch-ruimtelijke element van kindvriendelijkheid een thema is met vele lagen (bv. de perceptie van de gebruikers— kinderen en volwassenen— en de perceptie van de professionals, toegankelijkheid, inrichting, privacy) en dat het verre van vastligt⁶⁵.

In deze zoektocht naar een definitie van een ongrijpbaar begrip, introduceren wij de ontwerpbewegingen van **Humanisering van zorgomgevingen** (in de gezondheidssector,

bv. kindziekenhuizen of kinderafdelingen) en **Architectuur van het**

"Het was het eerste moment waarop we beseften dat we wetenschap in de rechtbanken moesten brengen" (Rechter, ES).

Slachtoffer. Daar komen architecten en binnenhuisarchitecten, met hun professionele visie, in het spel en besteden zij veel aandacht aan verschillende elementen: de toon van de kleuren, de vormen van het meubilair, de aanwezigheid van planten, het licht en de temperatuur.

Elke lidstaat maakte andere opmerkingen over een kindvriendelijke omgeving. In sommige nationale contexten is dit gedetailleerd en geregeld (**BE** en **EL**), maar niet altijd wordt het volledig ten uitvoer gelegd.

Er is een spectrum, van politiedistricten zonder aangepaste omgeving tot kindertehuismodellen. We stelden vast dat de professionalisering in de

aanpassing van de omgeving ontbrak. Dit betekent dat meestal justitiële professionals, of andere professionals die deze ruimtes gaan gebruiken, ze aanpassen volgens hun eigen criteria.

We zagen ook twee polen:

⁶⁴ Olivia Lind Haldorsson, *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. (Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle, 2020), 63, <https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf>.

⁶⁵ Susanna JOHANSSON et al., 'Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions', in *Collaborating Against Child Abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model* (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017), 37.

- Aangenaam maar neutraal ingericht, om de aandacht van de minderjarige niet af te leiden of de fantasie niet te prikkelen en om suggestie door prikkels van buitenaf te vermijden. Wat kan uitdraaien op overdreven kille kamers.
- Verzacht de indruk van een formele volwassen ruimte. Wat kan leiden tot kinderachtige kamers, met planten, foto's, tv-toestellen, vol met speelgoed, die niet geschikt zijn voor adolescenten⁶⁶.

"Nu hebben we alleen witte muren, maar we willen een tapijt en speciale gordijnen om de minderjarige meer op zijn gemak te laten zijn. Want nu is het net een koelkast."
(TAM trainer en interviewer, BE)

Tekstvak 8. Kindvriendelijke omgevingen

- In **België** is er een project⁶⁷ gecoördineerd door LUCA School of Arts waarin een multidisciplinair team van professionals uit diverse domeinen (architecten, ontwerpers, politieagenten, kinderpsychiaters en anderen), samen met een team van designstudenten, een vernieuwde ruimte van de onthaal- en verhoorkamers hebben gecreëerd, waar neutraal en warm naast elkaar kunnen bestaan om het kind een betere interviewervaring te bieden. Het pilootproject vindt plaats in Eeklo en een 3D tour⁶⁸ van de onthaal- en verhoorruimtes is online beschikbaar.
- In **Spanje moet worden gewezen** op het werk dat op de Canarische Eilanden is verricht in het kader van het project van de gespecialiseerde rechtbank, die een pioniersrol vervult bij de professionalisering van de aanpassing van de geschikte omgeving aan de behoeften van kinderen die het slachtoffer zijn geworden. Bijzonder vermeldenswaardig zijn de optimalisering van de middelen en de concentratie van de overheidsinvesteringen en de reconstructie van het strafproces als bondgenoot in het herstelproces van de slachtoffers.

Anderzijds vermindert de beschikbaarheid van middelen die nodig zijn voor het forensisch interview als bewijsmateriaal vooraf en van kindvriendelijke omgevingen het risico van negatieve gevolgen voor het slachtoffer. Een goede coördinatie en het gebruik van duidelijke protocollen zijn in dit verband van cruciaal belang. Wanneer er geen beschikbaarheid is, is er een dilemma tussen het uitstellen van de bijeenkomst, het uitvoeren ervan in een ongeschikte omgeving of het verplaatsen ervan naar een andere locatie.

"(het kind) werd om elf uur 's morgens opgeroepen, maar getuigde om vier uur 's middags. Gedurende die vijf uren, waarin hij school miste, was hij in die vriendelijke kamer die ik u eerder beschreef [niet echt kindvriendelijk]." (Rechter, ES)

Hoewel dit buiten het bestek van het project valt, is het belangrijk om toe te voegen dat kindvriendelijke omgevingen niet alleen over de fysieke ruimte gaan, maar ook over interacties tussen gebruikers en personeel (bv. welkomstroutines, de routines voor de

"Soms werken we samen met de kinderpsychiater van de sociale dienst, maar die dienst sluit om twaalf uur. Na vier uur is er niemand meer beschikbaar - wat moet ik dan doen? Het kind de hele nacht laten wachten? Waar dan? In mijn kantoor of in het ziekenhuis?" (Politie, EL)

⁶⁶ Idem.

⁶⁷ <https://www.vlaamsehogescholeeraad.be/nl/blikopener/spraakmakers/videoverhoorkamer-politie-meetiesland>

⁶⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=HEoqH3VHE0A>

ontmoeting met de interviewer⁶⁹ en andere professionals)⁷⁰. Kinderen en volwassen verzorgers alsook professionals (aangezien zij constante gebruikers zijn) moeten worden uitgenodigd om deze ruimtes mee te creëren, aangezien hun inzichten, ervaringen en opmerkingen van onschatbare waarde zijn, met het oog op het verbeteren van de dienstverlening⁷¹.

i. Toegang tot het gebouw en wachttruimte

Een algemene opmerking is dat met name de aanwezigheid en de aanpassing van de ondervragingsruimtes voorrang krijgen, waarbij de *toegang tot het gebouw* en de *wachtkamer* op de achtergrond blijven.

De tendens was dat er weinig gebouwen waren met een adequate toegang (met name in **BE, EL**, in politiedistricten en in kindertehuizen), aangezien er weinig gebouwen zijn die specifiek voor dit doel zijn bestemd. Het is dus niet ongewoon dat kinderen naar de rechtbank of naar een politiebureau gaan dat niet specifiek voor dit doel is aangepast. Bovendien vinden forensische interviews plaats op verschillende plaatsen, afhankelijk van het land, de zaak en de leeftijd van het kind. Zo zijn er politiebureaus met een speciaal uitgeruste verhoorkamer (**BE**), kindertehuizen, politiebureaus en zittingszalen (**EE**), politiebureaus, structuren van het openbaar ministerie en zittingszalen (**EL**) en zittingszalen en bureaus van het openbaar ministerie (**ES** en **IT**). Verder kunnen forensische interviews ook plaatsvinden in ziekenhuizen, scholen en kindertehuizen.

Overheidsfinanciering speelt een grote rol in de fysieke omgeving; daarom moeten de doelstellingen worden aangepast aan de middelen en mogelijkheden die in elk van de partnerstaten bestaan. Wanneer bijvoorbeeld andere gebouwen zoals gerechtsgebouwen of politiebureaus worden gebruikt, moeten tijdelijke aanpassingen worden verricht om kinderen een veilige toegang te verlenen.

Tekstvak 9. "Vía libre a la infancia"

In de **Spaanse** Gespecialiseerde Rechtbank van de Canarische Eilanden pleiten professionals voor de "*Vía libre a la infancia*" (vrije weg naar kinderen) in de gerechtelijke zetel, want hoewel hun doel is dat er geen kinderen in de rechtbanken zijn:

"(...) is het niet de geschikte ruimte omdat ze niet van bij het begin is opgevat als een ruimte die volledige aandacht toelaat." (rechter, **ES**)

Deze tekortkomingen moeten worden verholpen met adequate maatregelen, al is het maar tijdelijk. Daar beschikken de kinderen over een exclusieve ruimte in het gerechtelijke centrum, als mechanisme ter compensatie van het ontbreken van een plaats voor hen buiten het gerechtelijke centrum.

⁶⁹ In België zal de ondervrager op de dag van het interview de minderjarige en zijn begeleider bij hun aankomst ontmoeten in een speciaal daarvoor ingerichte ontvangstruimte. De ontvangstruimte is een aparte ruimte, gescheiden van de algemene wachtkamer, om extra trauma's te voorkomen en de nodige privacy voor de minderjarige te waarborgen.

⁷⁰ Kari Stefansen, 'Staging a Caring Atmosphere: Child-Friendliness in Barnahus as a Multidimensional Phenomenon', in *Collaborating Against Child Abuse.*, by S. Johansson et al. (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017), 49, https://doi.org/10.1007/978-3-319-58388-4_2.

⁷¹ Nicky Stanley et al., 'Rethinking Place and the Social Work Office in the Delivery of Children's Social Work Services', *Health Soc Care Community*, no. 1 (January 2016): 86-94, <https://doi.org/10.1111/hsc.12192>.

Wachtruimtes voor kinderen, die ervoor moeten zorgen dat het recht op privacy wordt beschermd, zijn er meestal niet, kinderen moeten wachten waar alle uitkeringsgerechtigden wachten. Op enkele uitzonderingen na in **België**⁷² en **Estland**. Bij gebrek aan deze ruimtes wordt bovendien gebruik gemaakt van andere ruimtes met een ander doel (bv. bibliotheken in **ES**) om de leemte van een echte aanpassing van de omgeving te overbruggen.

ii. Interviewruimte en technologische uitrusting

De aanwezigheid en het gebruik van gespecialiseerde verhoorkamers varieert in de **vijf landen** en in hun eigen regio's. Met uitzondering van **België** (zie tekstvak 9) en in sommige gevallen **Estland** (Kindertehuis en sommige politiedistricten) hebben we weliswaar veel goede praktijken waargenomen, maar dit zijn specifieke ervaringen die niet op nationaal niveau kunnen worden veralgemeend. De beschikbaarheid van materiële middelen in de verschillende regio's en van overheidsfinanciering dragen bij tot de kwaliteit en de coherentie van de dienstverlening (**EL, ES, IT**). Deze beschikbaarheid van ruimtes maakt het ook moeilijk om te zorgen voor een gemakkelijke toegang tot de ruimte, die het dichtst bij de woning van het kind zou moeten zijn. Waar geen aangepaste ruimtes beschikbaar zijn, wordt (in **EE, EL, ES, IT**⁷³) gebruik gemaakt van de raadkamer van rechters, het kantoor van de politie of de rechtszaal (om gebruik te maken van de CCTV-systemen). Andere teams van professionals kiezen ervoor de ruimtes waarover zij reeds beschikken te gebruiken als polyvalente ruimte in dezelfde gebouwen of te coördineren met externe entiteiten die over een meer geschikte omgeving beschikken (**IT**, zie tekstvak 10).

"In veel gevallen gaan tijdens het forensisch onderzoek de telefoons rinkelen, wordt er op deuren geklopt en komen collega's binnen."
(Politieagent, **EL**)

Tekstvak 10. Verhoorruimtes

- In **België** vinden verhoren enkel plaats in geluidsdichte en speciaal uitgeruste verhoorkamers (art. 94 Sv), goedgekeurd door de procureur des Konings die zich het dichtst bij de woning van de minderjarige⁷⁴ bevinden (er zijn 35 verhoorkamers beschikbaar op nationaal niveau en mobiele kits, als het interview bijvoorbeeld in een ziekenhuis moet plaatsvinden). Er hangen geen speelgoed of posters aan de muur, om de aandacht van de minderjarige niet af te leiden of zijn fantasie te prikkelen. De technologische uitrusting⁷⁵ bestaat uit omnidirectionele microfoons, gevoelig genoeg om gefluisterde gesprekken hoorbaar op te nemen en camera's: een vaste en minstens een beweegbare met zoomfunctie, die de hele ruimte kunnen overzien en de aanwezigheid van andere personen dan de ondervraagde en de ondervrager in de ruimte kunnen registreren. Op die manier kan worden vermeden dat een keuze moet worden gemaakt uit de opgenomen beelden.
- In de grote **Italiaanse** steden wordt voor dit soort hoorzittingen/interviews meestal een speciale zaal gebruikt die voldoende gemeubileerd en uitgerust is, terwijl kleinere rechtbanken niet over deze voorziening beschikken. Daarom hebben de meeste verenigingen, NGO's en andere entiteiten (met inbegrip van - maar niet beperkt tot - de centra van het type Barnahus) die op dit gebied werkzaam zijn, ervoor

⁷² De Belgische wetgeving schrijft voor dat op de dag van het interview aan minderjarigen drie ruimtes ter beschikking moeten worden gesteld: een verhoorkamer, een observatieruimte en een ontvangstruimte.

⁷³ Gewoonlijk vindt het beschermde interview plaats in de gebouwen van de rechtbank en wordt het forensisch interview tijdens de onderzoeksfase afgenomen op het bureau van de openbare aanklager.

⁷⁴ Omzendbrief nr. 03/2021, punt 4.2.

⁷⁵ Uitdrukkelijk omschreven in bijlage 2 van de gezamenlijke omzendbrief van 14 oktober 2021.

gezorgd dat in hun eigen gebouwen ten minste één ruimte is ingericht en uitgerust voor beschermde hoorzittingen en forensische interviews. In die gevallen kunnende magistraten, gelet op deze beschikbaarheid, de activiteit organiseren in de lokalen van de externe entiteit, wat ze ook vaak zullen doen.

Terwijl sommige partnerlanden beschikken over ondervragingspunten met een hoge kwaliteit van technische middelen (**BE**), vinden we in andere heterogeniteit van middelen tussen grote en kleine steden en tussen regio's (**EL, IT, ES**). De heterogeniteit van de trajecten van minderjarige slachtoffers betekent dus dat het bestaan van lokalen en aangepaste technologie afhangt van de plaats waar zij worden ondervraagd.

Voorts hebben wij vastgesteld dat het beschikken over gespecialiseerde faciliteiten (bijvoorbeeld de Gesell-kamer) niet garandeert dat deze correct worden gebruikt. De kwaliteit van de opnamen is bijvoorbeeld niet altijd optimaal en gecontroleerd en de beschikbaarheid van technici en hun specifieke opleiding om te voldoen aan de eisen van wat het afnemen van een forensisch interview inhoudt, is niet toereikend (bv. **ES** in tegenstelling tot **BE**⁷⁶).

De kwaliteit van de technische middelen heeft een directe invloed op het correcte verloop van het interview, niet alleen in de latere weergave maar ook in de vlotheid van het gesprek.

Daarom is het raadzaam mechanismen te gebruiken die de deskundige in staat stellen de antwoorden van de mensen in de observatieruimte te ontvangen zonder dat hij de interviewruimte hoeft te verlaten⁷⁷.

Een andere opmerking is dat er enige discussie bestaat over de vraag of de camera's al dan niet zichtbaar zijn. Onder bepaalde omstandigheden, bijvoorbeeld het soort strafbare feiten, is het raadzaam een voorafgaande beoordeling te maken. Sommige praktijkervaringen wijzen erop dat het nodig is ze niet te verbergen, maar vriendelijk te maken (bv. in de Spaanse rechtbank die gespecialiseerd is in geweld tegen kinderen en jongeren, is het toestel volledig zichtbaar en kunnen kinderen ermee interageren zoals met een Mr. Potato head speeltje, waarbij ze verschillende verschijningen kunnen creëren met verwisselbare onderdelen en stukken (bv. mond, ogen, oren).

iii. Observatieruimte

De observatieruimte moet ruimte bieden voor de bijstand van andere professionals die bij het interview nodig zijn om een eerlijk proces te waarborgen (ook voor de dader), het aantal interventies te beperken en de privacy van het kind te beschermen. In dit verband moeten degenen die het interview zullen volgen tot een minimum worden beperkt. Daarnaast is het van belang om het slachtoffer/getuige het bestaan van deze kamer -en/of

⁷⁶ De TAM-interviewers werken met z'n tweeën, de ene in de verhoorkamer en de andere in de observatieruimte (op de stoel van de directeur), vergezeld van de verantwoordelijke onderzoeker. Bij elk TAM-interview is er een regisseur aanwezig in de aangrenzende observatiekamer. Strikt genomen bedient een regisseur de knoppen en zorgt voor de technische follow-up die voortvloeit uit de audiovisuele opname van het verhoor.

⁷⁷ De Belgische regelgeving voorziet in de aanwezigheid van een visueel alarm in de ondervragingsruimte om eventuele technische problemen of andere interventies vanuit de controlekamer aan te geven (bijlage 2 van de gezamenlijke omzendbrief van 14 oktober 2021).

de verbinding met andere professionals- en het doel ervan uit te leggen en, als de kamer ernaast is, voor te stellen deze te bezoeken voordat het interview begint.

Sommige professionals wijzen er echter op dat het belangrijk is het bestaan van de "aangrenzende kamer" te overwinnen, omdat die ongerustheid wekt bij het slachtoffer en, indien er gebruik van wordt gemaakt, haar/hem weg te halen uit de verhoorkamer en het interview bij te wonen met behulp van teleconferentietechnologieën en het interview te volgen via een televisiescherm. Dit systeem heeft ook het voordeel dat de installatie - op lange termijn - eenvoudiger en goedkoper is, en dat de kamer minder intimiderend is voor kinderen dan een kamer met dubbele spiegels. Isolatie is veel eenvoudiger, en het maakt het gemakkelijker om te vermijden dat het slachtoffer en de verdachte, en hun advocaat of familieleden elkaar tegenkomen⁷⁸.

2.3. Het forensisch opsporingsgesprek met kinderen

In de loop van het traject van het minderjarige slachtoffer van seksueel misbruik⁷⁹ vinden verschillende professionele interventies, verhoren of interviews genoemd, met verschillende doelstellingen plaats.

We gaan kort in op het begrip "verhoor" om het studieobject af te bakenen en de interpretatie van de te analyseren praktijken aan te passen. In het project ENCLAVE gaat onze belangstelling uit naar het forensisch opsporingsgesprek met kinderen als bewijsmateriaal voorafgaand aan het proces.

Tekstvak 11. Verduidelijking van de terminologie

■ **Voorlopig of oriënterend verhoor:** verhoor dat door de politie of sociale diensten wordt gevoerd, wanneer zij de klacht of het verzoek ontvangen. Soms is de informatie die door de volwassenen in de omgeving van het kind wordt verstrekt, voldoende⁸⁰, zoals in het eerste contact (in de politiefase). In sommige kindertehuizen wordt op verzoek van de plaatselijke kinderbescherming het verhaal van het kind uit de doeken gedaan "wanneer er geen of onduidelijke informatie wordt verstrekt". Zo ook om "de getuigenis van het kind te verkrijgen in gevallen waarin de vermoedelijke dader jonger is dan de leeftijd waarop hij strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld, op verzoek van de

⁷⁸ Virginia Berlinerblau, Mariano Nino, and Sabrina Viola, *Guía de Buenas Prácticas Para El Abordaje de Niños/as, Adolescentes Víctimas o Testigos de Abuso Sexual y Otros Delitos*. (Argentina: Junta Federal de Cortes y Superiores Tribunales de Justicia (JUFEJUS), Asociación por los Derechos Civiles (ADC), UNICEF, 2013), 45, <https://www.unicef.org/argentina/media/1746/file/Guia%20de%20Buenas%20Pr%C3%A1cticas%20para%20la%20protecci%C3%B3n%20de%20derechos%20y%20el%20acceso%20a%20la%20justicia%20de%20ni%C3%B1os%20v%C3%ADctimas%20de%20abuso%20sexual..pdf>.

⁷⁹ In het gehele verslag wordt verwezen naar minderjarige slachtoffers/getuigen, en niet naar "vermeende" slachtoffers/getuigen, omdat zij, hoewel zij procedureel pas aan het eind van het proces als zodanig kunnen worden beschouwd, in de aanbevelingen de nadruk wordt gelegd op passende aandacht voor minderjarige slachtoffers, met bijzondere aandacht voor hun karakter als slachtoffer, en niet alleen als partij in het proces.

Dit houdt uiteraard niet in dat wordt aangenomen dat de beschuldigde partij in het proces niet van het vermoeden van onschuld is vrijgesteld; de waarborgen daarvoor zullen in de loop van het proces herhaaldelijk aan de orde komen.

Tenslotte is het ook belangrijk het begrip "slachtoffer" in ruime zin te vermelden, en niet alleen in verband te brengen met de strikt procedurele reactie. Dit geldt des te meer in gevallen waarin bewijsmateriaal bijzonder moeilijk te verkrijgen is. Het is mogelijk dat een slachtoffer van dit soort misdrijven juist door dit gebrek aan bewijs procedureel niet als zodanig wordt erkend, hetgeen, zoals zal worden opgemerkt, op andere gebieden zal moeten worden aangepakt.

⁸⁰ Margarita Diges Junco and Nieves Pérez-Mata, 'La Entrevista Forense de Investigación a Niños Supuestas Víctimas de Delitos Sexuales: Guía de Buenas Prácticas (I)', *Diario LA LEY*, no. 8919 (2017).

kinderbeschermingsdiensten"⁸¹. Het is belangrijk dat deze interventies worden geregistreerd, zodat kan worden nagegaan welke vragen zijn gesteld en welke antwoorden het kind heeft gegeven⁸².

■ **Forensisch verhoor:** Het belangrijkste doel ervan is de rechtspractici bij te staan in hun besluitvorming en wordt daarom uitgevoerd door gespecialiseerd personeel⁸³. Forensische evaluatie maakt gebruik van het interview en wordt verrijkt door het gebruik van observatie van de persoon, verschillende tests, medische en psychologische verslagen, door de familie verstrekte informatie en gerechtelijke dossiers⁸⁴. Zij heeft dus een beschrijvend resultaat en haar acties zijn beperkt in de tijd.

Het kan gebeuren in de fase voorafgaand aan het proces als bewijsmateriaal met als doel:

- Vermindering van herhaalde interviews over de gebeurtenis(sen) door niet-gespecialiseerde professionals, waardoor de psychologische tol en het risico van secundaire victimisatie worden verminderd.
- Met inachtneming van de regel van minimale tussenkomst bij het kind⁸⁵ en de daaruit voortvloeiende ontwikkeling van valse herinneringen, door het opnemen van informatie na de gebeurtenis, door het reconstrueren van de gebeurtenis of door het effect van informatie uit de omgeving⁸⁶.
- Het adequaat verzamelen van de getuigenis van het kind en het tijdig vormen en bewaren van het cognitieve bewijs⁸⁷.

De *geloofwaardigheidsbeoordeling* van de getuigenis van het kind wordt samen met het verslag van het audiovisueel opgenomen verhoor verlangd.

Het aan het proces voorafgaande bewijs moet voldoen aan een lijst van vereisten teneinde de rechten van de verdachte op een eerlijk proces te waarborgen door het bewijs op een gedifferentieerde wijze in de procedure te betrekken.

■ **Klinisch verhoor:** Het belangrijkste doel ervan is de evaluatie van de patiënt met het oog op een latere psychotherapeutische interventie of behandeling en kan informatie opleveren over zowel de toestand van het slachtoffer —die van invloed is op zijn/haar vermogen om te getuigen— als over de nawerkingen die kunnen worden opgenomen in de gerechtelijke reactie⁸⁸.

Het is van belang het verschil tussen al deze interventies te verduidelijken om de grenzen van elk van hen niet te overschrijden, en duidelijk te zijn over hun doelstellingen en beperkingen.

⁸¹ Haldorsson, *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*, 15.

⁸² Digos Junco and Pérez-Mata, 'La Entrevista Forense de Investigación a Niños Supuestas Víctimas de Delitos Sexuales: Guía de Buenas Prácticas (I)'.

⁸³ Wanneer het interview wordt afgenomen door een niet-gespecialiseerde beroepsbeoefenaar (bv. de rechterlijke macht of het openbaar ministerie), is het strikt genomen geen "forensisch verhoor" maar een "afnemen van verklaringen".

⁸⁴ Enrique Echeburúa, José Manuel Muñoz, and Ismael Loinaz, 'La Evaluación Psicológica Forense Frente a La Evaluación Clínica: Propuestas y Retos de Futuro', *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 11, no. 1 (2011): 144.

⁸⁵ Digos Junco and Pérez-Mata, 'La Entrevista Forense de Investigación a Niños Supuestas Víctimas de Delitos Sexuales: Guía de Buenas Prácticas (I)'.

⁸⁶ Fernando Álvarez Ramos, 'Asistencia Psicológica a Las Declaraciones Infantiles En Sede Judicial: La Prueba Preconstituida Como Forma de Evitar La Victimización', in *Niñas y Niños Víctimas y Testigos En Los Procedimientos Judiciales: Implicaciones Desde La Psicología Forense* (Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2016), 93–112.

⁸⁷ Dit is met name relevant wanneer er veel tijd verstrijkt tussen de klacht en het proces. In Spanje verklaarden sommige deelnemers dat er gemiddeld 2 jaar verstreek tussen het einde van de fase van het vooronderzoek en het proces.

⁸⁸ Echeburúa, Muñoz, and Loinaz, 'La Evaluación Psicológica Forense Frente a La Evaluación Clínica: Propuestas y Retos de Futuro', 144.

2.3.1. Regeling van het forensisch interview

A) Criteria voor het gebruik van het op video opgenomen forensisch interview als bewijsmateriaal vóór het proces

- ✓ Participatie (art. 10 & 25)
- ✓ Veiligheid en bescherming (art. 18)
- ✓ Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20, 23 en 24)

Na het overzicht van de vijf jurisdicties, dat in punt 2.1.3 werd gegeven, moeten we, ook al is het een cliché, het contrast tussen elk systeem erkennen. In sommige gevallen, zoals in **België**, voorziet het rechtskader in duidelijke en uniforme normen over de wijze waarop het interview van kinderen als bewijs vóór het proces moet worden uitgevoerd. In andere gevallen, zoals **Estland, Italië** of **Spanje**, zijn er slechts enkele voorschriften en in sommige opzichten, zoals de professionals die belast zijn met het interview, weinig specifiek (bv. beroepsbekwaamheden of achtergrond).

Afhankelijk van de leeftijd van het slachtoffer, het soort misdrijf, of de erkenning van het slachtoffer als "bijzonder kwetsbaar", hebben we bovendien vastgesteld dat het forensisch interview in verschillende mate wordt toegepast als beschermingsmaatregel. In **Spanje** is het sinds Organieke Wet 8/2021 geregeld als een automatische reflex in gevallen van kinderen jonger dan 14 jaar, die het slachtoffer zijn van specifieke seksuele misdrijven. Het gebruik ervan is echter beperkt tot de criteria van de onderzoeksrechter of de openbare aanklager voor bepaalde strafbare feiten, zoals dat ook op een vergelijkbare manier gebeurt in **België**. In sommige strafrechtssystemen, zoals het **Italiaanse**, wordt het gebruik ervan geval per geval beoordeeld.

Het is de moeite waard aandacht te besteden aan het proces van omzetting van de regelgeving in de dagelijkse praktijk. Zelfs wanneer er duidelijke normen zijn, ontbreekt het aan overheidsfinanciering om te voorzien in de fysieke infrastructuur en de ontwikkeling van een opleidingsstructuur voor de specialisatie van de betrokken professionals. Dit zou duidelijk het geval zijn in **Griekenland** met het gedetailleerde ministeriële besluit 7320/2019 en de niet-uitvoering van de "Onafhankelijke beschermingseenheden voor minderjarige slachtoffers – Kind Thuis".

Dit onevenwicht tussen regelgeving en praktijk, die de rechten van slachtoffers/getuigen kan schaden of in gevaar kan brengen, is ook aanwezig in **Spanje, Italië** en **Estland**.

Bovendien, zelfs als de vijf landen deze maatregel in gang zetten om:

- de getuigenverklaring van het slachtoffer of de getuige te vrijwaren van het verslechterend effect van veelvuldige en onnodige interventies;
- het voorkomen of minimaliseren van secundair victimisatie, door het traumatiserende effect van veelvuldige interviews;
- de betrouwbaarheid van de inhoud van de verklaringen te waarborgen;
- de confrontatie tussen de minderjarige en de vermoedelijke dader te vermijden.

Het op video opgenomen verhoor als bewijsmateriaal in de fase vóór het proces vervangt niet noodzakelijk elke tussenkomst waarbij het getuigenis van het kind vereist is, behalve in **België**, als gevolg van de TAM-wetgeving en het feit dat kinderen vrijwel nooit voor de

rechter hoeven te verschijnen. Niettemin vervangt in sommige gevallen, in verband met bepaalde leeftijdsgroepen en seksuele misdrijven in **Estland, Griekenland, Italië** en **Spanje**, het op video opgenomen verhoor de aanwezigheid van het minderjarige slachtoffer of de minderjarige getuige in de rechtszaal.

B) Professionals die het forensisch interview afnemen

- ✓ *Informatie (art. 6 & 7)*
- ✓ *Participatie (art. 10, 13, 24, 25)*
- ✓ *Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20)*
- ✓ *Waardigheid (art. 18 & 23)*

Zoals in punt 2.1.3 kort is uiteengezet, zijn er duidelijke verschillen tussen de vijf lidstaten met betrekking tot de professionals die belast zijn met het voeren van het forensisch interview, en tot hun specifieke opleiding.

Zo zijn er gespecialiseerde politieambtenaren in het geval van **België** (TAM-interviewers) en **Estland** en is er een forensisch psycholoog, kinderpsycholoog of psychiater (soms gewoon *deskundigen* genoemd in de verordening) in **Griekenland, Italië** en **Spanje**.

In sommige landen is de rol van de deskundige in de dagelijkse praktijk overbodig geworden. In **Italië** bijvoorbeeld is het de rechter die het interview afneemt en wordt hij bijgestaan door de deskundige. In **Griekenland** wordt het interview meestal afgenomen door niet-gekwalificeerde politieambtenaren, ook al staat er iets anders in de regelgeving. In **Estland** kan een psycholoog de politieambtenaar tijdens het interview bijstaan, maar aangezien dit niet verplicht is, is hun aanwezigheid geen gangbare praktijk.

De verschillende gradaties van definitie in de regelgeving van elke lidstaat over de rol van de deskundige, de betekenis, de bevoegdheden, het opleidingsprogramma en de achtergrond, impliceert dat de praktijk varieert naar gelang van de middelen die voor elk geval en elke regio (**EE, EL, ES** en **IT**) beschikbaar zijn.

Onder het mom van urgentie, de noodzaak om snel bewijsmateriaal te verzamelen en ook om te kunnen beoordelen of de minderjarige verdere bijzondere bijstand nodig heeft (bv. medische zorg), is het interview gepland in de voorafgaande fase van het proces. Bijgevolg kan worden verklaard dat sommige landen het voorrecht hebben genomen om politie-eenheden met deze taak te belasten, niet alleen in **BE** en **EE**, maar ook in **EL, ES** en **IT**.

C) Procedurele waarborgen

- ✓ *Informatie (art. 6 en 7)*
- ✓ *Deelneming (art. 10)*
- ✓ *Waardigheid (art. 18 en 23)*
- ✓ *Rechten van de verweerder (BQH 6.5)*

Om de goede werking van het proces te waarborgen en het forensisch interview als bewijsmiddel in het proces te kunnen gebruiken, is het van belang dat de bescherming van de processuele rechten van de verdachte naar behoren is geregeld. In dit verband is het van belang aandacht te besteden aan de professionals en andere personen die aanwezig zijn bij het forensisch interview van kinderen als bewijsmiddel in de observatiekamer voorafgaand aan het proces, alsmede aan de wijze waarop zij interveniëren, en dit naast de efficiëntie waarmee de verdediging van de verdachte vragen kan stellen of om

opheldering kan vragen over het interview dat aan de gang is. Dit alles hangt af van de regelgeving van elk land en de vertaling daarvan in de praktijk.

De vertegenwoordigers van de recherche die in de observatieruimte aanwezig zijn, verschillen per **land**. Technisch gezien kunnen zij het interview in real time volgen dankzij een live-videoverbinding of een audiovisueel intercomsysteem. In **België** vindt men de tweede interviewer die het forensisch interview opvolgt en de audio- en videoapparatuur bedient om de kwaliteit van de opname te waarborgen (technische operatoren zijn ook te vinden in **EE, ES** en **IT**); een zaakfunctionaris van de politie van de onderzoekseenheid met volledige dossierkennis; een openbare aanklager en een onderzoeksrechter (net als in **ES** en **IT**). Het gebrek aan economische en personele middelen in België hindert echter de prestaties van de juridische en justitiële professionals, en zijn procureurs en magistraten zelden in deze kamer aanwezig. Daarentegen staat in **Italië** een deskundige, afhankelijk van de zaak, de rechter bij die in de verhoorkamer aanwezig is⁸⁹. In **Griekenland** meldden alle juridische en justitiële professionals die aan zowel de enquête als de interviews deelnamen, dat deze praktijken niet gewaarborgd zijn omdat de "onafhankelijke beschermingseenheden" niet zijn opgericht en de nodige faciliteiten, infrastructuur en apparatuur ontbreken.

Andere professionals kunnen in de observatiekamer aanwezig zijn. Advocaten spelen een essentiële rol in zaken betreffende seksueel geweld, zowel voor het slachtoffer als voor de verweerder, om toe te zien op de eerbiediging van hun rechten. De raadsman van de verdachte zal in de observatiekamer aanwezig zijn (**ES** -verplicht-, **IT**)⁹⁰. De aanwezigheid van de raadsman van de verweerder, en in voorkomend geval van de raadsman van de beklaagde, is van belang om een goede verdediging te waarborgen en hem in staat te stellen vragen te stellen - met professionele actoren om ongeleefde, nutteloze of respectloze vragen te controleren -. De advocaat van het slachtoffer kan aanwezig zijn in de verhoorkamer (**BE**) of in de observatiekamer (**BE**⁹¹, **ES, IT**).

⁸⁹ In Italië is meestal een psycholoog/psychiater in de zaal aanwezig, samen met de openbare aanklager of de rechter; in sommige gevallen is ook een tolk of een maatschappelijk werker aanwezig. Andere personen die in de kamer aanwezig kunnen zijn, hoewel dit minder vaak voorkomt, zijn een lid van de technische staf, een jeugddeskundige of een advocaat. In een zeer gering aantal gevallen is zelfs aan rechtshandhavingsambtenaren en -personeel gevraagd om tijdens de zitting in de zaal te blijven, hetgeen sterk wordt bekritiseerd (hun deelname is in het rechtsstelsel niet voorzien, en hun aanwezigheid kan in vele gevallen intimiderend werken).

⁹⁰ Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg heeft zich in die zin uitgelaten door te waarschuwen dat "indien de beschuldigde op het tijdstip waarop zij werden afgelegd of later voldoende en toereikende gelegenheid heeft gehad om op deze verklaringen te reageren, het gebruik ervan op zich niet in strijd is met artikel 6, lid 1, en artikel 6, lid 3, onder d)". Arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van Straatsburg 96/2001, (afdeling 1), 27 februari 2001. Luca tegen Italië (2001).

⁹¹ Gezamenlijke omzendbrief van 14 oktober 2021. 2.6.2. "Wanneer de advocaat het interview bijwoont, doet hij dat bij voorkeur vanuit de controlekamer. Indien hij de gehoorde persoon vanuit de verhoorkamer wil bijstaan, zit hij bij voorkeur op de achtergrond, buiten het gezichtsveld van de gehoorde persoon. De aanwezigheid van de advocaat heeft onder meer tot doel de regelmatigheid van het interview te controleren door erop toe te zien dat de gehoorde persoon correct wordt behandeld, met name dat er kennelijk geen ongeoorloofde druk of dwang wordt uitgeoefend en dat er zo nodig een tolk aanwezig is om de getuigenverklaring van de gehoorde persoon af te nemen overeenkomstig artikel 47bis, § 6 4) en 7) Sv. Hem wordt uitdrukkelijk aanbevolen niet rechtstreeks tussenbeide te komen, het interview niet te onderbreken en met het maken van opmerkingen te

In **België** kan een deskundige psychiater of psycholoog worden gevraagd door de openbare aanklager of de onderzoeksrechter, hoewel deelnemers verklaarden dat deze zelden aanwezig zijn. In **Estland** kan een kindbeschermingswerker aanwezig zijn om risicosituaties en de behoefte aan beschermende maatregelen te beoordelen.

Bovendien mogen andere personen in de verhoorkamer aanwezig zijn. Bijvoorbeeld een volwassene naar keuze van de minderjarige (ouders of een andere significante figuur), behalve wanneer de openbare aanklager of de onderzoeksrechter anders beslist (**BE, ES**). Hun aanwezigheid wordt echter niet aanbevolen, zelfs niet in de observatieruimte, aangezien hun aanwezigheid een negatieve invloed kan hebben op het relaas van het slachtoffer⁹². Een andere professional die in de verhoorkamer aanwezig is indien nodig, is de tolk⁹³. Dit vormt vaak een extra uitdaging tijdens het interview, aangezien er geen opleiding in interviewtechnieken of in CSA-kwesties vereist is. Deze behoefte aan een multidisciplinaire aanpak van gesprekken via een tolk heeft geleid tot enkele projecten in **België**⁹⁴. In **Estland**, waar een aanzienlijk deel van de bevolking Russisch spreekt (32%), is het wenselijk dat de interviewer Russisch als moedertaal heeft of vloeiend spreekt.

Daarom moet de rol van elk van deze professionals worden verduidelijkt en eenvoudig zijn, en moet worden gezorgd voor doeltreffende communicatiekanalen om de ontwikkeling van het forensisch interview en de vervulling van de taken van elke professional te vergemakkelijken.

Tenslotte moeten voorzorgsmaatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat de audiovisuele opname van het verhoor gedurende het gehele proces kan worden gebruikt.

Tekstvak 12. Niet-naleving van procedurele waarborgen

In **Estland** werd een 14-jarig meisje verkracht door twee 16-jarige jongens. Zij nam haar toevlucht tot het SACC (Sexual Assault Crisis Centre) waar medisch onderzoek werd verricht en de verkrachtingskit werd bewaard. Het meisje deed aangifte en nog diezelfde dag werd een strafprocedure ingeleid. Het eerste forensische interview duurde drie uur. Omwille van vermoedheid en het feit dat het interview niet volledig was, werd een tweede forensisch interview afgesproken voor de volgende dag. Het tweede interview heeft echter nooit plaatsgevonden omdat het meisje zelfmoord had gepleegd. Toen de openbare aanklager de zaak voor de rechter bracht, bepaalde de rechter dat het interview niet geldig was omdat de

wachten tot het einde van het verhoor. Indien hij van mening is dat hij procedurele onregelmatigheden heeft vastgesteld, kan hij zijn opmerkingen in het proces-verbaal van de hoorzitting laten opnemen overeenkomstig artikel 47bis, § 6, voorlaatste alinea, Sv." (p. 16).

⁹² Berlinerblau, Nino, and Viola, *Guía de Buenas Prácticas Para El Abordaje de Niños/as, Adolescentes Víctimas o Testigos de Abuso Sexual y Otros Delitos.*, 58.

⁹³ In België verklaren zowel de tolken als de ondervragers dat het wenselijk is vooraf kennis te verschaffen over de ondervragingsstrategie en de specifieke kenmerken van het geval. Een voorafgaande vergadering kan de tolk nuttige informatie verschaffen over de kenmerken van het kind (bv. talenkennis), de aard van de feiten die aan bod zullen komen, de ondervragingstechnieken en de verwachtingen van de ondervrager. Om een getolkt interview van hoge kwaliteit te leveren, is het ten eerste aan te bevelen dat er voor en na het interview een briefing en een de-briefing plaatsvinden.

⁹⁴ Van december 2015 tot maart 2016, en in het kader van het CO-Minor-IN/QUEST project, verzorgden Katalin Balogh en Heidi Salaets een training aan de Belgische Federale Gerechtelijke Politie (FGP) in het werken met een tolk in een TAM interview. Als resultaat van CO-Minor-IN/QUEST II werd een gezamenlijke opleidingsmodule ontwikkeld voor de verschillende professionals, evenals opleidingsmateriaal om de gezamenlijke opleiding van juridische actoren, tolken, psychologen en sociale assistenten mogelijk te maken. Katalin en Heidi geven momenteel twee keer per jaar een vaste module aan de Nationale Politieacademie in Etterbeek.

transcriptie door geen van de partijen was ondertekend. Bovendien was het interview niet audiovisueel opgenomen, omdat dit in Estland alleen verplicht is voor kinderen tot 13 jaar en van minderjarige slachtoffers vanaf 14 jaar wordt verwacht dat zij naar de rechtbank komen en daar hun getuigenis nogmaals afleggen.

D) De tijd die verstreek tussen de klacht en het interview

✓ *Deelneming (art. 10)*

✓ *Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20.a)*

Het wordt ten zeerste aanbevolen dat het forensisch interview zo dicht mogelijk plaatsvindt bij het moment waarop justitie kennis krijgt van de feiten, wat meestal gebeurt tijdens de politieaangifte⁹⁵. De tijd die verstrijkt tussen de aangifte en het forensisch interview is van invloed op de kwaliteit en kwantiteit van de informatie in de verklaring van het kind. Minder tijd kan leiden tot meer herinnerde details, minder moeilijkheden bij het navertellen van de feiten en het behoud van de getuigenis als bewijs tijdens het proces⁹⁶.

Zoals later zal worden besproken, is het echter belangrijk dat voldoende informatie wordt verzameld en dat het interview goed kan worden voorbereid, zodat het niet raadzaam is om al te korte termijnen vast te stellen. Het vaststellen van vaste termijnen moet een snellere procedure mogelijk maken en onnodige vertragingen voorkomen, maar moet worden toegesneden op de specifieke omstandigheden van de slachtoffers.

In dit verband kan het soms nuttig zijn om dit interview uit te stellen als dat in het belang is van het psychologische welzijn van het slachtoffer–, wat kan leiden tot een interview van betere kwaliteit–. Tijdens deze overgangperiode moet ook een passende begeleiding van het slachtoffer worden overwogen om het te beschermen tegen druk van buitenaf om zijn verklaring in te trekken⁹⁷.

De omzetting van de aanbevelingen van Richtlijn 2012/29/EU (artikel 20 bis) kan worden waargenomen in de **vijf partnerstaten**. Hoewel het concept van het vermijden van "onnodige vertraging" wordt gebruikt, heeft het *in de praktijk een* zeer gemengd resultaat:

BE	0 - 15 dagen	Afhankelijk van de door de openbare aanklager beoordeelde urgentie en van de tijd om een paar TAM-interviewers te vinden.
EE	1-3 werkdagen	Zo snel mogelijk.
EL	Maanden of zelfs jaren	Afhankelijk van de gevoeligheid van de aanklager en de geloofwaardigheid van de beschuldigingen. In gevallen waarin er geen bewijs is of het slachtoffer een kleuter is of een handicap heeft, zijn de moeilijkheden veel groter en worden lange vertragingen verwacht ⁹⁸ .
ES	15-30 dagen of meer	Afhankelijk van het misdrijf, de ernst ervan en de beschikbare personele en materiële middelen.

⁹⁵ Sovino Meléndez and Ulloa Jiménez, *Use of the Investigative Interview in Trials. "Video-Recorded Investigative Interview of Child Victims of Sexual Abuse"*, 58–101.

⁹⁶ Michael E. Lamb et al., *Tell Me What Happened: Questioning Children About Abuse* (Wiley-Blackwell, 2018).

⁹⁷ Haldorsson, *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*.

⁹⁸ Opmerkelijk was dat 28,6% van de beoefenaars van juridische beroepen en justitie die aan de enquête deelnamen, verklaarden dat zij "niet weten hoeveel tijd er verstrijkt tussen de eerste aangifte en het forensisch verhoor".

IT	15 -60 dagen of meer	Afhankelijk van het misdrijf, de (gepercipieerde) ernst ervan, de organisatie ter plaatse, de beschikbare middelen geval per geval.
----	----------------------	---

Tabel 7. Verstreken tijd tussen de klacht en het interview

Er wordt een hogere snelheid waargenomen in gevallen waarin een vermoedelijke dader in hechtenis is.

Tekstvak 13. Enkele nationale praktijken.

- In **België** beschikken sommige regio's over dienstdoende systemen die het gemakkelijker maken afspraken voor interviews te maken, wat op zijn beurt resulteert in kortere wachttijden voor minderjarige slachtoffers vanaf het moment van de eerste melding tot de eigenlijke interview.
- In **Spanje** heeft het Openbaar Ministerie voor jeugdzaken van Madrid, voor zaken waarin de dader minderjarig zal zijn, een geüniformeerde werkzettel, wat betekent dat de interprofessionele coördinatie vlot verloopt en de tijd tussen de klacht en het verhoor korter is (1-3 dagen). In de gespecialiseerde rechtbank voor geweld tegen kinderen en adolescenten van Gran Canaria is een 3-daagse werkmethode ingevoerd:
 - Eerste dag: Vertegenwoordiging van het slachtoffer en getuigen en rechtsmiddelen die het slachtoffer ter beschikking staan.
 - Tweede dag: Forensisch interview als bewijs vóór het proces.
 - Derde dag: Verklaring van de onderzochte met al het bewijsmateriaal voor de vervolging.

2.3.2 Opleiding

Internationaal bestaat er geen consensus over de specifieke beroepsgroep die verantwoordelijk is voor het forensisch onderzoeksinterview met kinderen. Afhankelijk van het land wordt het interview afgenomen door degenen die belast zijn met het strafrechtelijk onderzoek of door professionals uit de geestelijke gezondheidszorg (bv. psychologie, psychiatrie, maatschappelijk werk).

De keuze voor het ene beroep boven het andere kan afhangen van factoren zoals de structuur van het strafproces, de economische kosten en het vertrouwen dat justitie en de samenleving hebben in de instelling die de leiding heeft⁹⁹. Hoewel het vermeldenswaard is dat internationaal de "forensisch interviewer van kinderen" een beroepskeuze is geworden, hetgeen een teken is van de behoefte aan een gespecialiseerde opleiding¹⁰⁰.

Voorts moet voor de juiste ontwikkeling en toepassing van het deskundigenverhoor aandacht worden besteed aan de opleiding van andere professionals die bij het forensisch interview betrokken zijn, ook al voeren zij het interview niet zelf uit.

A) Opleiding interviewers

- ✓ Informatie (art. 6 & 7)
- ✓ Participatie (art. 10, 13, 24, 25)
- ✓ Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20)
- ✓ Waardigheid (art. 18 & 23)

⁹⁹ Sovino Meléndez and Ulloa Jiménez, *Use of the Investigative Interview in Trials. "Video-Recorded Investigative Interview of Child Victims of Sexual Abuse"*, 119–48.

¹⁰⁰ Mark D. Everson, 'Child Forensic Interviewing: A 30-Year Perspective', *Children's services. Practice notes*, 20, no. 2 (2015), <https://practicenotes.org/v20n2/Everson.htm>.

In de **vijf rechtsstelsels** is vastgelegd dat het forensisch interview als bewijsmiddel voorafgaand aan het proces moet worden afgenomen door een deskundige (zie *de tabellen 2, 3, 4, 5* en *6, punt 2.1.3*). De definitie van de deskundige verschilt echter van land tot land, evenals de vertaling ervan in de dagelijkse praktijk.

Niet alleen moet duidelijk worden aangegeven wie dit interview moet afnemen en welke specialisatie vereist is, waarvan alle staten op de hoogte zijn, maar ook moeten deze *opleidingseisen naar behoren* worden **gereguleerd**. Deze regelgeving zou een duidelijker beoordeling van de kwaliteit van de gesprekken mogelijk maken. Daarom is het van belang dat er een gedifferentieerde regeling komt waarin wordt gespecificeerd:

- Basistraining,
- Gespecialiseerde opleiding en deskundigheid,
- Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams en
- Voortdurende opleiding.

Basisopleiding. De gevallen van seksueel geweld en seksueel misbruik vereisen een uitgebreide kennis van de ontwikkelingspsychologie, van de cognitieve basismechanismen (bv. aandacht, geheugen, waarneming, taal) en training om een goede verstandhouding met het kind op te bouwen¹⁰¹.

Na literatuuronderzoek en analyse van de verschillen en overeenkomsten tussen de vijf landen, stellen wij voor om een basisopleiding in forensische psychologie verplicht te maken, om adequate informatie te verzamelen; en in klinische psychologie, om een ondersteunende omgeving op te bouwen, alsook om het traumaperspectief (d.w.z. factoren die de impact van het misdrijf verzachten en versterken) naar behoren te integreren bij de voorbereiding¹⁰² en het voeren van het forensisch interview.

Zoals gezegd in *punt 2.3.1 B*, zal in **België** en **Estland** de politie deze gesprekken voeren, terwijl in **Griekenland**, **Italië** en **Spanje** de medewerking van psychologen vereist is (voorgesteld in **EE**). In de praktijk zal het interview in **Griekenland** echter vrijwel altijd door politieambtenaren worden afgenomen en in **Italië** door de rechterlijke macht met de steun van een forensisch psycholoog, kinderpsycholoog of psychiater (of zelfs een gekwalificeerde maatschappelijk werker).

De vereiste basisopleiding is dan ook zeer uiteenlopend qua tijd en inhoud en is niet vergelijkbaar naar gelang van de beroepstak waaraan de gesprekken worden toevertrouwd.

¹⁰¹ Olga Themeli and Maria Panagiotaki, 'Forensic Interviews With Children Victims of Sexual Abuse: The Role of the Counselling Psychologist', *The European Journal of Counselling Psychology*, no. 3 (1) (March 2014): 1-19, <https://doi.org/10.5964/ejcop.v3i1.17>.

¹⁰² "Ondervragers en degenen die betrokken zijn bij het onderzoek naar kindermishandeling moeten mogelijk hun verwachtingen aanpassen van wat een getraumatiseerd kind in staat is te melden. Ze moeten niet proberen een onthulling af te dwingen of een interview voort te zetten wanneer een kind overmatig overstuurd raakt, wat het kind kan revictimiseren." Chris Newlin et al., 'Child Forensic Interviewing: Best Practices' (Cherry Lane: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2015).

Gespecialiseerde opleiding¹⁰³ en deskundigheid. De opleiding tot het verhoren van kinderen verschilt van land tot land (zie *de tabellen 11-15* voor meer details). Alleen **België** heeft een duidelijke structuur van verplichte gespecialiseerde opleiding. In de **overige vier landen** zagen we een gespecialiseerde opleiding in CSA en een overwegend vrijwillige opleiding. Een gespecialiseerde opleiding moet geaccrediteerd en verplicht zijn om aan deze gesprekken te mogen deelnemen. Bovendien moet rekening worden gehouden met deskundigheid en moeten de interviewers een jaar onder supervisie werken (of gekoppeld worden aan een meer ervaren interviewer) in de werkpost.

Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams.

Gezien het aantal professionals dat betrokken is bij seksueel misbruik van kinderen is er behoefte aan samenwerking tussen instanties en aan teamwork. Bovendien kan, zoals in kwaliteitsnorm 9 van het Barnahus wordt gesteld, *"gezamenlijke opleiding helpen om multidisciplinair en interinstitutioneel teamwork te verbeteren, bijvoorbeeld door een gemeenschappelijk begrip en een gemeenschappelijke consensus tot stand te brengen en een beter begrip te kweken van de rol en de verantwoordelijkheden van de respectievelijke instanties"*¹⁰⁴. Deze opleidingen zouden met name van belang zijn voor die landen waar spanningen bestaan tussen de verschillende beroepsgroepen die direct of indirect bij het interview betrokken zijn (waargenomen in **IT** en **ES**).

*"Professionals in de justitiële sector zouden meer kennis moeten hebben van het terrein van de sociale wetenschappers, terwijl professionals in de geestelijke gezondheidszorg meer kennis zouden moeten hebben van het juridische kader. Wij, van de andere kant, negeren bijvoorbeeld de factoren die leiden tot secundaire traumatisering; terwijl professionals in de geestelijke gezondheidszorg de informatie negeren die moet worden verzameld om een zaak te kunnen vervolgen. Op die manier dragen wij er allemaal toe bij dat kinderen nog meer lijden onder het lijden van slachtoffers. Naar mijn mening is een dergelijke intersectionele opleiding nodig om secundaire victimisatie te voorkomen."
(Openbare aanklager, **EL**)*

Bijscholing¹⁰⁵. Om een actuele opleiding te garanderen, moet deze minstens één keer per jaar worden vernieuwd, met casestudy's, individuele prestatiebeoordeling en supervisie. Internationaal zijn er veel verschillen in gespecialiseerde opleidingsprogramma's, maar er zijn vier aspecten geïdentificeerd voor het behoud van een goede praktijk op het gebied van ondervragen: de stagiairs een gestructureerd interviewprotocol bieden, de opleiding

¹⁰³ Aanbevolen wordt cascadeopleiding te vermijden. Hoewel het een kosteneffectieve opleidingspraktijk is en een manier om geografisch verspreid personeel te bereiken, kan het, als het niet goed gepland en gecontroleerd wordt en er te veel opleidingsniveaus zijn, leiden tot de verwatering van inhoud, de herhaling van slechte praktijken, verkeerde overtuigingen (bv. ideale slachtoffers) en gemechaniseerde reacties. Bovendien is het niet aan te raden voor zachte vaardigheden en complexe technische vaardigheden die constante feedback vereisen om een goede kennisoverdracht te garanderen. In "Webinar: Gezondheidswerkers virtueel trainen tijdens covid-19 - lessen uit Angola en India (2021). Best practice brief: Cascade training". Beschikbaar in:

https://www.linkedimmunisation.org/wp-content/uploads/2021/01/4_BestPractices_Cascade-Training.pdf

¹⁰⁴ Haldorsson, *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*, 120.

¹⁰⁵ Supervisie en feedback worden behandeld in *punt 2.3.5 B*.

spreiden in de tijd (in plaats van zich te beperken tot een intensief blok van tijd) en deskundige feedback en gelegenheid om te oefenen bieden¹⁰⁶.

Om de interviewers tegen een burn-out te beschermen, wordt bovendien supervisie aanbevolen (d.w.z. het aanpakken van de professionele en emotionele belasting) om hen in staat te stellen het hoofd te bieden aan de uitdagingen die inherent zijn aan het werken met misbruikte kinderen, en hen te helpen moeilijke en complexe gevallen te behandelen.

Hier wordt een overzicht gegeven van de opleiding van de interviewers in elk van de vijf landen:

BELGIË: TAM-interviewers	
Basisopleiding	Hun <i>basisopleiding</i> tot politieagent bestaat uit een eenjarige opleiding, maar sommige TAM-interviewers hebben een diploma behaald voordat zij bij de politie kwamen (bv. psycholoog, criminoloog) en de meesten hebben een eerstelijnsfunctie bij de politie in interventie- of gespecialiseerde teams (bv. huiselijk geweld, zedenmisdrijven, mensenhandel, prostitutie en gezinsdelicten).
Gespecialiseerde opleiding en deskundigheid	<p>Intensieve opleiding in Brussel gegeven door ervaren forensische interviewers ("TAM-trainers"¹⁰⁷), vaak met meer dan vijf jaar ervaring als TAM-interviewer en door andere gespecialiseerde professionals (bv. magistraten, psychiaters, tolken). Dit bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Theorie (60u): Pleidooi voor audiovisueel verhoor en verhoorschema (stappenplan); Opstellen van specifieke verslagen; Dagelijkse praktijk van een magistraat met verschillende actoren en juridische aspecten; Inleiding tot taalleergedrag en taalontwikkeling; Psychologische profielen & seksualiteit van het kind - problemen van mishandeling en misbruik; Minderjarige-volwassene: interactie bij misbruik; Profielen van de dader van seksueel misbruik; Rollen van de deskundige; Werken met tolken; Juridisch kader van het TAM-interview; Kinderontwikkeling, taal van en communicatie met kinderen en kindslachtoffers, kinderen met een verstandelijke beperking; Het belang van sociale media. – Na het theoretische gedeelte vindt een theoretisch examen plaats. – Praktijk (56u): met oefeningen en uitleg over het gebruik van het audiovisuele materiaal en de integratieworkshop en de evaluatie van de opleiding; rollenspel interviews. – Het eindexamen bestaat uit een rollenspel, waarbij één jurylid het minderjarige slachtoffer of de getuige speelt. Kandidaat-verhoorders worden beoordeeld op kennis van de procedures en de verschillende stappen van het protocol, maar ook op sociale vaardigheden en empathie.
Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams	<ul style="list-style-type: none"> – Forensisch interviewen is een teamprestatie, aangezien de directeur (tweede TAM-interviewer) en de onderzoeker van de zaak het interview op de voet volgen en in de latere stadia van het interview input kunnen geven. Er wordt ook een opleiding gegeven over hoe men samenwerkt met een tolk tijdens de door een tolk bemiddelde gesprekken. – Intervisiedagen worden ook belangrijk geacht voor de teambuilding, omdat het forensisch interview met minderjarige slachtoffers en getuigen een zware belasting vormt. – Nieuwe TAM-interviewers sluiten zich onmiddellijk aan bij een TAM-netwerk en worden gekoppeld aan een meer ervaren interviewer.

¹⁰⁶ Mairi S. Benson and Martine B. Powell, 'Evaluation of a Comprehensive Interactive Training System for Investigative Interviewers of Children', *Psychology, Public Policy, and Law*, no. 21 (3) (2015): 309–22, <https://doi.org/10.1037/law0000052>.

¹⁰⁷ De uren die worden besteed aan forensische interviews of aan de opleiding van nieuwe interviewers worden niet (of zelden) gecompenseerd in financiële termen, noch in een verlichting van de werklast.

Voortdurende opleiding	<ul style="list-style-type: none"> – Interviewers die na een lange afwezigheid weer aan het werk gaan, krijgen een tweedaagse "integratie"-cursus. – TAM-interviewers moeten minimaal 10 interviews per jaar doen. – De TAM-interviewers moeten elk jaar een verplichte opleiding volgen, er zijn lokale (één of twee keer per jaar, afhankelijk van het netwerk¹⁰⁸) en nationale (één keer per jaar) intervisiedagen, waar interviewers, opleiders en coördinatoren bijeenkomen tijdens een intervisie om hun zaken te bespreken en hun technieken via rollenspelen op te frissen en de opleiding van de interviewers bij te werken.
-------------------------------	--

Tabel 8. Beroepsopleiding van de interviewers. België

ESTLAND: Gespecialiseerde politie	
Basisopleiding	Politieagenten krijgen een driejarige opleiding aan de Estse Academie voor Veiligheidskunde. Beroepsvaardigheden worden verworven door werkervaring en aanvullende opleiding
Gespecialiseerde opleiding en deskundigheid	Hoewel er <i>geen specialisatie tot forensisch interviewer bestaat</i> , moeten de specialisten (politieagenten, in zaken van seksueel misbruik van kinderen) die minderjarigen ondervragen, een speciale opleiding volgen: een cursus van drie weken voor onderzoekers die zich toeleggen op misdrijven tegen minderjarigen, aan de Estse Academie voor Veiligheidskunde ¹⁰⁹ .

* *GEEN Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams, en zonder informatie over bijscholing.*

Tabel 9. Beroepsopleiding van de interviewers. Estland

GRIEKENLAND	
Basisopleiding	Er zijn in dit verband wettelijke voorschriften: <ul style="list-style-type: none"> - Psychologen die in de VS zijn opgeleid op het gebied van forensisch onderzoek door het beste internationale opleidings- en trainingscentrum, The National Children's Advocacy Centre - Training Centre" Huntsville - Alabama. - Kinderpsychologen en kinderpsychiaters. Of bij hun afwezigheid, psycholoog of psychiater in de lijst van deskundigen.
Gespecialiseerde opleiding en deskundigheid	In de praktijk zijn politieambtenaren en openbare aanklagers meestal <i>niet gespecialiseerd in en/of adequaat opgeleid voor forensisch interview of voor minder ernstige zaken</i> .
Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams	GEEN Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams. Echter: <ul style="list-style-type: none"> – In 2018 werd een interdisciplinair team (procureur, jeugdrechter, jeugdreclasseringsambtenaar, criminoloog en psycholoog) in de VS opgeleid over vraagstukken betreffende forensisch onderzoek door het beste internationale opleidings-/trainingscentrum, The National Children's Advocacy Centre - Training Centre" Huntsville - Alabama. – In 2020 heeft een wetenschappelijk team, voor educatieve doeleinden, de structuur van het Lighthouse bezocht: "Een veilige ruimte voor slachtoffers van seksueel misbruik van kinderen in het Verenigd Koninkrijk"¹¹⁰.
Voortdurende opleiding	NEE, hoewel uit de enquête blijkt dat de opleidingen vrij recent zijn (2018-2021). De deelnemers verklaarden dat er behoefte is aan officieel verstrekte opleiding en aan voortdurende bijscholing.

Tabel 10. Beroepsopleiding van de interviewers. Griekenland

¹⁰⁸ Het forensisch onderzoek in België is georganiseerd in de heterogene context van bijna 200 politiezones met nootore verschillen in dichtheid, bevolkingsomvang, omvang van het politiekorps en oppervlakte. Binnen die politiezones is er ook een groot verschil in interne organisatie, die onder het prerogatief van de politiechef valt. Het werk van de forensische ondervragers is in deze context georganiseerd in geografische TAM-"netwerken", die, alweer, nogal heterogeen zijn qua omvang, maar ook qua verdeling over provinciale, stedelijke, gemeentelijke of gerechtelijke arrondissementen.

¹⁰⁹ De specialisatie is beter ontwikkeld in **stedelijke gebieden**. De studiecentra van de Academie voor Veiligheidswetenschappen zijn gevestigd in Tallinn, Paikuse, Väike-Maarja, Meriküla en Narva.

¹¹⁰ <https://www.barnahus.eu/en/the-lighthouse-a-safe-space-for-child-sexual-abuse-victims-in-the-uk/>

ITALIË	
Basisopleiding	<ul style="list-style-type: none"> – De wet bepaalt dat de professional die belast is met het verhoor de magistraat is, bijgestaan door een forensisch psycholoog, kinderpsycholoog of psychiater of een gediplomeerd maatschappelijk werker. Zij kunnen afkomstig zijn van overheidsinstellingen of uit de particuliere sector; in de meeste gevallen werken zij in NGO's die zich bezighouden met minderjarige slachtoffers van misdrijven. Gewoonlijk hebben magistraten geen specifieke opleiding en zijn zij zich niet bewust van de kritieke aspecten van dit soort gesprekken. – Een gespecialiseerd CV voor de forensisch psycholoog wordt niet gevraagd, evenmin als het bijwonen van cursussen over seksueel misbruik van kinderen (CSA), aangezien dit vrijwillig gebeurt¹¹¹. – Hoewel de belangrijkste richtlijnen (het Handvest van Noto, de SINPIA-richtlijnen, de nationale richtlijnen) voor de selectie van deskundigen en professionals voor het beschermde verhoor zijn vastgesteld door beroepsverenigingen, wordt hun gezag erkend door de rechterlijke macht, de Hoge Raad en de rechtshandavingsinstanties.
Gespecialiseerde opleiding en deskundigheid	Er wordt gedebatteerd over de noodzaak van specifieke verplichte opleiding voor professionals die magistraten ondersteunen bij forensische interviews, alsook voor magistraten zelf. ¹¹²
Voortdurende opleiding	NEE, maar de deskundigen moeten zorgen voor hun voortdurende interdisciplinaire professionele bijscholing.

* NEE Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams¹¹³

Tabel 11. Beroepsopleiding van de interviewers. Italië

SPANJE	
Basisopleiding	Psycholoog. Er bestaat echter geen homogene opleiding (nationaal niveau). Een opleiding in de forensische psychologie is <i>over het algemeen</i> niet vereist. Lidmaatschap van een beroepsvereniging is niet nodig.
Gespecialiseerde opleiding en deskundigheid	Het is niet gereguleerd, dus het is aan de professional en specialisatie of accreditatie van eerdere ervaring is niet vereist . Het gebrek aan voldoende professionals leidt tot een gebrek aan vaste teams, wat het voor professionals moeilijk kan maken om een gespecialiseerde opleiding te overwegen. Deze kwestie is niet opgelost door de recente LO 8/2021.
Voortdurende opleiding	NEE, hoewel veel professionals (vragenlijst en interviews) melden dat zij <i>motu proprio</i> een opleiding krijgen en deze bijwerken.

* NEE Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams

Tabel 12. Beroepsopleiding van de interviewers. Spanje

¹¹¹ Volgens de steekproef wordt de specifieke opleiding over CSA gewoonlijk vrijwillig gegeven en vaak geactualiseerd (jaarlijks, tweejaarlijks, om de vijf jaar). De opleidingen duren niet langer dan 100 uren en worden meestal door externe opleiders gegeven.

¹¹² Op 11 november 2021 is een bekende psychotherapeut veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf in het zogenaamde proces "Engelen en Demonen". Volgens het vonnis heeft hij tijdens beschermde hoorzittingen vele kindslachtoffers en getuigen gemanipuleerd door valse bewijzen van misbruik te leveren, om de kinderen uit hun gezin van herkomst in de stad Bibbiano te laten verwijderen en aan nieuwe gezinnen toe te wijzen (meer details bv. op https://www.corriere.it/cronache/21_novembre_11/bibbiano-psicoterapeuta-claudio-foti-condannato-4-anni-affid-illeciti-c776c5c4-42d4-11ec-84b2-370e2b694419.shtml?refresh_ce, in het Italiaans).

¹¹³ Sommige beroepsverenigingen zijn bijzonder actief op het gebied van multidisciplinaire samenwerking. De in 2020 opgerichte vereniging *Psicologia in Tribunale* (Psychologie in de rechtbank) heeft tot doel een betere en betrouwbare samenwerking te bevorderen tussen beroepsbeoefenaars met verschillende achtergronden tijdens alle fasen van het proces en van het onderzoek. Hoewel gepromoot door forensisch psychologen, maken ook advocaten, magistraten, maatschappelijk werkers en andere geïnteresseerde belanghebbenden er deel van uit.

Als **referentievoorbeeld** presenteren wij opleidingsmodellen uit de Scandinavische landen die toonaangevend zijn bij de toepassing van het Barnahus-model of een soortgelijk model¹¹⁴ :

- In **Noorwegen** behalen politieambtenaren een bachelorstudie van drie jaar aan de Noorse politie-universiteit (PHS). Na een minimumaantal dienstjaren kan de politieambtenaar toegang krijgen tot een specialisatie op het gebied van opsporing (15 ECTS-studiepunten in het universitaire accreditatiesysteem). Een van de formele specialisaties is onderzoekend ondervragen van kinderen en minderjarigen (ongeveer 420 uur/15 ECTS over een periode van driekwart jaar). Na minstens vijftig onderzoeksgesprekken met kinderen (jonger dan 16 jaar) te hebben gevoerd, is een verdere specialisatie (10 ECTS/ 280 u) mogelijk, gericht op kwetsbare personen.
- In **IJsland** worden kinderen tussen 15 en 18 jaar meestal ondervraagd door speciaal opgeleide politieagenten (cursus van 3 weken in "Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings") op het politiebureau en kinderen onder 15 jaar door speciaal opgeleide forensische interviewers (psycholoog met klinische achtergrond en specialisatie bij APSAC en NCAC en in het NICHD-protocol) in het Barnahus. De beslissing tussen het ene en het andere beroep hangt echter af van de verantwoordelijke rechter.
- In **Zweden** worden alle verhoren van kinderen jonger dan 15 jaar afgenomen door gespecialiseerde politieagenten wier opleiding (minder dan 1 jaar) is toegespitst op onderzoeksprocedure en -methoden in de context van kinderen die het slachtoffer zijn geworden, en op methoden en technieken voor onderzoeksverhoren, op het PEACE-model en het NICHD-protocol, en die echte verhoren afnemen in strafzaken en worden gesuperviseerd en feedback krijgen van deskundige trainers.
- In **Finland** worden opsporingsgesprekken met kinderen gevoerd door politieagenten of forensisch psychologen. Zij krijgen een eenjarige opleiding die wordt aangeboden door de Finse Nationale Politiecommissie. Zij worden opgeleid in het gebruik van het NICHD-protocol en krijgen gedurende het hele jaar feedback en supervisie (in kleine groepen) over het gebruik ervan.

B) Opleiding voor aanverwante professionals

- ✓ *Informatie (art. 6 & 7)*
- ✓ *Participatie (art. 10, 13, 24, 25)*
- ✓ *Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20)*
- ✓ *Waardigheid (art. 18 & 23)*

Een van de complexiteiten bij het juiste gebruik van het forensisch interview is dat het ingebed is in een ingewikkelde structuur waarbij talrijke beroepsgroepen betrokken zijn. Hoewel het van cruciaal belang is dat forensische interviewers goed opgeleid zijn, mag de opleiding van andere professionals in een reeks aangelegenheden die direct of indirect van invloed kunnen zijn op de uitvoering van het forensisch interview, niet worden veronachtzaamd, zoals bijvoorbeeld de aanvraag, de aanvaarding, eventuele tegeninterventies of het gebruik van de resultaten van het interview.

In het algemeen wijzen wij op de volgende beroepsgroepen:

- **Opvang politie.** Er zijn weliswaar gespecialiseerde eenheden op het hoofdbureau van politie, maar het is van essentieel belang dat niet-gespecialiseerde eenheden een basisopleiding krijgen (punt van zorg in de steekproeven **van BE en ES**, dat tot de overige landen kan worden uitgebreid), hetzij om basisinformatie te verzamelen (**IT**), hetzij om op de juiste wijze naar gespecialiseerde eenheden door te verwijzen. Duidelijke aanwijzingen van "*geen overleg met het slachtoffer*" door

¹¹⁴ Trond Myklebust, 'The Nordic Model of Handling Children's Testimonies', in *Collaborating against Child Abuse. Exploring the Nordic Barnahus Model*, by Susanna Johansson et al. (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017).

deze groepen wanneer zij geen gespecialiseerde opleiding hebben, wordt als een goede praktijk naar voren gebracht (**BE**¹¹⁵ en **ES**).

- **Openbaar ministerie en rechterlijke macht (fase voorafgaand aan het proces).** In sommige gevallen zullen zij verantwoordelijk zijn voor de beoordeling van de vraag of al dan niet gebruik moet worden gemaakt van het forensisch interview - of van de erkenning van een situatie van bijzondere kwetsbaarheid - (vermeld in **BE**, **ES** en **IT**). Bovendien zal in sommige gevallen hun aanwezigheid - in de observatieruimte - vereist zijn tijdens het forensisch interview. Er zijn opleidingsvereisten in die zin (**BE**), waarvan sommige bijzonder recent zijn (**ES**¹¹⁶) en niet altijd verplicht zijn of niet in alle gevallen kunnen worden gewaarborgd (**EE**). Wat de facultatieve opleiding betreft, moet worden opgemerkt dat deze ontoereikend is tenzij zij gepaard gaat met een aanvullende verplichte opleiding, die theorie en praktijk moet combineren.

Tekstvak 15. Enkele nationale praktijken

■ In **België** staat de wetgeving weliswaar toe dat minderjarigen worden ondervraagd door de openbare aanklager of de onderzoeksrechter, maar dit wordt beschouwd als een slechte praktijk en wordt volgens de ondervragden niet gedaan. Openbare aanklagers krijgen een zekere opleiding over interviewtechnieken (hoewel, niet op het niveau van de opleiding van TAM-interviewers) of over de omgang met kinderen. Er is ook een volledige module over interviewtechnieken met rollenspel, die vroeger een facultatieve opleiding was, maar sinds 2013 verplicht is.

Rechters en openbare aanklagers volgen korte, verplichte opleidingen. Een vijfdaagse opleidingscursus over huiselijk en seksueel geweld (aanklagers). Een verplichte driedaagse inleidende cursus over seksueel geweld en geweld binnen het gezin (rechters). Daarnaast zijn rechters met een specialisatie in jeugd- en gezinscriminaliteit verplicht een intensieve cursus van vijf dagen te volgen over seksueel geweld en intrafamiliaal geweld. Deze opleidingen zijn weliswaar specifiek, maar worden toch als basisopleidingen beschouwd. Daarnaast biedt de justitiële school een reeks aanvullende, facultatieve opleidingen aan, die moeilijk te combineren zijn met de dagelijkse werklast.

■ In **Spanje** hebben de openbare aanklagers¹¹⁷ tot de recente LO 8/21 onvoldoende verplichte basisopleiding in kinderaangelegenheden gehad (de professionals van de bureaus van de jeugdprocureurs vormen een gespecialiseerde tak). De enige beschikbare opleiding was die welke werd verstrekt door de Algemene Raad voor de Magistratuur, die hoofdzakelijk op vrijwillige basis plaatsvindt. Hetzelfde geldt voor de magistratuur in de fase van het gerechtelijk vooronderzoek. Het is immers de beroepsgroep die verantwoordelijk is voor het nemen van beslissingen over de deelname van gespecialiseerde professionals aan het afnemen van de verklaring van slachtoffers (tussen 14 en 18 jaar, aangezien met de wijziging van LO 8/21 het forensisch interview als bewijs vóór het proces verplicht is voor minderjarigen onder de 14).

LO 8/2021 wil deze situatie omkeren door "een selectieopleiding met een theoretisch programma (over kinderrecht) met een multidisciplinaire opleiding, een periode van gesuperviseerde stages bij verschillende rechtbanken van alle rechtsorden en een periode waarin de rechters in opleiding substitutiefuncties en versterkende functies zullen uitoefenen. Alleen de succesvolle voltooiing van elk van deze perioden geeft toegang tot de volgende. Alleen de succesvolle voltooiing van elk van deze perioden geeft toegang tot de volgende". Voorts bevat het voorstel selectieve examens voor toegang tot en bevordering in de loopbanen van magistraten en openbare aanklagers, alsmede permanente opleiding.

¹¹⁵ Eerstelijns politieagenten wordt opgedragen de verklaring van het kind niet zelf af te nemen en de begeleidende volwassene apart te horen. Zij worden geïnstrueerd onmiddellijk het openbaar ministerie in te lichten, dat de urgentie van de zaak en de komende onderzoeksmaatregelen zal beoordelen.

¹¹⁶ De specialisatie in kinderrechten bij de rechterlijke macht, het openbaar ministerie en de balie is sinds 2021 een feit.

¹¹⁷ De rol van het openbaar ministerie hangt af van de fase waaraan het deelneemt. Bovendien is de openbare aanklager in de fase vóór het proces soms niet dezelfde als in de fase tijdens het proces. Dit is met name relevant omdat deze figuur wordt genoemd als een mogelijke hoeder van de belangen van het minderjarige slachtoffer.

In deze opleidingen wordt aanbevolen om de multidisciplinaire zorg uit te diepen, d.w.z. dat basiskennis van de protocollen die worden gevolgd door andere professionals die tijdens het hele proces met het slachtoffer in contact komen, vereist is, evenals praktische opleiding.

- **Rechter in het proces.** Het is van cruciaal belang om een basisopleiding te eisen voor de professionals die het resultaat van het forensisch interview zullen beoordelen. Dat is des te belangrijker wanneer zij degenen zijn die het slachtoffer zullen vragen om tijdens het proces opnieuw te getuigen (bv. wegens onvoldoende informatie, slechte kwaliteit van de opname, procedurefouten die de waarborgen van de partijen aantasten) of die zullen vrijspreken wegens gebrek aan bewijs (zie [punt 2.3.1.C](#) over procedurele waarborgen).
- **Advocaten en andere cijfers gericht op de bescherming van de rechten en belangen van minderjarige slachtoffers.** In de vijf landen wordt het ontbreken van een specifiek cijfer voor de bescherming van de belangen van kinderen vastgesteld, ondanks het feit dat alle landen cijfers verzamelen die met dat doel zijn belast¹¹⁸. Bijvoorbeeld onvoldoende of loos gebruik (**ES**), gebrek aan relevante gespecialiseerde opleiding (**IT**) of een enigszins oppervlakkige interpretatie van de noodzaak van deze cijfers, d.w.z. alleen wanneer een belangenconflict wordt vastgesteld.

Deze professionals en met name de juridische beroepsgroep moeten een speciale opleiding krijgen, omdat zij erop moeten toezien dat de rechten van minderjarige slachtoffers/getuigen worden geëerbiedigd (–) en omdat zij wellicht de medewerking van andere professionals kunnen eisen met het oog op gepaste zorg (**IT**)–.

Ook moet worden gezorgd voor de aanstelling van geaccrediteerde en goed opgeleide professionals die optreden als enig contactpersoon, en voor hun beschikbaarheid in alle fasen van de procedure.

Tekstvak 16. Enkele slotopmerkingen betreffende:

- **De rol van de advocaat.** Het is van belang dat de bijstand van een gespecialiseerde rechtsbijstandsadvocaat voor kinderen wordt erkend, onafhankelijk van de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt. Daartoe moet het recht op kosteloze rechtsbijstand voor deze slachtoffers onmiddellijk worden erkend en moet zelfs worden geëist dat een deskundige van buiten de vertrouwenskring van het slachtoffer wordt aangesteld.
- **Voor elke beroepsgroep** moeten **minimumnormen** worden vastgesteld in overeenstemming met de rol die in elk van de systemen wordt uitgeoefend, met inbegrip van de toetsing van wanpraktijken in

¹¹⁸ In **Estland** bestaat de figuur van de specialist in kindbescherming, op het niveau van de lokale overheid, die taken heeft op het gebied van case management. Deze beroepskracht staat kinderen en gezinnen bij, is verantwoordelijk voor de bescherming van de rechten en belangen van kinderen, maakt afspraken voor de opvang in het kindertehuis (*Lastemaja*), zoekt rehabilitatiediensten, beoordeelt de behoefte aan hulp van het kind en gaat na welke invloed dit heeft op zijn belangen en welzijn.

verband met het verrichten van bepaalde handelingen. Daartoe kunnen de volgende punten onder de aandacht worden gebracht:

- ✓ Opleiding in het opsporen van bijzonder kwetsbare situaties.
- ✓ Gespecialiseerde opleiding over de rechten van kinderen en slachtoffers van seksuele misdrijven.
- ✓ Basisopleiding met een leidraad over wat te doen/wat niet te doen (theoretisch en praktisch).
- ✓ Verwijzingsprotocol.
- ✓ Regelmatig bijgewerkt volgens de internationale beste praktijken.
- ✓ Basisopleiding inzake doelstellingen en mechanismen van forensisch interviewen.
- ✓ Opleiding in het bepalen en beoordelen van de belangen van kinderen (juridisch verdediger; advocaat van het slachtoffer; tussenpersonen).

Daarnaast is het van essentieel belang om duidelijke en eenvoudige richtlijnen en protocollen voor actie aan te reiken.

2.3.3. Protocollen voor forensisch interview

A) Forensische interviews worden uitgevoerd volgens empirisch onderbouwde praktijken en protocollen, die de kwaliteit en de kwantiteit van het verkregen bewijsmateriaal garanderen

- ✓ Deelneming (art. 10)
- ✓ Veiligheid en bescherming (art. 18)
- ✓ Waardigheid (art. 18, 22 en 23)

Er bestaan tientallen interviewstructuren, ontwikkeld in academische instellingen (bv. Ten Step Investigative Interview; Cognitive Interview) of door instanties die belast zijn met het interviewen van kinderen (bv. NCAC; CornerHouse), die variëren van uitgeschreven (bv. NICHD), tot halfgestructureerd (bv. RATAC) tot flexibel (Faller's Child-Focused Flexible Interview)¹¹⁹. De meeste interviewprotocollen zijn ontwikkeld in Engelstalige landen (bv. Achieving Best Evidence in Criminal proceedings (ABE); American Professional Society of Abuse of Children (APSAC); PEACE (Acroniem van de fasen van het verhoorprotocol: Planning en voorbereiding; Engage and explain; Account; Closure; Evaluate)¹²⁰.

Talrijke studies wijzen op het NICHD-protocol (*National Institute of Child Health and Human Development*)¹²¹ als het meest geschikte in gevallen van seksueel misbruik¹²².

¹¹⁹ Kathleen Faller, 'Forty Years of Forensic Interviewing of Children Suspected of Sexual Abuse, 1974–2014: Historical Benchmarks', *Social Sciences*, no. 1 (December 2014): 34–65, <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.

¹²⁰ Sovino Meléndez and Ulloa Jiménez, *Use of the Investigative Interview in Trials. "Video-Recorded Investigative Interview of Child Victims of Sexual Abuse"*.

¹²¹ Yael Orbach, 'Assessing the Value of Structured Protocols for Forensic Interviews of Alleged Child Abuse Victims', *Child Abuse & Neglect*, 24, no. 6 (June 2000): 733–52, [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00137-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00137-X).

Michael E. Lamb et al., 'A Structured Forensic Interview Protocol Improves the Quality and Informativeness of Investigative Interviews with Children: A Review of Research Using the NICHD Investigative Interview Protocol', *Child Abuse & Neglect*, no. 31(11-12) (November 2007): 1201–31, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.03.021>.

Gunn Astrid Baugerut and Miriam Sinkerud Johnson, 'The NICHD Protocol: Guide to Follow Recommended Investigative Interview Practices at the Barnahus', in *Collaborating against Child Abuse. Exploring the Nordic Model*, by Susanna Johansson et al. (Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017), 123.

¹²² Carolina Gutiérrez de Piñeres Botero, 'Análisis de Las Prácticas de Entrevistas Forenses Durante La Etapa de Investigación Por Denuncias de Delitos Sexuales En Contra de Niños, Niñas y Adolescentes', *Psicogente*, no. 20 (37) (April 2017), <https://doi.org/10.17081/psico.20.37.2422>.

In feite zijn in veel protocollen elementen van het NICHD-protocol opgenomen in hun interviewstructuur (bv. RADAR; forensisch interviewprotocol van Michigan) en wordt gebruik gemaakt van het uitgebreide onderzoek van dit protocol:¹²³. In de praktijk blijkt het NICHD-protocol het meest uitgebreid te zijn in de **vijf landen** van dit project.

Belgische interviewers gebruiken een protocol dat geregeld is bij de Gezamenlijke Omzendbrief van 14 oktober 2021¹²⁴, ontwikkeld door de Dienst Gedragwetenschappen van de Federale Politie, geïnspireerd op het NICHD-protocol, dat bestaat uit een structuur van vier fasen verdeeld in tien stappen (zie *Tekstvak 17* en *Bijlage 3*). In **Estland** bestaat geen eenvormig forensisch interviewprotocol, maar zijn het cognitieve interview en het NICHD-protocol bekend en worden zij gebruikt, alsook een handboek voor het interviewen van kinderen en richtlijnen voor het interviewen van kinderen met bijzondere behoeften. Terwijl in **Griekenland** bij ministerieel besluit 7320/2019 een op bewijs berustend protocol is vastgesteld dat gebaseerd is op gestandaardiseerde protocollen: NICHD, het protocol van het *Child Advocacy Centre* van Alabama en het *Memorandum of Good Practice* van het Verenigd Koninkrijk. In de dagelijkse praktijk wordt dit protocol echter niet officieel en/of uniform toegepast. In **Italië**, evenals in **Estland**, **Griekenland** en **Spanje**, bestaat er geen eenvormig forensisch interviewprotocol, maar enkele van de meer gebruikte gestandaardiseerde protocollen zijn het Cognitieve Interview, het Memorandum van Goede Praktijken, en het NICHD. Vermeldenswaardig is dat wanneer het interview volledig en rechtstreeks door de magistraat wordt afgenomen, er meestal geen wetenschappelijk gefundeerd protocol is, en forensisch psychologen en andere professionals geen directe rol hebben, zij kunnen alleen ondersteuning bieden als de magistraat dat vereist.

Hoewel er in **Spanje** geen eenvormig forensisch interviewprotocol bestaat, zijn het NICHD-protocol en het Cognitieve interview bekend en worden zij gebruikt.

Sommige professionals melden dat zij geen enkel protocol volgen; dit is echter geen gangbare praktijk. Aan de andere kant is het gebruikelijk om de gebruikte protocollen aan te passen aan het specifieke geval - en over het algemeen binnen een werkend team. Zoals uit onderzoek blijkt, worden interviewers vaak geconfronteerd met het dilemma tussen het volgen van het protocol (waarmee het kind niet vertrouwd is) en het volgen van het kind¹²⁵. Sommige interviewers zijn getraind in verschillende protocollen en passen het meest geschikte protocol toe.

Niettemin moet worden beklemtoond dat het ontbreken van een gemeenschappelijk interviewprotocol onder interviewprofessionals leidt tot een grote verscheidenheid van interviewpraktijken, evenals het ontbreken van een duidelijke structuur in het systeem voor het gebruik van forensisch interviewen of de betrokken professionals.

¹²³ Faller, 'Forty Years of Forensic Interviewing of Children Suspected of Sexual Abuse, 1974–2014: Historical Benchmarks'.

¹²⁴ Voorheen was dit een ministeriële omzendbrief van 16 juli 2001.

¹²⁵ Faller, Kathleen Coulborn. "Hoofdstuk 7: Interview Structuur, Richtlijnen, en Protocol." In *Interviewing van kinderen over seksueel misbruik: Controverses and Best Practice*. New York: Oxford University Press, 2007, pp. 66-89. Aangehaald in Faller, Kathleen. "Veertig jaar forensisch interviewen van kinderen die verdacht worden van seksueel misbruik, 1974-2014: Historical Benchmarks." *Sociale Wetenschappen* 4, no. 1 (24 december 2014): 34–65. <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.

In het kort bestaat het NICHD-protocol uit de volgende fasen¹²⁶ :

- **Inleidende fase:** Uitleg van het doel en de basisregels. "De interviewer stelt zichzelf en zijn/haar rol voor, verduidelijkt de taak van het kind (de noodzaak om gebeurtenissen in detail te beschrijven en de waarheid te vertellen), en legt de basisregels en verwachtingen uit".
- **Rapport-opbouwende fase:** "ontworpen om een ontspannen, ondersteunende omgeving voor kinderen te creëren en om een verstandhouding tussen kinderen en interviewers tot stand te brengen, voornamelijk door het kind te leren kennen. Kinderen worden aangemoedigd om openlijk over zowel positieve als negatieve zaken te praten en worden aangemoedigd om gedetailleerd te antwoorden op de vriendelijke vragen van oplettende en duidelijk geïnteresseerde volwassenen".
- **Narratieve trainingsfase (of training in episodisch geheugen):** "De interviewer wordt geadviseerd een neutrale gebeurtenis te identificeren die het kind recent heeft meegemaakt (eerste schooldag, verjaardagsfeestje, vakantiefeest, enz.) zodat hij/zij vragen kan stellen over die gebeurtenis) zodat hij/zij vragen kan stellen over die gebeurtenis. De interviewer wordt geadviseerd toezicht te houden op de manier waarop kinderen de gebeurtenis beschrijven om ervoor te zorgen dat hij/zij het kind een episodisch verslag van een specifiek incident of een specifieke gebeurtenis ontlokt, om de weg voor te bereiden voor episodische (eerder dan voorschrijven) herinneringen tijdens de inhoudelijke fase".
- **Inhoudelijke fase (of overgang naar inhoudelijke kwesties):** "de interviewer probeert de aandacht van het kind zo niet-suggestief mogelijk te verleggen naar de inhoudelijke kwesties, zodat het herinneringsproces kan beginnen". "Het protocol voorziet in negen verschillende vragenlijsten, van open tot gesloten, om de interviewer en het kind te helpen bij deze overgang"¹²⁷.
- **Free-recall fase (of onderzoek naar de incidenten):** "wanneer een beschuldiging is geuit, begint de *free-recall* fase met de eerste inhoudelijke uitnodiging ("Vertel me alles wat er van het begin tot het einde is gebeurd, zo goed als u zich kunt herinneren"), gevolgd door open vragen ("Wat is er toen gebeurd?" "Vertel me daar meer over") die erop gericht zijn spontane herinneringen aan het (de) vermeende incident(en) te ontlokken".
- **Pauze:** "interviewers worden aangemoedigd om kinderen en zichzelf een korte pauze te gunnen om na te denken over de gerapporteerde informatie en over alle andere zaken die besproken moeten worden. Tijdens de pauze bekijkt de interviewer de ontvangen informatie om na te gaan of er ontbrekende informatie is, en plant hij de rest van het interview door gerichte vragen te formuleren".
- **Het verkrijgen van informatie die niet door het kind is genoemd:** "interviewers wordt aangeraden gerichte vragen te stellen" ("wie, wat, wanneer en waar"-vragen¹²⁸) "alleen als zij reeds andere benaderingen hebben geprobeerd en nog steeds het gevoel hebben dat er forensisch belangrijke informatie ontbreekt".
- **Als een kind geen informatie geeft die de interviewer verwachtte:** "gebruikt de interviewer extern afgeleide informatie (bv. een eerdere onthulling) in gerichte vragen om een onthulling of aanvullende informatie te ontlokken"¹²⁹.
- **Informatie over onthullingen:** draait om de onthullingsgeschiedenis. Vragen aan het kind met wie het het eerst heeft gesproken, levert vaak onderzoeksaanwijzingen op die kunnen worden gevolgd om beter te documenteren wat er precies met het kind is gebeurd.
- **Beëindiging van het interview (of afsluiting):** "de interviewers ronden de interviewfase af door de kinderen te vragen of zij nog aanvullende informatie te melden hebben, alvorens hen te bedanken voor hun medewerking en het gesprek over te hevelen naar een neutraal onderwerp ter afsluiting".

¹²⁶ Michael E. Lamb et al., 'The NICHD Investigative Interview Protocols for Young Victims and Witnesses', in *Tell Me What Happened: Questioning Children about Abuse*, 2nd ed. (Wiley-Blackwell, 2018), 87–100.

¹²⁷ Faller, 'Forty Years of Forensic Interviewing of Children Suspected of Sexual Abuse, 1974–2014: Historical Benchmarks', 52.

¹²⁸ Idem.

¹²⁹ Idem.

In vergelijking met andere protocollen opteert dit protocol voor een duidelijk gestructureerd interview, ook al is het gebaseerd op open vragen. Er wordt echter nogmaals gewezen op het belang van een correcte hantering van deze protocollen en het vermogen van de professional om ze aan te passen aan het specifieke geval¹³⁰, waarbij een van de belangrijkste elementen is dat secundaire victimisatie van het slachtoffer door deze interactie wordt vermeden of tot een minimum wordt beperkt¹³¹.

De voordelen van het gebruik van gestructureerde protocollen worden algemeen erkend: zij bieden een homogene procedurenorm en ondersteunen de professional met praktische richtlijnen. Bovendien biedt het andere professionals bepaalde garanties met betrekking tot de eerbiediging van de rechten van de minderjarige. Het is ook belangrijk te weten hoe de protocollen kunnen worden aangepast en ze niet op een mechanische manier toe te passen. Bijzonder relevant voor de ontwikkeling van deze vaardigheden zijn de permanente opleiding en de hierboven vermelde bijeenkomsten (zie *punt 2.3.2. A*).

"Ook, en zeer belangrijk, gebruiken wij altijd volwassenen om ons informatie te geven over een of andere neutrale gebeurtenis, die min of meer samenvalt in de tijd met het mogelijke misbruik, om die te gebruiken als een onweerlegbaar verslag, zodat wij later, afgezien van het trainen van het kind in het vrije verslag, kunnen zien of het kind in staat is zich iets te herinneren."
(Politieofficier gespecialiseerde eenheid, ES)

Tekstvak 18. Interviewprotocol van België

België onderscheidt zich van de andere partnerlanden door een duidelijkere en striktere reglementering en controle bij het gebruik van protocollen en interviewtechnieken. Het TAM-interview berust op **vier pijlers**:

1. **Stapsgewijze structuur**: de interviewstructuur bestaat uit tien stappen, die zijn gegroepeerd in vier fasen volgens de chronologie van een "ideaal interview" (inleiding, vrij verhaal, ondervraging en einde van het interview).
2. **Niet-suggestief**: De antwoorden van de minderjarige mogen niet in een bepaalde richting worden gestuurd. De fase van het vrije verhaal levert de meest betrouwbare en nauwkeurige informatie op en is daarom de meest cruciale fase van het interview.
3. Het interview is gericht op **waarheidsvinding** en niet op de bevestiging van een of meer hypothesen.
4. **Respectvol**: betekent dat de wensen en het ritme van het kind worden gerespecteerd, wat inhoudt dat er geen druk op het kind mag worden uitgeoefend.

Op de dag van het interview komt de minderjarige, vaak vergezeld van een volwassene die hij vertrouwt, aan op een van de locaties die zijn ingeschakeld voor het uitvoeren van het audiovisueel opgenomen interview. Zowel de minderjarige als de volwassene wordt gevraagd te wachten in een wachtkamer waar de interviewer hen zal ontmoeten om te beginnen met het protocol¹³².

Wat betreft het **tijdstip** van het interview: de **lengte van het interview** zal sterk afhangen van de leeftijd, de cognitieve ontwikkeling en de bijzondere kenmerken van de minderjarige. Daarom worden geen uniforme resultaten verkregen, aangezien dergelijke

¹³⁰ Megan R. Greeson, Rebecca Campbell, and Giannina Fehler-Cabral, "Nobody Deserves This": Adolescent Sexual Assault Victims' Perceptions of Disbelief and Victim Blame from Police., *Journal of Community Psychology*, no. 44(1) (2016): 90-110, <https://doi.org/10.1002/jcop.21744>.

¹³¹ Hjort Nielsen et al., 'Sexual Assault Victims Participating in Research: Causing Harm When Trying to Help?', *Archives of Psychiatric Nursing*, no. 30(3) (2016): 412-17.

¹³² Zie bijlage 3 voor een gedetailleerde versie van het TAM-protocol.

interviews moeten worden afgestemd op de specifieke situatie van elk kind en de verschillende reacties van slachtoffers/getuigen bij deze interviews. In het algemeen kan het gesprek echter één uur tot anderhalf uur duren.

Bovendien moet het interview verlopen in het **tempo van het minderjarige** slachtoffer/getuige, en soms zullen rustpauzes nodig zijn. Bij het plannen van het interview *moet de interviewer*, indien mogelijk, "*advies vragen aan mensen die de getuige kennen over de hoelang de getuige vermoedelijk zal kunnen worden geïnterviewd alvorens men een pauze moet inlassen*"¹³³. In **België bijvoorbeeld gaven** de interviewers hun voorkeur te kennen om de interviews 's morgens te plannen, bij voorkeur zonder voorafgaande gerechtelijke procedures, bv. medische onderzoeken, of na een schooldag.

Wat het gebruik van **hulpmiddelen en benodigheden** ter aanvulling van het protocol betreft, werd vaak gemeld dat geen gebruik werd gemaakt van aanvullende hulpmiddelen om de onthulling te bevorderen of meer informatie te ontlokken. Meestal werd als aanvullend materiaal een wit vel papier en een pen gebruikt (**BE, EL, ES en IT**) om het kind in staat te stellen bepaalde elementen op te schrijven of te schetsen wanneer het moeilijkheden heeft om iets met woorden uit te leggen en om het verhaal duidelijker te helpen maken. Het gebruik van speelgoed werd ook gemeld (**EL, ES en IT**), zij het in mindere mate.

In **België** zijn in de verhoorkamer standaard neutrale tekeningen beschikbaar van een naakte jongen of meisje van alle leeftijden, de voor- en de achterkant, per ontwikkelingsstadium. Dit instrument kan in uitzonderlijke omstandigheden, onder het mom van niet-suggestief, gebruikt worden om bepaalde zaken aan te duiden of te benoemen. Interviewers melden echter vaak dat zij er nooit gebruik van hebben gemaakt vanwege het suggestieve potentieel.

Het gebruik van emotionele kaarten, lichaamsdiagrammen of anatomisch gecorrigeerde poppen lijkt niet zo gebruikelijk te zijn. Een klein percentage gebruikt ze echter wel, hoewel "*empirisch onderzoek het gebruik van poppen heeft ontmoedigd vanwege hun suggestieve potentieel, vooral bij kleuters*"¹³⁴.

"Soms laten we de kinderen een tekening maken van het huis of de kamer waar de feiten zich hebben afgespeeld. Het geeft de interviewer een idee waar het kind het over heeft. Het is een hulpmiddel om het verhaal begrijpelijker te maken en ook om het voor het kind makkelijker te maken om uit te leggen wat er gebeurd is. Maar we hebben geen tekeningen, knuffels of poppen. We gebruiken geen speelgoed om uit te leggen wat er gebeurd is, we gebruiken alleen woorden. Ik denk niet dat dat beter zou zijn, omdat het de fantasie van het kind stimuleert, en we krijgen niet de echte feiten."
(TAM-interviewer en trainer, **BE**)

Een andere opmerking is dat in interviewprotocollen de volgende elementen moeten worden gespecificeerd:

- **Voorlopige verzameling van gegevens**

¹³³ 'Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings Guidance on Interviewing Victims and Witnesses, and Guidance on Using Special Measures' (UK Ministry of Justice, 2011), 62.

¹³⁴ Margarita Diges Junco and Nieves Pérez-Mata, 'La Entrevista Forense de Investigación a Niños Supuestas Víctimas de Delitos Sexuales: Guía de Buenas Prácticas (I)'.

Onderdeel van het plannen van het kindonderzoeksgesprek is het organiseren van de informatie om het gesprek te voeren¹³⁵. Er bestaat echter discussie tussen onderzoekers en professionals over de reikwijdte van de informatie die de interviewers vooraf moeten verzamelen, vanwege de potentiële schade die de bias van de interviewer (bv. bevestigingsbias, verwachtingseffecten) en de onnauwkeurige kennis vooraf kunnen toebrengen aan het onderzoek en aan de betrouwbaarheid van het verslag van de kinderen¹³⁶.

Tekstvak 19. Een onderwerp in debat

Hoewel sommige auteurs van mening zijn dat het "noodzakelijk is dossiers bij te houden met informatie over de leeftijd van het kind, zijn familie, zijn ontwikkelingsniveau, het eventuele bestaan van gezondheidsproblemen en trauma's, zijn schoolprestaties, zijn culturele achtergrond, eventuele stoornissen met betrekking tot basisvaardigheden zoals het gebruik van taal, enz. ¹³⁷", omdat het interview daardoor **op het slachtoffer** kan worden toegesneden.

In dezelfde lijn benadrukken sommige onderzoekers, vanuit een praktisch perspectief, het belang om dit te doen om een **volledig en hiaatvrij interview** te verzekeren¹³⁸, rekening houdend met het soort misdrijf *in concreto* en ernaar strevend het aantal interviews te verminderen dat later nodig zou kunnen zijn om het verhaal te vervolledigen.

Anderen wijzen op het belang van het afnemen van "**blinde**" interviews om verwachtingen uit te sluiten. Hoewel het geen gangbare praktijk is en het effect van een gebrek aan voorkennis op het forensisch interview in zaken van seksueel misbruik van kinderen een onderbelicht onderwerp is¹³⁹.

Kort samengevat: "(enerzijds) kunnen confirmatiebias en verwachtingspatronen onbewust de structuur van het interview bepalen. Anderzijds lijkt enige informatie over het kind en de beschuldigingen noodzakelijk voor de interviewers om hun vraagstelling te kunnen toespitsen en alternatieve hypothesen te kunnen ontwikkelen", als een middel om verwachtingspatronen tegen te gaan¹⁴⁰.

Een algemene opmerking is dat wij geen duidelijke regeling hebben vastgesteld voor het verzamelen van voorafgaande informatie, aangezien wij begrijpen dat dit afhangt van de professionals die belast zijn met het interview (bv. politieambtenaar, forensisch psycholoog, kinderpsycholoog/psychiater) en van eerdere interventies van andere professionals en instellingen. Gewoonlijk komt de eerdere informatie hoofdzakelijk uit de gerechtelijke en medische verslagen. Daarnaast komt de school¹⁴¹ naar voren als een relevante context, die soms objectiever is dan de informatie die uit de binnenste kring kan worden verzameld.

¹³⁵ Kevin Smith and Rebecca Milne, 'Planning the Interview', in *Children's Testimony: A Handbook of Psychological Research and Forensic Practice*, ed. Michael E. Lamb et al. (John Wiley & Sons, Ltd, 2011).

¹³⁶ Monica Rohrabough, Kamala London, and Ashley K. Hall, 'Planning the Forensic Interview', in *Forensic Interviews Regarding Child Sexual Abuse: A Guide to Evidence-Based Practice*, ed. W.T O'Donohue and M. Fanetti (Springer International Publishing, 2016), 197–218, https://doi.org/10.1007/978-3-319-21097-1_11.

¹³⁷ Olga Themeli and Maria Panagiotaki, 'Forensic Interviews With Children Victims of Sexual Abuse: The Role of the Counselling Psychologist'.

¹³⁸ José Manuel Muñoz et al., 'The Forensic Interview: Obtaining Cognitive Indicia in Children Who Are the Alleged Victims of Sexual Abuse', *Psychologist Papers*, 37, no. 3 (n.d.): 205–2016., en José Ramón Juárez López and Fernando Álvarez Ramos, 'Evaluación Psicológica Forense de Los Abusos y Maltratos a Niños, Niñas y Adolescentes. Guía de Buenas Prácticas' (Asociación de Psicólogos Forenses de la Administración de Justicia, 2018).

¹³⁹ Rohrabough, London, and Hall, 'Planning the Forensic Interview', 11.

¹⁴⁰ Idem.

¹⁴¹ Het is relevant op te merken dat in België een dossier kan worden opgestart op basis van een rechtstreeks verslag van een medewerker van het *Centrum voor leerlingenbegeleiding* (CLB). Elke erkende school in Vlaanderen werkt samen met een centrum voor leerlingenbegeleiding dat kan helpen bij problemen rond leren en studeren, psychologisch en sociaal functioneren of bij vragen rond preventieve gezondheidszorg.

Zo hebben in **Spanje** de psychosociale teams de interdisciplinaire en interinstitutionele taak om het werk van de professionals die eerder hebben ingegrepen te bundelen en de persoonlijke, familiale en sociale omstandigheden van de minderjarige of de gehandicapte te bestuderen, ten einde hun behandeling en het verloop van het proces te verbeteren (art. 449 ter LECRIM).

In **Estland** kan eerdere informatie in sommige gevallen afkomstig zijn van het gestructureerde en opgenomen voorgesprek in het huis van het kind, op verzoek van de kindbeschermingswerker, om na te gaan of er tekenen van misbruik zijn.

Tekstvak 20. De vooronderstelling van niet-suggestiviteit

In **België** staat de veronderstelling van niet-suggestiviteit centraal in het TAM-interview. Aan TAM-interviewers wordt aangeraden hun voorkennis te beperken, maar de mate waarin ze zich aan deze vooronderstelling houden, verschilt van interviewer tot interviewer (sommige interviewers geven aan dat ze zich meer op hun gemak voelen als ze relevante details van het onderzoek op voorhand kennen).

Hun voorbereiding blijft vaak beperkt tot het kennen van de belangrijkste elementen uit het dossier. Sommige elementen moeten echter vooraf bekend zijn, aangezien de Salduz-wet bepaalt dat de minderjarige, voordat het forensisch interview begint, moet worden ingelicht over de reden van zijn arrestatie. Voor het einde van het interview is er een moment voorzien waarop de interviewer naar de kamer van de directeur gaat – waar de tweede TAM-interviewer en de casemanager zich bevinden – om verdere vragen te stellen aan de minderjarige vooraleer het interview af te sluiten.

De casemanager of rechercheur, die het politieonderzoek leidt en de follow-up van de zaak doet, kent elk detail van de zaak. Zijn/haar aanwezigheid is van primordiaal belang, aangezien de interviewer gewoonlijk geen deel uitmaakt van de onderzoekseenheid en wordt aangemoedigd om met zo weinig mogelijk achtergrondinformatie aan het interview deel te nemen.

Er wordt ook melding gemaakt van enige extra voorbereiding, bijvoorbeeld in het geval van minderjarigen met cognitieve handicaps, wanneer zij met hun leerkracht meekomen.

▪ *Aantal interviews*

Er is enige discussie over de kwestie van het vooraf verzamelen van gegevens, ook in verband met de doelstelling om het aantal interviews te beperken, door de informatie die de verschillende betrokkenen in latere fasen van het proces nodig hebben, in één enkel interview te verzamelen. Instellingen die met strafrechtelijk onderzoek zijn belast, streven ernaar minderjarige slachtoffers slechts eenmaal formeel te ondervragen¹⁴². In sommige omstandigheden volstaat één interview echter niet, bijvoorbeeld "wanneer het misbruik tijdens de eerste interview niet aan het licht komt, maar er goede redenen zijn om te vermoeden dat het heeft plaatsgevonden", wanneer "er sprake is van beschuldigingen van meerdere strafbare feiten"¹⁴³, wanneer het kind veel verdriet heeft en het moeilijk is om een goede verstandhouding op te bouwen, wanneer nieuwe informatie wordt verkregen

¹⁴² David J. La Rooy, Michael E. Lamb, and Margaret-Ellen Pipe, 'Repeated Interviewing: A Critical Evaluation of the Risks and Potential Benefits', in *The Evaluation of Child Sexual Abuse Allegations*, ed. Kathryn Kuehne and Mary Connell (Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2009), 327–61.

¹⁴³ 'Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings Guidance on Interviewing Victims and Witnesses, and Guidance on Using Special Measures'.

uit andere bronnen, of wanneer het kind zich meer details heeft herinnerd¹⁴⁴. In gevallen waarin meer dan één interview nodig is, "moet ervoor worden gezorgd dat dezelfde gerichte vragen in de loop van de tijd niet worden herhaald, hetgeen ertoe zou kunnen leiden dat sommige getuigen onbetrouwbare of inconsistente antwoorden geven en dat verhoren door de rechter als niet-ontvankelijk worden beschouwd"¹⁴⁵.

De protocollen mogen dus niet overdreven restrictief zijn, zodat meerdere en niet-dubbele interviews mogelijk zijn, volgens de beste praktijken voor forensisch interviewen, wanneer dat nodig is en niet in strijd met het welzijn van het slachtoffer/de getuige, om de informatie uit te breiden.

Tekstvak 21. Meervoudige niet-dubbele interviews

■ In **Griekenland** moet forensisch onderzoek volgens M.D. 7320/2019 worden uitgevoerd zonder verwijtbare vertraging; door slechts één interviewer; binnen één uur; en slechts één keer (alleen in zeldzame, specifieke gevallen kan forensisch onderzoek langer dan een uur duren of worden herhaald); waarbij de beginselen van voordeel en niet-schade, autonomie, rechtvaardigheid, absolute geheimhouding en vertrouwelijkheid in acht moeten worden genomen. In de praktijk is dit echter niet gewaarborgd¹⁴⁶.

■ In de praktijk worden minderjarige slachtoffers in **België** meestal slechts één keer ondervraagd. Door trouw te blijven aan het protocol en gebruik te maken van de audiovisuele opname van de verklaring van de minderjarige ter terechtzitting, tracht men te vermijden dat het kind bij zijn contact met justitie zijn verhaal meerdere keren vertelt. In 2020 gebeurde het meer dan één keer ondervragen in 3,98% van de gevallen. Dat betekent niet altijd een tweede interview over dezelfde feiten, aangezien is vastgesteld dat sommige kinderen meerdere keren terugkomen voor andere feiten.

■ In **Spanje** voeren gespecialiseerde eenheden in de politiefase (de *afdeling Analyse van het crimineel gedrag van de technische eenheid van de gerechtelijke politie*) in sommige gevallen gesprekken met het minderjarige slachtoffer, zonder zich te concentreren op de vermeende strafbare feiten. Daarom wordt het daaropvolgende forensische interview met meer informatie benaderd, waardoor andere soorten bewijs in het proces kunnen worden opgenomen, alsmede bewijs dat het relaas van het slachtoffer aanvult of ondersteunt.

Soms wordt de competentie van het slachtoffer reeds in dit stadium door de politie beoordeeld. Dat is nuttig voor de professionals die het forensisch interview afnemen of voorkomt onnodige latere interventies indien het slachtoffer - in ruime zin - niet bekwaam genoeg is om te getuigen in omstandigheden die veilig zijn voor zijn emotionele welzijn.

Als nieuwigheid bepaalt art. 449ter LO 8/2021 dat "rekening moet zijn *gehouden met het werk van de professionals die eerder zijn opgetreden en de persoonlijke, familiale en sociale omstandigheden van de minderjarige of de persoon met een handicap hebben bestudeerd, om hun behandeling en de uitvoering van de test te verbeteren. (...)*".

- **Beoordeling van de bekwaamheid van het slachtoffer om te getuigen, in ruime zin, met inbegrip van toegepaste kennis van psychologische trauma's**

Tenzij dit eerder is beoordeeld en de professional over voldoende en actuele informatie beschikt, moet ervoor worden gezorgd dat de persoon die het slachtoffer ondervraagt een

¹⁴⁴ M. Sovino Meléndez and V. Ulloa Jiménez, 'The Investigative Interview. Number of the Interviews', in *Video-Recorded Investigative Interview of Child Victims of Sexual Abuse* (Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018).

¹⁴⁵ 'Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings Guidance on Interviewing Victims and Witnesses, and Guidance on Using Special Measures'.

¹⁴⁶ In de **Griekse** steekproef (n=21) is 57,1% van de juridische en justitiële beroepskrachten die werken met misbruikte kinderen van mening dat zij 2-4 keer getuigen; 23,8% is van mening dat zij 4-6 keer getuigen; 9,5% is van mening dat zij slechts 1 keer getuigen; 4,8% is van mening dat zij 6-10 keer getuigen, en 4,8% is van mening dat zij meer dan 10 keer getuigen. Daarnaast is 52,4% van mening dat zij getuigen tegen 3-5 verschillende juridische en justitiële beroepsbeoefenaars; 33,3% is van mening dat zij getuigen tegen 2 verschillende juridische en justitiële beroepsbeoefenaars; 9,5% is van mening dat zij slechts tegen 1 beroepsbeoefenaar getuigen, en 4,8% is van mening dat zij getuigen tegen meer dan 5 verschillende juridische en justitiële beroepsbeoefenaars.

eerdere bijeenkomst heeft gehad om te beoordelen of het slachtoffer/getuige in staat is om te getuigen – in ruime zin – .

Deze voorafgaande beoordeling wordt soms opgenomen in het forensisch interview zelf (in de rapportagefase), dat moet worden stopgezet als het slachtoffer ongeschikt is om verder te gaan. Deze fase moet duidelijk worden onderscheiden van de rest van de interventie, aangezien de gestelde vragen weinig of niets te maken hebben met de strafbare feiten, en vragen kunnen omvatten die verband houden met de seksuele ervaring van het slachtoffer, zodat de professional de door het slachtoffer gebruikte termen en zijn/haar kennis van de menselijke seksualiteit kan verduidelijken.

"Vaak wordt de evaluatie van de capaciteit niet alleen gedaan om ja of nee te zeggen, maar om te zeggen: "okay, ja, maar wees voorzichtig". Want je moet er rekening mee houden dat deze getuige dit en dat heeft, en het interview dat werd afgenomen, bijvoorbeeld, temporele oriëntatie is een van de laatste vaardigheden die worden verworven. Bij kinderen en mensen met een handicap gebeurt dat ook."

(Politieagent, ES)

"Wij zijn voorstander van het registreren van alles wat zowel op politieel als op gerechtelijk niveau gebeurt, omdat al dit materiaal zeer belangrijk is."(Rechter, ES).

Aangezien het forensisch interview zal worden opgenomen met de bedoeling het tijdens het proces in zijn geheel af te spelen, zou een ontoereikende differentiatie van deze fasen een inbreuk kunnen vormen op het recht op privacy van het slachtoffer. Het verdient aanbeveling alle interventies met slachtoffers/getuigen op te nemen om er indien nodig toegang toe te hebben, maar er moet zorgvuldig worden nagegaan of het gepast is ze tijdens het proces in hun geheel te laten zien.

De bekwaamheid van het slachtoffer/de getuige om te getuigen moet in brede zin worden beoordeeld, d.w.z. niet alleen of het mogelijk is informatie van hem/haar te verkrijgen, maar ook of dit gebeurt in voor het kind veilige omstandigheden, wat inhoudt, zoals verschillende deelnemers verklaarden (in **EE**, **ES**), dat de professional kennis heeft van psychologische trauma's¹⁴⁷.

Tekstvak 22. De analyse van crimineel gedrag

In **Spanje** moet melding worden gemaakt van het werk van de Afdeling Analyse van het crimineel gedrag van de Technische Eenheid van de Gerechtelijke Politie, een gespecialiseerde eenheid die op nationaal niveau steun verleent bij deze misdrijven.

Na de beschikbare informatie over de zaak te hebben verzameld en zo nodig om nadere informatie te hebben verzocht, begeeft het team zich naar de locatie van het slachtoffer en gaat het naar de plaats waar de gebeurtenissen zich zouden hebben voorgedaan.

¹⁴⁷ Er is niet één psychopathologisch profiel geassocieerd met seksueel misbruik van kinderen, maar vele variabelen die de psychische impact moduleren van een slachtoffer dat is blootgesteld aan een situatie van seksueel slachtofferschap. Slachtoffers kunnen soms asymptomatisch zijn en geen PTSS-symptomen ontwikkelen. In M.T. Scott et al., 'Admisibilidad En Contextos Forenses de Indicadores Clínicos Para La Detección Del Abuso Sexual Infantil', Anuario de Psicología Jurídica, no. 4 (2014): 57-63.

Daar *maken* zij foto's van de scène, die later zullen worden gebruikt in hun ontmoeting met het slachtoffer en verzamelen zij informatie via de omgeving van het slachtoffer (bv. persoonlijkheid, algemene moeilijkheden, onthulling en context).

Zij gebruiken ook het CAPALIST-instrument¹⁴⁸ voor een voorafgaande beoordeling van de competentie. Hoewel het interview niet als bewijs wordt beschouwd, wordt het opgenomen en overgelegd om ervoor te zorgen dat er geen suggestieve of ongepaste vragen zijn gesteld en, zo dat toch het geval is, dat daarmee rekening kan worden gehouden bij het latere bewijs vóór het proces (waarbij zij de medewerking van dezelfde deskundige aanbevelen).

▪ **De deelname van twee interviewende deskundigen**

Lokale gewoonten, vereisten en de aanwezigheid van duidelijke en gestructureerde middelen en voorschriften dicteren vaak welke professionals betrokken zijn bij de uitvoering van het forensisch interview. Teaminterviews kunnen de behoefte aan meerdere interviews verminderen en een breder scala van onderwerpen bestrijken¹⁴⁹. De aanwezigheid van twee deskundigen bij elk forensisch interview wordt als een essentiële praktijk beschouwd:

- Mechanisme voor toezicht en controle op wanpraktijken.
- Mechanisme om de kwaliteit van het interview te verhogen, door steun te krijgen van een externe/externe deskundige.
- Veiligheidsmechanisme, om te garanderen dat een rolwisseling tussen de interviewers mogelijk is als dat gunstig of noodzakelijk is voor het slachtoffer/getuige. Bijvoorbeeld wanneer de hoofdinterviewer er niet in slaagt een goede verstandhouding met het minderjarige slachtoffer/getuige op te bouwen¹⁵⁰ (bv. omdat het geslacht van de interviewer het interview beïnvloedt¹⁵¹, door de gelijkenis van de interviewer met de verdachte of door verschillen in cultuur¹⁵² van herkomst).

"Ik heb één keer gehad dat mijn mannelijke collega het deed omdat het echt een familie was waar heel hard op vrouwen werd neergekeken."
(TAM-ondervrager, BE)

Wij stelden vast dat de aanwezigheid van twee interviewers een geïnstitutionaliseerde praktijk is in **België**.

Tekstvak 23. Twee interviewers

¹⁴⁸ María José Contreras et al., 'Assessment of Testifying Ability in Preschool Children: CAPALIST', *Frontiers in Psychology*, 12 (July 2021), <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.662630>.

¹⁴⁹ 'State of Michigan Governor's Task Force on Child Abuse and Neglect and Department of Human Services' (Select News, Publications & Information., 2016), https://www.michigan.gov/documents/dhs/DHS-PUB-0779_211637_7.pdf.

¹⁵⁰ Digos Junco and Pérez-Mata, 'La Entrevista Forense de Investigación a Niños Supuestas Víctimas de Delitos Sexuales: Guía de Buenas Prácticas (I)', 12.

¹⁵¹ Het kan relevant zijn erop te wijzen dat het Belgische interviewmonster is samengesteld uit een hoger percentage vrouwelijke TAM-interviewers. Dit kan gedeeltelijk te wijten zijn aan het vrijwillige karakter van de TAM-opleiding en een traditionele visie op de politiecultuur, waardoor het een uitdaging is om mannelijke en vrouwelijke politieagenten in gelijke percentages aan te trekken.

¹⁵² 'Leren over de cultuur van een kind en hoe die invloed kan zijn op de manier waarop het omgaat met en reageert op vragen van onbekende volwassenen, is ook belangrijk'. In Lamb et al., 'The NICHD Investigative Interview Protocols for Young Victims and Witnesses', 87-100.. "Culturele competentie wordt gedefinieerd als het vermogen om in meer dan één cultuur te functioneren, waarbij het vermogen vereist is om leden van diverse bevolkingsgroepen binnen de lokale gemeenschap te waarderen, te begrijpen en ermee om te gaan". In National Children's Alliance. 2017. Culturele Competentie en Diversiteit. In Standaarden voor Geaccrediteerde Leden. Washington, DC: National Children's Alliance. Beschikbaar in: https://ovc.ojp.gov/sites/g/files/xvckuh226/files/media/document/os_nca_standards_child_advocacy_centers-508.pdf

■ In België werken de interviewers in duo's (TAM-interviewer en commissaris). De ene in de verhoorkamer met de minderjarige en de andere in de controle- (of observatie-) kamer belast met de technische follow-up van de audiovisuele opname (in de stoel van de directeur). Nu, bij wet¹⁵³, zijn beide professionals verplicht gespecialiseerde TAM-interviewers. De beschikbaarheid van een tweede opgeleide TAM-gespreksleider waarborgt de kwaliteit van het interview, aangezien het mogelijk is van rol te veranderen (van hoofdgespreksleider naar ondersteunende gespreksleider) indien het niet mogelijk is een goede verstandhouding met het kind op te bouwen. Bovendien voorziet het TAM-protocol dat minstens één keer per interview een pauze wordt ingelast en de interviewer zich naar de aangrenzende kamer begeeft om met de directeur en de onderzoeker¹⁵⁴ aanvullende vragen te bespreken op basis van het dossier (te richten aan de minderjarige). Daarnaast is het gebruikelijk dat interviewer en directeur direct na het interview met de minderjarige overgaan tot de-briefing en een terugkoppelingsgesprek.

B) Mechanismen/richtlijnen om deze protocollen aan te passen aan de specifieke kenmerken *in casu*: leeftijd, context van victimisatie, culturele achtergrond en handicaps

- ✓ Informatie (art. 6 en 7)
- ✓ Deelneming (art. 10)
- ✓ Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20)
- ✓ Waardigheid (art. 18, 22 en 23)

Aandacht voor de verschillende behoeften van het kind in de voorbereidingsfase van het interview is essentieel om een passende interventie te kunnen uitvoeren. Er zijn niet alleen professionals nodig die gespecialiseerd zijn in het verhoren van kinderen, maar er is ook voldoende ondersteuning nodig om aanpassingen aan te brengen aan de omstandigheden van de zaak en het kind (bv. leeftijd, soort victimisatie, culturele achtergrond, handicap, enz.)

We stellen vast dat het belangrijkste type beroepskracht met wie de respondenten gewoonlijk samenwerken de tolk is, het vaakst (en zoals verwacht) wanneer het gaat om buitenlandse of niet-begeleide minderjarigen. De samenwerking met een gespecialiseerde kinderverzorger is vrij gebruikelijk wanneer het gaat om minderjarigen met een auditieve handicap. Extra voorbereiding wordt benadrukt wanneer het slachtoffer/getuige een persoon is met cognitieve handicap, hoewel in deze gevallen ondersteuning vanuit de omgeving van de minderjarige (familie, leerkrachten, enz.) wordt waargenomen, d.w.z. niet geprofessionaliseerd. Ook zijn er verschillen wanneer de interviewer een kinderpsycholoog of een politieagent is.

Tekstvak 24. De rol van tolken en facilitators

■ In België voorziet art. 47bis § 6; 4) Sv het recht op een beëdigde **tolk** voor elk slachtoffer of elke verdachte die de procestaal niet verstaat of spreekt, of die gehoor- of spraakstoornissen heeft. Indien nodig zal de tolk in de verhoorkamer aanwezig zijn¹⁵⁵.

Vaak zijn tolken niet opgeleid in de specifieke kenmerken van het TAM-interview of in CSA-kwesties en hoewel het geen vereiste is, is specifieke opleiding of ervaring op dit gebied zeer wenselijk.

¹⁵³ Omzendbrief nr. 03/2021 van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het College van procureurs-generaal betreffende de audiovisuele opname van het interview van minderjarigen en kwetsbare volwassenen die slachtoffer of getuige zijn van een misdrijf.

¹⁵⁴ Politieagent van de onderzoekseenheid met volledige dossierkennis.

¹⁵⁵ De rol van de tolk is geregeld in omzendbrief nr. 03/2021, onder punt 2.5.

In deze gevallen verklaren tolken en ondervraagden dat het wenselijk is vooraf kennis te verschaffen over de interviewstrategie en de specifieke kenmerken van het geval. Een voorafgaande bijeenkomst kan de tolk nuttige informatie verschaffen over de kenmerken van het kind (bv. taalvaardigheid), de aard van de feiten die aan bod zullen komen, de interviewtechnieken en de verwachtingen van de tolk. Om een getolkt interview van hoge kwaliteit te leveren, is het ten zeerste aan te bevelen dat er voor en na het interview een briefing en een de-briefing plaatsvinden.

Met het oog op de vaststelling van duidelijke kwaliteitsnormen stellen de justitiële professionals dat het wenselijk is een bijgewerkte nationale lijst van beëdigde tolken op te stellen, met vermelding van hun deskundigheid en ervaring. Aangezien de aard van de feiten zowel op technisch als op emotioneel vlak een uitdaging kan vormen.

- In **Spanje** wordt in verband met handicaps het vaakst verwezen naar de Eenheid voor de Opvang van slachtoffers met een verstandelijke handicap (UAVDI). Zij neemt deel aan het proces door **facilitators** te leveren, wat betekent dat zij niet zelf het interview afnemen, maar eerder richtlijnen geven aan de persoon die het interview afneemt, en daarbij de nodige aanpassingen aangeven.

De bijstand wordt dus niet volledig gespecialiseerd, maar is eerder een ondersteuning voor de beste zorg. Bovendien werd vastgesteld dat vele professionals niet op de hoogte waren van het bestaan ervan of dit pas onlangs hadden ontdekt.

Het is van essentieel belang dat niet alleen de specialisatie van de professionals en hun bekwaamheid om de protocollen toe te passen, maar ook de specifieke aanpassingen naar gelang van de handicap opnieuw worden bekeken. Geconstateerd wordt dat een handicap wordt behandeld als een extra variant in de situatie van bijzondere kwetsbaarheid van de slachtoffers/getuigen. Men mag echter niet vergeten dat elke handicap andere aanpassingen vereist. Bovendien is een intersectionele benadering van deze gevallen noodzakelijk voor een goed begrip van geweld tegen mensen met een handicap.

C) Andere elementen in verband met rechten en procedurele waarborgen:

- ✓ Informatie (art. 6 en 7)
- ✓ Participatie (art. 10, 13, 24, 25)
- ✓ Minimaliseren van stress-mentale gezondheid (art. 20)
 - ✓ Privacy (art. 20)
- ✓ Waardigheid (art. 18 & 23)

i) Kwaliteit van de audiovisuele opname in de gerechtelijke procedure en het beginsel van "equality of arms"

Er moet worden gezorgd voor een audiovisuele registratie van hoge kwaliteit die het gebruik ervan in de gerechtelijke procedure mogelijk maakt. Tevens moeten de waarborgen en rechten van de beschuldigde en het slachtoffer gelijkelijk worden gewaarborgd.

Een kwaliteitsopname van het interview is een essentieel element voor het behoud van de procedurele waarborgen, en in die zin zijn er in sommige partnerlanden lacunes ten gevolge van het ontbreken of de gebrekkige kwaliteit van de opname (**EL**¹⁵⁶, **IT**, **ES**–

¹⁵⁶ In Griekenland bijvoorbeeld bleek uit de enquête dat, ondanks de bestaande wetgeving en de voordelen van het opnemen van het forensisch interview, dit in de praktijk niet gebeurt, althans niet op systematische basis. Op de vraag hoe de getuigenis van het kind wordt geregistreerd, antwoordde 77,8% van de deelnemers dat de getuigenissen op schrift worden gesteld, en slechts 16,7% dat zij worden opgenomen, terwijl 5,6% antwoordde dat zij het niet weten. Op de vraag hoe vaak de getuigenissen van minderjarige slachtoffers en getuigen van misbruik worden opgenomen, antwoordden de meeste justitiële en juridische beroepsbeoefenaars dat dit nooit gebeurt (47,6%), terwijl 23,8% verklaarde dat het altijd gebeurt en 19% dat het vaak gebeurt.

althans vóór het invoegen van LO 8/2021–). Het is dus van essentieel belang dat er gereguleerde mechanismen komen om de kwaliteit van deze registratie te controleren.

Het is ook van essentieel belang dat verschillende personen aanwezig zijn bij het forensisch interview. Wat het vereiste van de aanwezigheid van andere professionals betreft, verwijzen wij naar punt 2.3.1.C. *Procedurele waarborgen*. Hoewel, in het algemeen, de aanwezigheid van professionals in de kamer tot een minimum moet worden beperkt. Dat wil zeggen dat alleen de personen die rechtstreeks contact zullen hebben met het slachtoffer/getuige en de eventuele vertrouwenspersoon van het slachtoffer aanwezig mogen zijn. Meer mensen in de kamer toelaten kan een directe invloed hebben op de participatie van het slachtoffer/getuige, aangezien het diens interventie en diens emotionele welzijn drastisch kan beperken.

ii) Het slachtoffer/de getuige naar behoren informeren, zich laten vergezellen en diens privacy en waardigheid te eerbiedigen

Hoewel de protocollen de rechten van minderjarige slachtoffers/getuigen ten volle moeten eerbiedigen, hebben wij aanzienlijke beperkingen vastgesteld wat betreft de eerbiediging van sommige rechten, met aanpassingen die niet volledig zijn afgestemd op de rechten van kinderen, en vanuit een op volwassenen gericht androcentrisch perspectief. In dit verband is het van essentieel belang dat:

- Minderjarige slachtoffers naar behoren moeten worden **geïnformeerd** over wat er gaat gebeuren, hoe het gaat gebeuren en waarom. Evenzo moeten zij, overeenkomstig hun rechten, worden geïnformeerd over de personen die naar hen zullen luisteren en dat het verhoor zal worden opgenomen, en moet, in voorkomend geval, hun **instemming** worden verkregen. Wij stellen vast dat in dit verband over het algemeen een lakse houding wordt aangenomen (**EE, EL, ES, IT**), waarbij wordt verondersteld dat de informatie over het algemeen ontoereikend is, en dat het derhalve niet ongebruikelijk is dat het slachtoffer/getuige niet naar behoren wordt geïnformeerd of dat hij/zij zijn/haar recht om te weigeren te getuigen in overweging neemt (indien de rechter daarom verzoekt, **IT**¹⁵⁷). Een meer geaccentueerde houding in deze zin kan eerder worden waargenomen bij juridische professionals dan bij psychologen. Dit houdt een sterk risico in van instrumentalisering van slachtoffers/getuigen in deze processen.

¹⁵⁷ In het Italiaanse rechtsstelsel moet worden nagegaan of het kind kan getuigen en of het geschikt is om te getuigen, en er zijn procedureregels die vanuit rechterlijk oogpunt duidelijke aanwijzingen geven over deze kwestie. Indien echter de omstandigheden waaronder de minderjarige niet in staat of ongeschikt is om te getuigen, door de rechterlijke macht in aanmerking worden genomen, wordt de weigering om te getuigen, zelfs in het geval van minderjarigen, niet in aanmerking genomen. Daarom wordt, met alle specificaties en voorzorgen waarin de wet voorziet, de minderjarige (zowel slachtoffer als getuige) gevraagd te getuigen.

Het protocol van **België** biedt in dit opzicht meer duidelijkheid, waardoor de rechten van het kind beter worden beschermd dan in de andere vier landen. De audiovisuele opname moet gebeuren met de toestemming van de minderjarige (niet van de ouders¹⁵⁸) en deze toestemming kan te allen tijde worden ingetrokken (art. 95 Sv). Indien de minderjarige jonger is dan twaalf jaar, volstaat het hem van deze beslissing in kennis te stellen (art. 92 § 1 Sv). Indien de minderjarige weigert deel te nemen aan de audiovisuele opname, hoewel hij de redenen daarvoor begrijpt, moet de interviewer een audio-opname voorstellen. Indien de minderjarige dit weigert, wordt aan de weigering gevolg gegeven. In dat geval gebruikt de ondervrager de klassieke ondervragingsprocedure, maar volgt hij zoveel mogelijk het aangeleerde protocol, d.w.z. een respectvol, niet-suggestief en stapsgewijs interview¹⁵⁹.

- Bescherming van de geestelijke gezondheid van het slachtoffer, op basis van het recht op **begeleiding**. Hoewel er een vrij sterke voorkeur lijkt te bestaan om ouders niet in de kamer te hebben, omdat het slachtoffer/getuige zich gedwongen zou kunnen voelen of goedkeuring voor zijn verhaal zou kunnen zoeken, is het belangrijk ervoor te zorgen dat dit hun rechten niet ondermijnt. In **België** wordt de minderjarige geïnformeerd over het recht op een vertrouwenspersoon (art. 91 bis Sv¹⁶⁰) die hem/haar kan vergezellen in de verhoorkamer. Hoewel er, net als in de andere partnerlanden, op wordt gewezen dat de kans klein is dat het slachtoffer/getuige hierom verzoekt. Hoewel het waar is dat de leeftijd van het slachtoffer en de rol van de begeleider in het leven van het slachtoffer/getuige ertoe kunnen leiden dat het slachtoffer/getuige er de voorkeur aan geeft niet aanwezig te zijn, moet ervoor worden gezorgd dat zijn/haar recht op begeleiding niet wordt beperkt door zijn/haar afhankelijkheidsituatie. In die zin leggen wij de nadruk op **begeleiding van dieren**, die tegemoet kan komen aan de belangen van de slachtoffers/getuigen en de genoemde nadelen kan overkomen wanneer de begeleiding door familieleden wordt uitgevoerd (**ES**¹⁶¹). Aan de andere kant is het belangrijk de rechtsbijstand van het slachtoffer niet te verwarren met de persoon die hij of zij vertrouwt.
- Respect voor **privacy**, nauw verbonden met **waardigheid**. De fasen van alle geregistreerde ontmoetingen met het minderjarige slachtoffer verduidelijken en een onderscheid maken tussen die welke "automatisch" moeten worden bekeken en die welke dat niet moeten. Een betere voorbereiding van de interventies van het slachtoffer/getuige maakt het mogelijk de vragen die niet rechtstreeks verband houden met de strafbare feiten te beperken in wat wij erkennen als het forensisch interview in strikte zin.
- Wij hebben **geen duidelijke mechanismen waargenomen** om de privacy van slachtoffers/getuigen in deze gevallen te beschermen. Er moet een meer

¹⁵⁸ Omzendbrief nr. 03/2021, punt 5.3.2.2.

¹⁵⁹ Omzendbrief nr. 03/2021, punt 5.3.2.4.

¹⁶⁰ Behalve wanneer het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter anders beslist in een gemotiveerde beslissing in het belang van de minderjarige (Omsendbrief nr. 03/2021, afdelingen 5.2.2. en 5.2.3.).

¹⁶¹ Op internationaal niveau is de aanwezigheid van gerechtshonden van Facility in opkomst. In zaken waarbij minderjarige slachtoffers of getuigen van seksueel geweld betrokken zijn, kunnen getrainde honden aanwezig zijn bij forensische interviews en helpen het ongemak te verminderen en als communicatiehulpmiddel te fungeren. In de Spaanse gespecialiseerde rechtbank voor geweld tegen kinderen en jongeren bestaat een soortgelijk programma en professionals van het gerechtelijk apparaat nodigen de familiehoond uit om aanwezig te zijn bij forensische interviews om een meer gastvrije sfeer te creëren en de niveaus van onzekerheid en onbehagen te verminderen.

omvattende studie worden verricht, vanuit een kindgericht perspectief en niet vanuit de behoeften en clichés over de kindertijd van volwassenen.

iii) De interviews worden afgenomen door een persoon van hetzelfde geslacht als het slachtoffer. Het perspectief van het geslacht

Hoewel Richtlijn 2012/29/EU in art. 23, lid 2, d) bepaalt dat het slachtoffer het recht heeft om door een persoon van hetzelfde geslacht te worden ondervraagd, hebben wij vastgesteld dat dit in de praktijk, in het geval van kinderen, een kwestie is die zelden aan de orde wordt gesteld¹⁶². Uit de interviews en enquêtes blijkt dat deze kwestie in de meeste gevallen door de professionals niet als relevant wordt beschouwd¹⁶³. Het wordt soms gezien als een secundaire kwestie, met als rechtvaardiging dat wat "echt belangrijk" is, de deskundigheid van de professionals in hun werk is (wat een vereiste zou moeten zijn).

In de APSAC-praktijkids over forensisch interviewen¹⁶⁴ in gevallen van vermoedelijke kindermishandeling wordt opgemerkt dat effectieve interviewers zowel vrouwelijk als mannelijk kunnen zijn, en dat geslacht een onbelangrijke factor is in vergelijking met professionele vaardigheid, maar dat zoveel mogelijk rekening moet worden gehouden met de voorkeur van het kind.

"In principe kan de interviewer worden gewisseld als de minderjarige echt blokkeert. Als die interviewer bijvoorbeeld hetzelfde uiterlijk heeft als de verdachte, zou het mogelijk kunnen zijn om van rol te wisselen."
(TAM-interviewer, BE)

Uit studies blijkt dat, hoewel het geslacht van de interviewer en het slachtoffer van invloed is op het proces van gegevensverzameling, dit tot een minimum wordt beperkt door gebruik te maken van gestandaardiseerde interviewprotocollen, zoals de NICHD¹⁶⁵.

"Mijn ervaring (...) is dat een slachtoffer van 14/15 jaar vol bescheidenheid zit, vol angst: ze zijn zich er al van bewust dat hun verklaring al gevolgen kan hebben in hun familie, (...) ze hebben een vreselijke tijd."
(Openbaar aanklager, ES)

Deze kwestie is soms gemakkelijker te relateren aan adolescente slachtoffers die meer leed tonen in hun relaas van de gebeurtenissen, ondanks de complexiteit van het afnemen van verklaringen van jongere slachtoffers.

Het welzijn van de slachtoffers mag in deze zaak dan ook niet uit het oog worden verloren, hetgeen zou kunnen worden vertroebeld door de technische moeilijkheid van dergelijke zaken voor de rechtsbeoefenaars.

¹⁶² Het geslacht van de ondervrager is niet geregeld in de Belgische wet, maar wel in sommige interne politiereglementen.

¹⁶³ In Spanje bijvoorbeeld gaf 73,9% van de ondervraagde forensisch psychologen aan dat het geslacht van de ondervrager niet in aanmerking wordt genomen met betrekking tot het geslacht van de slachtoffers van CSA. Een soortgelijk percentage werd meegedeeld in de Italiaanse steekproef van respondenten. Terwijl in Griekenland 57,1% van de ondervraagde deelnemers hetzelfde verklaarde.

¹⁶⁴ 'Practice Guidelines Forensic Interviewing in Cases of Suspected Child Abuse' (American Professional Society on the Abuse of Children (APSAC), 2012), <https://depts.washington.edu/uwhatc/PDF/guidelines/Forensic%20Interviewing%20in%20Cases%20of%20Suspected%20Child%20Abuse.pdf>.

¹⁶⁵ Michael E. Lamb and Michelle E. Garretson, 'The Effects of Interviewer Gender and Child Gender on the Informativeness of Alleged Child Sexual Abuse Victims in Forensic Interviews', *Law and Human Behavior*, no. 27(2) (May 2003): 157-71, <https://doi.org/10.1023/A:1022595129689>.

2.3.4. Gebruik van het audiovisuele interview van kinderen tijdens de rechtszaak

A) De impact van het forensisch interview tijdens het proces

Op basis van het bovenstaande staat vast dat het van essentieel belang is dat de opname van het forensisch interview in het proces wordt opgenomen, zodat deze kan worden bekeken, en dat het verplichte karakter van deze video- en audio-opname derhalve duidelijk wordt vermeld (**BE** art. 91bis¹⁶⁶ t.e.m. 101¹⁶⁷ Sv, **EE** art. 70, lid 3, van het Sv, **EL** ministerieel besluit 7320/2019, **IT** art. 398.5 bis Sv en **ES** art. 449 bis en ter LECrim) met de optie in sommige landen om ten minste de audio-opname te verstrekken (**BE**¹⁶⁸ en **IT**). Wij benadrukken het belang van het opnemen van alle interventies met het kind, zoals bijvoorbeeld in **België**, de opname van het verhoor begint vanaf het moment dat het algemene overzicht van de verhoorkamer wordt gegeven en stopt nadat de verhoorder en de minderjarige het verhoor hebben beëindigd en de verhoorkamer hebben verlaten¹⁶⁹.

Deze inzage kan volledig of gedeeltelijk zijn, afhankelijk van de relevantie van de inhoud en het zoveel mogelijk bewaren van de privacy van het slachtoffer. Daarom moeten de fragmenten die betrekking hebben op zaken die geen verband houden met de strafbare feiten zo worden gemarkeerd dat zij niet worden bekeken, tenzij dat strikt noodzakelijk is (bijvoorbeeld vragen over het privéleven of de seksualiteit van het slachtoffer indien die niet noodzakelijk zijn voor de reconstructie van de feiten).

De opname kan vergezeld gaan van andere elementen, zoals een verslag van de deskundige die het verhoor heeft afgenomen en zelfs zijn of haar aanwezigheid tijdens het proces. Dit houdt verband met de rechtvaardiging van het gebruik van forensisch interview door een deskundige. Soms zal deze professionele tussenkomst alleen gerechtvaardigd zijn op grond van de geschiktheid van de manier waarop de informatie wordt verkregen (voornamelijk niet-suggestie en het waarborgen van het welzijn van het kind) en soms zal ook een evaluatie van dit verhoor vereist zijn (bijvoorbeeld een verslag van een deskundige ter weerlegging).

Zo zal in sommige gevallen niet automatisch een verslag over het verloop en de resultaten van het verhoor worden opgesteld (**ES**¹⁷⁰), met dien verstande dat de beoordeling van de getuigenverklaring volledig onder de verantwoordelijkheid van de rechterlijke macht valt,

¹⁶⁶ Ingevoerd bij artikel 2 van de wet van 13 april 1995 betreffende het seksueel misbruik van minderjarigen.

¹⁶⁷ Ingevoerd bij de artikelen 38-40 van de wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen.

¹⁶⁸ Indien de minderjarige weigert aan de audiovisuele opname deel te nemen, hoewel hij de reden daarvoor begrijpt, kan de ondervrager een audio-opname voorstellen. Indien de minderjarige dit weigert, zal aan deze weigering gevolg worden gegeven. Omzendbrief nr. 03/2021, punt 5.3.2.4.

¹⁶⁹ Omzendbrief nr. 03/2021, punt 5.4.

¹⁷⁰ De huidige verordening bepaalt: "*Van de verklaring wordt steeds een proces-verbaal opgemaakt en de rechter kan, na de partijen te hebben gehoord, de deskundige om een rapport verzoeken waarin hij verslag uitbrengt over het verloop en het resultaat van het interview van de minderjarige*".

maar in andere gevallen zal een dergelijk verslag altijd bij het verhoor worden gevoegd (BE, EE, IT).

Tekstvak 26. Opname en verslaglegging van het interview

In **België** moet de ondervrager, nadat het verhoor heeft plaatsgevonden, binnen 48 uur of onmiddellijk indien de verdachte van zijn vrijheid is benomen, een schriftelijk proces-verbaal opstellen van het afgenomen interview. Dit proces-verbaal moet naast de vermeldingen bedoeld in art. 47bis Sv ook de belangrijkste elementen van het interview omvatten en eventueel een transcriptie van de meest relevante passages (art. 96 Sv).

"Het proces-verbaal vermeldt nauwkeurig het tijdstip waarop het verhoor wordt aangevat, eventueel onderbroken en hervat, alsook beëindigd. Het vermeldt nauwkeurig de identiteit van de personen die in het verhoor, of in een gedeelte daarvan, tussenkomen, en het tijdstip van hun aankomst en vertrek. Het vermeldt ook de bijzondere omstandigheden en alles wat op de verklaring of de omstandigheden waarin zij is afgelegd, een bijzonder licht kan werpen." (Art. 47bis §6.1 Sv)

De opname wordt, samen met een volledig verslag van de interviewer, toegezonden aan de openbare aanklager en/of de onderzoeksrechter om als bewijs te dienen in het verdere onderzoeksproces.

In het licht van de verschillende nationale resultaten zijn er aanzienlijke verschillen in de structuur en de inhoud van deze verslagen, hetgeen een gevolg lijkt te zijn van de ontoereikende opleiding op dit gebied, die afhangt van de verantwoordelijke professional, alsmede van het ontbreken van regelgeving of minimumnormen ter zake. Daarom worden hier de volgende minimumnormen voorgesteld:

- Forensisch interview verslag, transcripties en opname.
- Vastgestelde termijnen voor de indiening van (deskundigen)verslagen.
- Verantwoording van de gebruikte instrumenten en protocollen.
- Noodzakelijke maatregelen om de persoonlijke levenssfeer, de identiteit en het imago van minderjarige slachtoffers te beschermen en om te voorkomen dat informatie die tot hun identificatie zou kunnen leiden, openbaar wordt gemaakt.
- Soepele communicatiekanalen tussen professionals.

De visualisatie van het audiovisueel opgenomen verhoor van minderjarigen wordt vaak als problematisch gemeld wegens tijdsgebrek. Sommige professionals beschouwen het als een goede praktijk om verslagen op te stellen met aanwijzingen over de precieze tijdsbestekken voor relevante delen van de verklaring van het kind, om zo de beoordeling door de rechter te vergemakkelijken.

Er moeten systemen worden opgezet om de bescherming van de persoonsgegevens van minderjarige slachtoffers te waarborgen, zowel in dit stadium en in het bijzonder wat de inhoud van de opnamen betreft, als gedurende het gehele proces.

Tekstvak 27. Bescherming van persoonsgegevens van slachtoffers

In **Griekenland** maakt het ontbreken van een systeem dat de bescherming van de persoonsgegevens van slachtoffers in gerechtelijke procedures waarborgt, het systematisch mogelijk dat hun persoonsgegevens en details betreffende het misbruik dat zij hebben ondergaan, door de media worden onthuld, waardoor zij herkenbaar worden, wat hun psychologische toestand nog meer belast. Dit uiterst pijnlijke en stressvolle

proces, dat, zoals bekend, vele jaren kan duren, staat gelijk met secundaire victimisatie van minderjarigen door het systeem zelf, dat tot taak heeft hen te beschermen¹⁷¹.

B) Geloofwaardigheidsbeoordeling

De perceptie van professionals en het publiek over beschuldigingen van seksueel misbruik van kinderen heeft de ondervragingspraktijken gevormd, wat heeft geleid tot spanningen tussen praktijken die openbaarmaking mogelijk maken en praktijken die valse beschuldigingen voorkomen, gezien de verwoestende gevolgen van fout-positieve en fout-negatieve fouten¹⁷². Naast het feit dat de getuigenis van het kind vaak het enige bewijs van het misdrijf kan worden, zoals bij seksueel misbruik van kinderen, zijn er meestal geen fysieke verwondingen en geen getuigen van wat er is gebeurd¹⁷³.

Daarom zal justitie soms een beroep doen op andere instrumenten om te beoordelen wat uit het forensisch interview naar voren komt, met name geloofwaardigheidsrapporten. Terwijl het in sommige staten niet ongebruikelijk is dat deze beoordeling wordt gevraagd wanneer er minderjarigen bij betrokken zijn (**EL, IT, ES**¹⁷⁴), gebeurt dit in andere staten alleen in specifieke gevallen (**BE**¹⁷⁵).

Er wordt gewezen op de moeilijkheid om voor dit doel gespecialiseerde professionals in te schakelen (bv. tekort aan deskundigen, grote werklast), alsook op de beperkingen van deze instrumenten. In dit verband is het vermeldenswaardig dat wij controverses en dilemma's hebben vastgesteld bij het gebruik van instrumenten om de waarheidsgetrouwheid van verklaringen te beoordelen.

"Persoonlijk vind ik dat heel moeilijk. Ik heb daar gemengde gevoelens over, want wat zijn de parameters op basis waarvan je gaat afleiden of die iemand de waarheid spreekt of niet?"
(onderzoeksrechter, **BE**)

"Geloofwaardigheid, in de ruime zin van het woord, gelijkgesteld met waarheidsgetrouwheid, komt uitsluitend toe aan rechters en magistraten"¹⁷⁶. De analyse van de validiteit van verklaringen (SVA) en een van de onderdelen daarvan, de inhoudsanalyse op basis van criteria (CBCA), was een van de instrumenten die het vaakst werden genoemd. Sommige deelnemers verklaarden dat deze instrumenten moeten worden herzien om er de thans beschikbare kennis over trauma (**ES**) in op te nemen, naast een degelijke opleiding voor een correct gebruik. Bovendien verbetert het volgen van een

¹⁷¹ Helleense Ombudsman, 2020. Vertraging van de instelling "Onafhankelijke bureaus voor de bescherming van minderjarige slachtoffers - Kindertehuis". p.3. https://drive.google.com/file/d/137z89YJ6zj-KBio6rdlaOxj_w_shhPfw/view

¹⁷² Faller, 'Forty Years of Forensic Interviewing of Children Suspected of Sexual Abuse, 1974–2014: Historical Benchmarks'.

¹⁷³ Idem.

¹⁷⁴ In Spanje bevat omzendbrief 3/2009 betreffende de bescherming van minderjarige slachtoffers en getuigen het belang van de psychologie van de getuigenis, waarin wordt gesteld dat hoewel in het geval van volwassenen de geloofwaardigheid, op enkele uitzonderingen na, alleen door de rechter moet worden beoordeeld, dit in het geval van minderjarigen kan worden aanbevolen.

¹⁷⁵ In de gevallen waarin er sprake is van een ontkennende dader en een slachtoffer dat aangeeft dat er zeer ernstige feiten hebben plaatsgevonden. Niet alle zaken komen in aanmerking voor een geloofwaardigheidsbeoordeling, zoals bijvoorbeeld internetlokkerij, omdat het onderzoek begint met digitaal bewijsmateriaal.

¹⁷⁶ Juárez López and Álvarez Ramos, 'Evaluación Psicológica Forense de Los Abusos y Maltratos a Niños, Niñas y Adolescentes. Guía de Buenas Prácticas'.

op bewijs gebaseerd protocol de kwaliteit van het onderzoeksgesprek. Deze laatste opmerking is van cruciaal belang, aangezien de kwaliteit van de tijdens het interview verzamelde informatie, herhaalde interviews en grote vertragingen tussen de klacht en het verhoor, van grote invloed zijn op de waargenomen geloofwaardigheid van het verhaal¹⁷⁷. Op dit punt wordt nogmaals gewezen op het belang van een adequate coördinatie en samenwerking tussen professionals om in voorkomend geval gebruik te kunnen maken van het idee van "gezamenlijke gesprekken"¹⁷⁸, zoals eerder vermeld. In die zin is het nuttig dat de persoon die het forensisch interview gaat afnemen, vooraf op de hoogte is van de verplichting om een geloofwaardigheidsverslag op te stellen (door dezelfde deskundige of door een andere), zodat het interview een dergelijke analyse mogelijk maakt door de opname te bekijken.

2.3.5. Beroepspraktijk. Ruimte voor verbetering? Mechanismen voor supervisie en feedback bij het afnemen van forensische interviews

A) Naleving en toepasbaarheid van het interviewprotocol

Zoals gezegd in eerdere paragrafen (paragraaf 2.3.3.A), blijkt uit onderzoek dat het volgen van op onderzoek gebaseerde interviewprotocollen (bv. NICHHD) en het juiste gebruik van de interviewtechnieken (bv. uitnodigingen met een open einde vs. het stellen van opties en suggestieve vragen) de kwaliteit van de verhalen van kinderen verbetert¹⁷⁹. Het biedt een homogene procedurenorm, ondersteunt de professional door praktische richtlijnen te geven, en beschermt de rechten en de privacy van de betrokken minderjarige.

In de loop van deze vergelijkende studie hebben wij verschillende uitdagingen geconstateerd bij de naleving van de interviewmethoden en richtlijnen met betrekking tot verschillende factoren.

De meest voor de hand liggende zijn de gevallen waarin er geen gespecialiseerde opleiding voor het gebruik ervan bestaat en de professional die het verhoor afneemt, geen specialist is. In **Italië** wordt het interview bijvoorbeeld afgenomen door de magistraat, ook al kan deze worden bijgestaan door een deskundige (d.w.z. een forensisch psycholoog). In **Griekenland**, zijn er politieagenten, meestal zonder gespecialiseerde vaardigheden en kennis, die de leiding nemen. En in **Estland**, zijn er weliswaar een leidraad en richtlijnen beschikbaar, maar bestaat er geen verplicht protocol.

In dit verband zijn er een aantal belemmeringen bij de toepassing van de richtlijnen voor het voeren van gesprekken die het vermelden waard zijn: het gebrek aan bewustzijn, het

¹⁷⁷ Michael E. Lamb et al., 'Case-Related Outcomes When the Protocol Is Used', in *Tell Me What Happened: Questioning Children about Abuse*, 2^e (Wiley-Blackwell, 2018).

¹⁷⁸ Johansson et al., 'Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions'.

¹⁷⁹ Karen J. Saywitz, Thomas D. Lyon, and Gail S. Goodman, 'Interviewing Children', in *The APSAC Handbook on Child Maltreatment*, 4th ed. (United States of America: SAGE Publications, 2018), 310–29.

Michael E. Lamb et al., 'Use of a Structured Investigative Protocol Enhances the Quality of Investigative Interviews with Alleged Victims of Child Sexual Abuse in Britain', *Applied Cognitive Psychology*, 23, no. 4 (2009), <https://doi.org/10.1002/acp.1489>.

gebrek aan bekendheid, het gebrek aan instemming, het gebrek aan waargenomen resultaat en de inertie van vroegere praktijken¹⁸⁰.

Een andere factor die verband houdt met opleiding, is dat de effecten ervan neigen af te nemen aangezien "deskundige vaardigheden in het verhoor moeten worden ontwikkeld en verbeterd door zowel oefening als regelmatige begeleiding"¹⁸¹. Zo maken TAM-interviewers van de **Belgische** politie, die melden dat zij de ondervragingsmethode in hoge mate toepassen, deel uit van netwerken waarin zij supervisie en feedback over hun prestaties krijgen, intervisiedagen bijwonen (een, twee of drie keer per jaar) en minimaal 10 interviews per jaar moeten doen¹⁸². Het soort supervisie- en feedbackstructuren voor TAM-interviewers wordt niet gerapporteerd in de andere **vier landen** van deze studie (hoewel regelmatige opleiding, zonder specificatie van de onderwerpen, van de gespecialiseerde politieambtenaren wordt gerapporteerd in **Estland**).

Een andere kanttekening is dat, hoewel volgens de **Griekse** steekproef (n=21), de meerderheid van de professionals op het gebied van justitie, rechtspleging en slachtofferhulp vrij vaak enkele van de fasen en praktijken toepast waarvan is aangetoond dat ze gunstig zijn voor forensisch interviewen¹⁸³ en interviewtechnieken die de hoeveelheid verstrekte informatie vergroten¹⁸⁴.

Zo ook in de **Spaanse** steekproef (n=39), die hoge percentages meldde voor het volgen van de interviewfasen¹⁸⁵ en voor het gebruik van interviewtechnieken die meer informatie uitlokken¹⁸⁶.

Deze situatie wordt nagebootst in **Italië**, waar de meeste professionals die een forensisch protocol volgen, zeer strikt en zorgvuldig zijn, en *altijd* alle verschillende fasen volgen en op wetenschap gebaseerde interviewtechnieken gebruiken.

En zelfs als er in **België** een algemene tevredenheid bestaat over het bestaan en de werking van het protocol bij de juridische en justitiële professionals, meer bepaald de opgeleide TAM-politieagenten, en de parketten en onderzoeksrechters die beslissen over de

¹⁸⁰ Débora Cecilia Cabana et al., 'Why Don't Physicians Follow Clinical Practice Guidelines? A Framework for Improvement', *Pediatrics Research*, 45, no. 4 (April 1999): 90, <https://doi.org/10.1203/00006450-199904020-00719>.

¹⁸¹ Michael E. Lamb, 'Difficulties Translating Research on Forensic Interview Practices to Practitioners: Finding Water, Leading Horses, but Can We Get Them to Drink?', *Am Psychol*, 71, no. 8 (November 2016): 710-18, <https://doi.org/10.1037/amp0000039>.

¹⁸² De meeste ondervraagde TAM-interviewers schatten dat ze er ongeveer 20 per jaar doen, waarvan de helft op de stoel van de directeur. In grotere zones met een permanentiesysteem doen ze 2 tot 4 dagen per maand, in ploegen van 24 uur. Tijdens die dagen doen de interviewers soms twee of uitzonderlijk zelfs drie interviews per dag. TAM-trainers (ook interviewers) nemen, omdat ze in hun expertise geïnvesteerd willen blijven, soms wat meer op zich dan hun collega's: "vijftien interviews per jaar die we zelf doen en een stuk of vijftien waarvan wij de regisseur zijn." In alle netwerken lijkt het gemiddelde te liggen op drie tot zes verhoren per maand. En terwijl in het ene netwerk 350 interviews per jaar worden afgenomen, zijn dat er in een ander slechts 35.

¹⁸³ Voorbereiding (76,1%), Uitleg van de belangrijkste regels (61,8%); Concentratie op specifieke onderwerpen om vrij te kunnen vertellen (66,7%), Afsluiting met een neutraal onderwerp (57%), Organisatie van een verslag (57%), Training in episodisch geheugen (52,3%).

¹⁸⁴ Vrije vertelling (52,4%), Open vragen (61,8%), Aanvullende vragen ter verduidelijking van specifieke punten die vaag, tegenstrijdig, niet vermeld of niet voldoende uitgewerkt waren (71,3%). Technieken die het vertellen belemmeren, de suggestibiliteit verhogen of frustratie veroorzaken, kregen lage percentages.

¹⁸⁵ Rapportopbouw (61,5%), Uitleg van de basisregels (79,5%), Training in episodisch geheugen (56,4%), Concentratie en het verkrijgen van het verhaal (79,5%), Toelating en aanpassing van mogelijke gerechtelijke vragen (89,6%), Afsluiting met een neutraal onderwerp (66,7%).

¹⁸⁶ Vrije vertelling (92,3%), Open vragen (89,7%) en Aanvullende vragen ter verduidelijking van specifieke punten (61,5%). Technieken die het vertellen belemmeren, de suggestibiliteit verhogen of frustratie veroorzaken, kregen lage percentages.

handhaving van het TAM-protocol, dan nog is de naleving en de toepasbaarheid van het interviewprotocol niet gewaarborgd.

Gewoonlijk zijn de gebruikte protocollen ontworpen volgens een lineaire structuur waarbij ervan wordt uitgegaan dat de interviewer de fasen kan doorlopen in de volgorde waarin ze zijn aangegeven, wat een uitdaging kan vormen voor de interviewer die er niet in slaagt het stappenplan te volgen¹⁸⁷. Aangezien de realiteit vaak verschilt van een ideale situatie, worden enkele factoren gepresenteerd die door de deelnemers werden aangehaald en die een zekere flexibiliteit bij het gebruik van de interviewmethode vereisen:

- *De leeftijd*. Kleuters begrijpen de dynamiek van het interview en de training van het episodisch geheugen misschien niet, hebben een kortere aandachtsspanne, kunnen niet lang stilzitten en ervaren sneller vermoeidheid dan oudere kinderen. Adolescenten, die zich meer bewust zijn van zichzelf en gênante onderwerpen (bv. seksuele handelingen) kunnen vermijden, geven korte antwoorden en begrijpen de gevolgen van onthullingen. Er kunnen problemen zijn bij het opbouwen van een goede verstandhouding en het scheppen van vertrouwen. Deze behoefte aan aanpassingen bij het interviewen van kinderen van verschillende leeftijden wordt ook aangetroffen in wetenschappelijk onderzoek¹⁸⁸.
- *Bepaalde typologieën van criminaliteit*, waarbij de feiten zich in de tijd uitstrekken en er niet één afzonderlijke criminele gebeurtenis is en het ingewikkeld is om een duidelijk laatste-eerste-tijdstip-scenario vast te stellen (bv. kinderlokkerij, cyberpesten¹⁸⁹), waarbij kinderen hun slachtofferschap vaak niet erkennen en hun ervaringen als een daad uit vrije wil beschouwen (bv. minderjarige slachtoffers van loverboys¹⁹⁰) (**Belgische** steekproef).
- *In gevallen waarin sprake is van een dader met meerdere slachtoffers* (**Spaanse** steekproef).
- *Kinderen die niet lijken te passen in het model van de theoretische opleiding*. Bijvoorbeeld: kinderen die geen hobby's, vrienden of verdere interesses hebben. Dit vormt een uitdaging in de introductiefase, wanneer de interviewers worden opgeleid om een band op te bouwen met het kind en de interviewtechnieken uit te testen door "neutrale onderwerpen" te bespreken, voornamelijk school/vrienden, familie en vrije tijd (**Belgisch** voorbeeld).

¹⁸⁷ Faller, Kathleen. "Forty Years of Forensic Interviewing of Children Suspected of Sexual Abuse, 1974-2014: Historical Benchmarks." *Social Sciences (Basel)* 4, no. 1 (2014): 34–65. <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.

¹⁸⁸ Magnusson, Mikaela, Emelie Ernberg, Sara Landström, and Lucy Akehurst. "Forensic Interviewers' Experiences of Interviewing Children of Different Ages." *Psychology, Crime & Law* 26, no. 10 (2020): 967-89.

¹⁸⁹ Buiten het bestek van deze vergelijkende studie.

¹⁹⁰ Idem.

- *Kinderen met een handicap en/of kinderen in kwetsbare situaties.* In **Estland** is er bijvoorbeeld een handboek over het interviewen van kinderen met speciale behoeften (2019), dat deel uitmaakt van het BADEV-project. Het is belangrijk op te merken dat inspanningen om de efficiëntie en de naleving van richtlijnen vereenvoudigde oplossingen en beoordelingsinstrumenten moet vermijden, maar wel dienen in te spelen op de behoeften, de realiteit en complexiteit van het onderzoeken van gevallen van seksueel misbruik van kinderen.
- *Kinderen die de taal niet spreken en daarom een tolk nodig hebben* (bv. niet-begeleide buitenlandse kinderen). Gewoonlijk zijn tolken niet opgeleid in de specifieke kenmerken van het forensisch interview.
- *Kinderen met een andere culturele achtergrond.* In **België** bijvoorbeeld vermeldden sommige TAM-interviewers dat zij zich tot *de OTA in Antwerpen* wendden om bepaalde culturele inzichten te verwerven¹⁹¹.

"Als ze met hun leerkracht komen, praat ik veel met de leerkracht, want de leerkracht weet veel van ze, zeker als ze al naar een speciale school gaan. Zij kunnen mij dan tevoren vertellen of het kind bijvoorbeeld een specifieke vorm van autisme heeft en niet zo goed reageert op dat soort vragen. Dan weten we het van tevoren." (TAM-gesprekspartner, BE)

In veel gevallen compenseren professionals de tekortkomingen van het systeem en de beschikbare middelen met een extra inspanning en een grote inzet om "gevoelsmatig" om te gaan met minderjarige slachtoffers/getuigen.

In de **Belgische** context, met een gespecialiseerde opleidingsstructuur die meer ontwikkeld en geïnstitutionaliseerd is dan in de overige **vier landen** op dit gebied, hebben sommige TAM-interviewers en -docenten verklaard dat de basisopleiding een aantal van de hierboven vermelde punten op een algemene en theoretische manier behandelt. Deze lijkt echter vaak niet voldoende om deze interviews te kunnen afnemen, en daarom wordt vertrouwd op de ervaring van de interviewer (d.w.z. veldervaring en voortdurende feedback) en op het forensisch interview als een teaminspanning. Deze omstandigheid, ook al werd ze niet gerapporteerd, doet zich volgens ons voor in de overige **vier landen**, waar de opleiding op vrijwillige basis gebeurt of zelfs als ze gereguleerd is, niet wordt toegepast (**EL**).

In die zin moet de gespecialiseerde opleiding afgestemd zijn op de realiteit van de professionals. Wat de facultatieve opleiding betreft, moet worden benadrukt dat deze onvoldoende is als zij niet gepaard gaat met een aanvullende verplichte opleiding, aangezien in sommige beroepsgroepen wordt geconstateerd dat er te weinig tijd is om deze bij te wonen.

¹⁹¹ *Het Ondersteuningsteam Allochtonen.* Het Ondersteuningsteam voor Immigranten. Een soort hulplijn, waar u met bepaalde vragen terecht kunt.

Als algemene aanbeveling wordt voorgesteld om bij de uitvoering van protocollen en beste praktijken aandacht te besteden aan de volgende punten¹⁹² :

Aanvaardbaarheid	Perceptie van de betrokken partijen dat de interventie toelaatbaar is: <i>Geloofwaardigheid, gemak, bruikbaarheid, motivatie.</i>
Toepassing	Intenties of beslissingen gericht op het gebruik van de nieuwe interventie: <i>Effectief gebruik.</i>
Toereikendheid	Perceptie van de geïnteresseerden dat de interventie geschikt is voor de omgeving, de context en het publiek: <i>Belang, verenigbaarheid.</i>
Uitvoerbaarheid	Mogelijkheid om de interventie uit te voeren. Implementatie in de echte praktijk.
Precisie	De mate van toepassing hangt af van de oorspronkelijke formulering.
Duurzaamheid	Duurzaamheid en instandhouding van de interventie in de praktijk. Kosten van het implementatieproces + interventiekosten.

Deze analyse kan in sommige gevallen bijdragen tot een beter begrip van de redenen waarom niet aan de wettelijke voorschriften wordt voldaan, van mogelijke moeilijkheden bij de naleving van of de belangstelling voor protocollen, of van moeilijkheden bij de uitvoering. Het is dus van belang de aandacht te richten op mogelijke belemmeringen en op het opsporen van bevorderende factoren, door deze factoren aan te pakken: Kennis/informatie, Motivatie, Behoeften, Middelen, Organisatorische beperkingen, Inertie van de praktijk, Persoonlijke kenmerken en attitudes van de interviewers.

Er is nog maar weinig onderzoek gedaan naar de ervaringen van forensisch interviewers; hun bezorgdheid kan echter helpen om in de toekomst verbeteringen aan te brengen in de manier waarop interviews van kinderen op een gestandaardiseerde manier kunnen worden aangepast om de rechten en belangen van kinderen te respecteren¹⁹³.

B) Supervisie en feedback

In dit deel willen we wijzen op het belang van feedback na de opleidingsperiode, wat blijvende verbeteringen in de praktijk van de interviewers met zich meebrengt¹⁹⁴, alsook op de dwingende noodzaak om de interviewprotocollen te voorzien van controlemechanismen, zowel om hun impact op de praktijk te beoordelen als om toezicht te houden en te reageren op wanpraktijken. Dit onderstreept het belang van duidelijke richtlijnen en protocollen waarop dit toezicht kan worden gebaseerd.

We hebben de aanwezigheid of afwezigheid van toezicht- en feedbackmechanismen waargenomen, afhankelijk van het land en het niveau van definitie, de implementatie van de regelgeving met betrekking tot het forensisch interview als bewijs voorafgaand aan het proces en afhankelijk van de beroepsgroep.

In **België bijvoorbeeld** zijn er verschillende ruimtes waar TAM-interviewers feedback kunnen krijgen na hun gespecialiseerde opleiding:

¹⁹² Cabana et al., 'Why Don't Physicians Follow Clinical Practice Guidelines? A Framework for Improvement'.

¹⁹³ Mikaela Magnusson et al., 'Forensic Interviewers' Experiences of Interviewing Children of Different Ages', *Psychology, Crime & Law*, 20, no. 10 (2020): 976-89, <https://doi.org/10.1080/1068316X.2020.1742343>.

¹⁹⁴ Niels Krause et al., 'The Effects of Feedback and Reflection on the Questioning Style of Untrained Interviewers in Simulated Child Sexual Abuse Interviews', *Applied Cognitive Psychology*, 31, no. 2 (February 2017), <https://doi.org/10.1002/acp.3316>.

1. Van TAM-leraren en -coördinatoren, eenmaal per jaar. Een jaarlijkse follow-up die gewoonlijk gebaseerd is op de bestudering van videoverhoren die door de forensisch interviewer zijn afgenomen. In de praktijk gebeurt dat echter niet altijd. Sommige deelnemers prijzen hun feedback aan als zeer gedetailleerd, vol "goede tips en trucs om niet opnieuw dezelfde fouten te maken".
2. Hun collega, tweede TAM- interviewer, aanwezig in de observatieruimte, die zowel als persoonlijke steun als klankbord wordt beschouwd bij het afnemen van het interview.
3. In sommige TAM-netwerken komen interviewers, opleiders en coördinatoren één of twee keer per jaar samen, tijdens een terugkomdag, om zich bezig te houden met intervisie van hun zaken en om hun technieken via rollenspelen op te frissen. Naast de lokale intervisiedagen is er ook één nationale intervisiedag ("*terugkomdag*") die jaarlijks in Brussel wordt georganiseerd.

"Feedback geven kost veel tijd. De mensen die leerkracht of coördinator zijn, nemen deze extra rol op zich omdat ze het willen doen. Maar je moet er wel de tijd voor nemen, en in zones dat het niet gewaardeerd wordt door de politie, zit daar nog een serieus probleem: de tijd die een leerkracht of coördinator krijgt om collega's de juiste ondersteuning te geven. Dat is iets wat we al jaren aankaarten: we krijgen er geen tijd of budget voor om iedereen goed te ondersteunen." (TAM, BE)

Openbare aanklagers en onderzoeksrechters hebben geen formele regelingen in termen van feedback en toezicht. Degenen die advies inwinnen, doen dat op eigen initiatief. Deze zelfde situatie wordt waargenomen in **Estland, Griekenland, Italië en Spanje** bij de verschillende betrokken beroepsgroepen. Supervisie en feedback over de prestaties van de interviewer gebeuren meestal informeel, onder collega's. Verbetering van de beroepspraktijk geschiedt op vrijwillige basis en is afhankelijk van deelname aan opleidingen en studiereizen, conferenties en uitwisselingen. De hoge werkdruk vormt echter een belemmering.

In **Griekenland** wordt het gebrek aan toezicht en feedback met betrekking tot de procedure en de resultaten van het forensisch interview van minderjarige slachtoffers en getuigen van misbruik toegeschreven aan het feit dat het desbetreffende protocol niet is uitgevoerd. Niet alleen psychologen, maar ook rechters en aanklagers die betrokken zijn bij het verzamelen van getuigenissen van minderjarigen, hebben behoefte aan voortdurende opleiding en supervisie.

"Er wordt geen formele ondersteuning of supervisie geboden, hoewel dat wel nodig is. De steun wordt informeel onder collega's ontvangen. We moeten worden getraind in elementaire zelfzorgtechnieken, en daarnaast officiële ondersteunende diensten en hulpmiddelen krijgen." (Politieagent, EL)

In **Spanje**, evenals in **Griekenland, Estland en Italië**, doen sommige professionals (d.w.z. rechters, openbare aanklagers en politieambtenaren) een beroep op deskundigen, wanneer de mogelijkheid daartoe bestaat, zoals psychologen, voor bijstand, begeleiding en/of advies.

Zoals uit literatuuronderzoek blijkt, hebben wij vastgesteld dat "rechters in de regel geen deskundige feedback over hun vonnissen krijgen, en dat objectieve kennis over de

grondwaarheid in CSA-zaken zeldzaam is, waardoor correct leren uit ervaring vrijwel onmogelijk is"¹⁹⁵.

Zoals Lamb suggereert, is het niet algemeen bekend bij rechters, openbare aanklagers en sociale diensten hoeveel informatie kinderen kunnen verschaffen in goed gevoerde interviews, en beseffen ze niet volledig dat de kwaliteit van de getuigenis van kinderen sterk wordt beïnvloed door de kwaliteit van de interviews waarin ze worden afgenomen. Daarom moeten opleiding en feedback tweeledig zijn: voor forensische interviewers, zodat zij daadwerkelijk de beste interviewstrategieën leren en toepassen, en voor andere professionals in het strafrechtelijk systeem, "zodat zij gevallen van slechte praktijken herkennen en erop aandringen dat de normen worden verbeterd"¹⁹⁶.

Tot slot moet een onderscheid worden gemaakt tussen het toezicht dat professionals kunnen krijgen op hun kennis, dat deel moet uitmaken van hun permanente opleiding (*punt 2.3.2.A*), en het toezicht dat wordt uitgeoefend in de praktijk van hun dagelijkse taken (bv. follow-up, aandacht voor handicaps).

"(D)e wijze van zorgverlening, follow-up, advisering, begeleiding, aandacht voor handicaps, culturele diversiteit en genderperspectief kunnen worden gemonitord, (...)." (Rechter, ES).

Tekstvak 28. Ervaring van de rechtbank gespecialiseerd in geweld tegen kinderen en adolescenten in Spanje

In **Spanje** heeft de rechtbank die gespecialiseerd is in geweld tegen kinderen en jongeren op Gran Canaria, het programma "*Los ojos que te miran*" ("De ogen die naar je kijken") opgezet, dat tot doel heeft toezicht te houden op het opgezette project. Het houdt geen toezicht op de gerechtelijke activiteit, maar wel op de zorg, de follow-up, het advies, enz. die aan slachtoffers/getuigen wordt verleend. Iedereen die in contact komt met het slachtoffer moet aan deze controle worden onderworpen en er moet dus een externe en onafhankelijke controle instantie zijn¹⁹⁷.

C) Psychologische ondersteuning voor forensisch interviewers en andere beoefenaars van juridische beroepen

Het forensisch interview als aan het proces voorafgaand bewijs is, naast andere factoren, ontworpen om het risico van secundaire victimisatie bij kinderen te vermijden. Wanneer forensische interviewers herhaaldelijk worden blootgesteld aan gevallen van kindermishandeling, wijst onderzoek op een verhoogd risico op secundair trauma en burn-out¹⁹⁸. Dit feit bracht ons ertoe de deelnemers ronduit te vragen naar hun psychologisch welzijn en of daar in hun organisaties aandacht aan wordt besteed.

¹⁹⁵ Julia Korkman et al., 'Judges' Views of Child Sexual Abuse: Evaluating Beliefs against Research Findings in a Finnish Sample', *Scand J Psychol*, 55, no. 5 (October 2014): 497–504, <https://doi.org/10.1111/sjop.12147>.

¹⁹⁶ Lamb, 'Difficulties Translating Research on Forensic Interview Practices to Practitioners: Finding Water, Leading Horses, but Can We Get Them to Drink?', 716.

¹⁹⁷ Mogelijke betrokken overheidsinstanties: Directoraat-generaal Afhankelijkheid en handicaps, Directoraat-generaal Sociale rechten en immigratie, Directoraat-generaal Kinder- en gezinsbescherming, Directoraat-generaal Diversiteit, Canarisch Instituut voor gelijkheid, andere.

¹⁹⁸ Bijvoorbeeld: Ashley K. Fansher, Sara B. Zedaker, and Patrick Q. Brady, 'Burnout Among Forensic Interviewers, How They Cope, and What Agencies Can Do to Help', *Child Maltreatment*, 25, no. 1 (2019): 117–28, <https://doi.org/10.1177/1077559519843596>, of Brian E. Perron and Barbara S. Hiltz, 'Burnout and Secondary Trauma

"Problemen op het gebied van bekwaamheid en sociale vaardigheden worden deels veroorzaakt door een groot personeelsverloop onder politierechercheurs als gevolg van meer stress en lage lonen. Om de opleiding en de middelen zinvol te maken, moet dit werk daarom worden ondersteund, gewaardeerd en beter betaald, en moet er begeleiding beschikbaar komen voor de politie" (Openbaar aanklager, EE)

"Uiteindelijk is het je werk, als je eraan gewend raakt, ga je na verloop van tijd een zekere afstand bewaren en de manier waarop je vragen stelt aan kinderen, raakt je steeds minder. "

(Politieagent van een speciale eenheid, ES)

In grote lijnen realiseerden wij ons dat psychologische ondersteuning van mensen die in aanraking komen met seksueel slachtofferschap van kinderen een onderwerp

is dat in verschillende beroepsgroepen (politieagenten, psychologen, rechters, openbare aanklagers, slachtofferhulpmedewerkers) verschillende aandacht krijgt, maar niet exclusief, omdat het ook tot de eigenaardigheden van elk individu behoort om psychologische ondersteuning te zoeken.

Ook waren er, bij wijze van algemene opmerking, weinig opmerkingen over bestaande maatregelen voor psychologische ondersteuning van professionals die met deze gevallen te maken hebben.

In **België** bijvoorbeeld wordt psychologische begeleiding voor TAM-interviewers niet aangemoedigd en is ze moeilijk toegankelijk. Hoewel er psychologische ondersteuning op aanvraag is, is deze mogelijkheid niet bekend bij alle

"Ik heb dat ongeveer acht jaar gedaan, maar het is best moeilijk om een kind van zes te interviewen dat je vertelt hoe ze seksueel wordt misbruikt. Dus, na een paar jaar, ben ik gestopt. "

(TAM-ondervrager, BE)

interviewers, is ze moeilijk toegankelijk (gelegen in de hoofdstad), en is de beschikbaarheid ervan onvoldoende om effectief tegemoet te komen aan de behoeften van forensische interviewers. Sommige ondervraagden melden dat intervisie hun de nodige ruimte biedt om hun negatieve emoties te uiten, anderen moeten echter een beroep doen op privébegeleiding of de steun van hun familie. Bovendien wordt het uiten van de behoefte aan psychologische ondersteuning vaak beantwoord met de vrees dat hun professionele geschiktheid in twijfel zou worden getrokken. In het algemeen wordt in de **vijf landen** informeel steun verleend onder collega's.

In **Spanje** is, zoals in de interviews werd gerapporteerd, bij de wetshandavings-instanties van de staat steun aanwezig van praktijk-psychologen die bij de Spaanse politie werken, en informant benadrukten het belang van vroegtijdige aandacht voor het opsporen van professionele burn-out en van interventieplannen bij de preventie van zelfdoding.

"(...) deze stress, deze verantwoordelijkheid ook, dit beheer van het lijden, van de hardheid van het leven van kinderen, dat is wat mij het meest ontwapent, (...). "
(Rechter, ES)

Bovendien werd in de **vijf steekproeven** vaak gewezen op het effect van organisatorische factoren, zoals de toegang tot materiële middelen, de toewijzing van budgetten, de noodzaak om voortdurend oplossingen te zoeken in het licht van een gefragmenteerd

Among Forensic Interviewers of Abused Children', Child and Adolescent Social Work Journal, 23, no. 2 (2006), <https://doi.org/10.1007/s10560-005-0044-3>.

systeem, en de schaarste aan personele middelen om de zware werklust aan te kunnen (bv. te weinig tijd, te veel zaken)¹⁹⁹. In de **Estse steekproef** werden met name het grote personeelsverloop en de lage lonen genoemd. Soms leidt het gebrek aan steun ertoe dat de wil om het werk te blijven doen in twijfel wordt getrokken.

In het licht van deze resultaten benadrukken wij dat, om de rechten van kinderen en het welzijn van professionals te waarborgen, een open en ondersteunende werkcultuur moet worden gekoesterd om professionals in staat te stellen hun emotionele onrust te overwinnen en toegepaste strategieën voor emotieregulatie en zelfbewustzijn te ontwikkelen²⁰⁰, en dat de organisatiecultuur (bv. teamwerk versus gefragmenteerde aanpak), rollen, structuren, functies, begrotingstoewijzing en financiering moeten worden heroverwogen en geherformuleerd.

¹⁹⁹ In België bijvoorbeeld is de aanwezigheid van openbare aanklagers en rechters bij het forensisch interview momenteel ondenkbaar, wegens de werklust en het gebrek aan personele middelen, hoe wenselijk dat ook is. Sommige magistraten melden zelfs dat zij niet genoeg tijd hebben om het volledige opgenomen interview te bekijken en daarom grotendeels vertrouwen op het opgestelde verslag van de TAM-interviewer.

²⁰⁰ Ane U. Albaek, Per-Einar Binder, and Anne Marita Milde, 'Plunging Into a Dark Sea of Emotions: Professionals' Emotional Experiences Addressing Child Abuse in Interviews With Children', *Qualitative Health Research*, 30, no. 8 (2020): 1212–24, <https://doi.org/10.1177/1049732318825145>.

HOOFDSTUK 3. SLOTOPMERKINGEN

Bij wijze van synthese worden de belangrijkste punten van dit verslag hier behandeld in de vorm van tien hoofdconclusies, volgens de categorieën van het pasklare model van ENCLAVE:

I. Het belang van een *geïntegreerd systeem* versus een *gefragmenteerd systeem*, hetgeen vereist dat men zich bewust is van de volgende zaken:

- Coördinatieprotocollen en tijdschema's voor steun en zorg. Vaststelling van prioritaire processen.
- Bestaan van protocollen waarin de taken van elke professional (groep) worden aangegeven en waarin de interinstitutionele werkgroepen worden gedefinieerd (bv. rollen, leden).
- Gereguleerde eis voor gespecialiseerde opleiding van beroepsmensen die betrokken zijn bij slachtofferschap van kinderen.
- Vereiste van coördinatie rondetafelgesprekken.
- Gespecialiseerde fysieke toegang voor minderjarige slachtoffers.
- Onmiddellijke beschermingsmechanismen.
- Alomvattende Forensische Beoordelingseenheid voor Geweld tegen Kinderen en Adolescenten.

Om het gefragmenteerde beeld van het traject van het minderjarige slachtoffer te doorbreken, moeten functionele mechanismen voor samenwerking en coördinatie tussen de verschillende beroepsgroepen die op juridisch, gezondheids- en sociaal gebied betrokken zijn bij processen waarbij minderjarige slachtoffers/getuigen betrokken zijn, mogelijk worden gemaakt en moeten duidelijke protocollen ter zake worden vergemakkelijkt.

II. *Er moeten mechanismen* worden ingesteld *om kinderen een daadwerkelijke toegang tot de rechter te garanderen*, teneinde een geïntegreerd systeem niet nutteloos te maken en een veilige en daadwerkelijke deelneming van kinderen mogelijk te maken. Om deze doelstellingen te bereiken, moeten de volgende punten worden gewaarborgd:

- Erkenning van het recht om zelf een klacht in te dienen.
- Duidelijke mechanismen voor de toewijzing van gespecialiseerde rechtsbijstand.
- Kosteloze rechtsbijstand.

Bovendien moet deze deelname gepaard gaan met de volgende maatregelen om ervoor te zorgen dat zij veilig is en onder toezicht staat van gespecialiseerde beroepsmensen, en dat de rechten en belangen van de slachtoffers aan bod komen:

- Juridische bijstand.
- Toegewezen vertegenwoordiging in geval van belangenconflict.

- Professioneel toezicht op het belang van het minderjarige slachtoffer (participatie op maat).
- Informatie en kennisgeving door middel van een vaste referentiepersoon.
- Vergezeld worden door hun wettelijke vertegenwoordiger of een persoon van hun keuze.

III. De *gespecialiseerde opleiding* is van groot belang, zowel voor forensische interviewers als voor alle professionals die in contact komen met het kind (met name in het forensisch interview als voortraject van het bewijs).

De beroepsopleiding van de interviewers, zou moeten inhouden:

- Basisopleiding: Forensische psychologie en Klinische psychologie.
- Gespecialiseerde opleiding en deskundigheid.
- Gezamenlijke opleiding in multidisciplinaire teams.
- Werk in paren (aanwezigheid van twee professionele interviewers).
- Voortdurende opleiding.

Dit betekent dat hun beroepsprofiel, rol en opleiding moeten worden omschreven en naar behoren gereguleerd. Voorts moeten er solide toezichtmechanismen worden ingesteld om hoge kwaliteitsnormen in de bijstand aan kinderen te waarborgen. Evenals follow-up, bijscholing en objectieve feedback over prestaties en evaluatie van de resultaten. Er moet aandacht worden besteed aan organisatorische factoren die de beroepspraktijk kunnen beïnvloeden (bv. zware werklast, schaarste aan personele middelen of werkcultuur).

Daarnaast is een op trauma geïnformeerde aanpak een factor die in aanmerking moet worden genomen voor een adequate interpretatie van het verslag van het forensisch interview, voor een correcte voorafgaande beoordeling van het slachtoffer/getuige en voor het gebruik van het interview.

Basisopleiding van verwante professionals. Voor de juiste ontwikkeling en het juiste gebruik van gesprekken met deskundigen is een gespecialiseerde basisopleiding vereist. Deze moet het volgende omvatten

- Opleiding in het opsporen van bijzonder kwetsbare situaties.
- Gespecialiseerde opleiding over de rechten van kinderen en slachtoffers van seksuele misdrijven.
- Basisopleiding met een gids over wat te doen/wat niet te doen (theoretisch en praktisch).
- Verwijzing protocol.
- Regelmatige bijscholing volgens de beste internationale praktijken.
- Basisopleiding inzake doelstellingen en mechanismen van forensisch interviewen.
- Opleiding in het bepalen en beoordelen van de belangen van kinderen (juridisch verdediger; advocaat van het slachtoffer; tussenpersonen).

IV. Duidelijke criteria voor het gebruik van het forensisch interview als bewijsmateriaal vóór het proces. Dit is van cruciaal belang om al deze professionals in staat te stellen hun werk naar behoren te verrichten. Hier zijn enkele hoogtepunten om in gedachten te houden:

- Regeling in welke specifieke gevallen het forensisch interview moet worden gebruikt.
- De beoordeling per geval moet gericht zijn op het verhogen, en niet op het verminderen, van de beschermingsmaatregelen.
- De bescherming van de rechten van de verdachte op een eerlijk proces moet naar behoren worden geregeld.
- Mogelijkheid dat interviews worden afgenomen door een persoon van hetzelfde geslacht als het slachtoffer.

Wat het tijdstip van de procedure betreft, is het van belang objectieve richtlijnen te hanteren om de behandeling van slachtoffers/getuigen beter te kunnen beoordelen.

Dat betekent dat:

- Het protocol moet onmiddellijk worden ingevoerd en het forensisch interview moet binnen maximaal 1 week worden afgenomen, zodat het bewijs in de fase voorafgaand aan het proces kan plaatsvinden, omdat het welzijn van het slachtoffer/getuige altijd voorop moet staan:
 - 1-4 dagen om externe informatie te verzamelen.
 - 1-3 dagen om het interview af te nemen.
- Beoordeling van het tijdstip van het interview (tijdstip van de dag, duur, pauzes, aandachtsverlies naar gelang van de leeftijd) en van de vermoeidheid van het kind. Stigmatisering.

V. Multidisciplinaire samenwerking en samenwerking tussen instanties. De regelgeving en protocollen van het forensisch interview moeten harmonieus worden ingepast in een systeem dat aansluit bij de rechten, behoeften en belangen van minderjarige slachtoffers. Dit houdt met andere woorden in dat er niet alleen een adequaat en gecoördineerd systeem moet zijn, maar ook een professioneel team dat in samenhang met deze systeemvisie is opgeleid.

VI. Het bereiken van het beste bewijs. Een succesvol forensisch interview vereist een grondige herziening van het rechtssysteem, waarbij de rechten, behoeften en belangen van kinderen als een tweede huid worden bedekt en de kindgerichte benadering, in tegenstelling tot de op volwassenen gerichte en androcentrische perspectieven, het beleid, de culturen en de praktijken doordringt.

- Daartoe is het van essentieel belang protocollen en praktische aanbevelingen toe te passen die gebaseerd zijn op herziene en geactualiseerde wetenschappelijke gegevens, en kinderen die het slachtoffer zijn van geweld,

vanuit een gecoördineerd perspectief te begeleiden: op juridisch en sociaal gebied, alsook op gezondheidsvlak.

- Dit is met name duidelijk bij forensische interviewprotocollen, waar het van het grootste belang is het psychologische welzijn van het kind te waarborgen door het best mogelijke bewijs te verkrijgen.
- In ieder geval moet het niet-deelnemen van het slachtoffer worden geïnterpreteerd als een maatregel ter bescherming van zijn rechten (en van de kwaliteit van het verhoor als bewijsmateriaal vóór het proces), zodat het nooit zijn rechten mag beperken– en deelnemen indien hij dat wenst en het niet in strijd is met zijn welzijn–. In geval van deelname aan de hoorzitting is het absoluut noodzakelijk dat alle nodige beschermende maatregelen zijn getroffen.

VII. *Kindvriendelijke omgeving.* De fysieke omgeving waarin het verhoor plaatsvindt, is van het grootste belang. Zij omvat de toegang van het gebouw, de wacht-, verhoor- en observatieruimtes en de technologische apparatuur. Naast het ontwerp van deze ruimtes moeten deskundigen op verschillende gebieden samenwerken om de omgeving waarin slachtoffers/getuigen naar de verschillende tussenkomsten komen, aan te passen.

Een adequate toegang tot het gebouw en een geschikte wachtruimte, moeten aan de volgende punten voldoen:

- De toegang zorgt ervoor dat er geen visueel contact is met de dader.
- Aanwezigheid van niet-geüniformeerde professionals.
- Toegankelijkheid.
- Privéruimtes beschikbaar om privacy te garanderen.
- Zo opgezet dat contact tussen slachtoffer en vermeende dader altijd kan worden vermeden.
- Beschermd ruimte die alleen toegankelijk is voor het slachtoffer (geen doorgangplaats).
- De inrichting en het materiaal zijn kind- en gezinsvriendelijk en aangepast aan de leeftijd.

De verhoor- en observatieruimtes en de technologische apparatuur, moeten de volgende punten behandelen:

- "Fysiek veilige ruimte voor kinderen van alle leeftijden en ontwikkelingsstadia, ook voor kinderen met een handicap en/of speciale behoeften" (BHQS 4.2).
- Uitgerust met een camera van hoge kwaliteit (zichtbaar en vriendelijk) die goed kan bewegen en scherpstellen op het slachtoffer, en met een geluidsinstallatie van hoge kwaliteit en live-uitzending.
- Beveiligingsmaatregelen en beperkte toegang tot de opname.

- Gesell-camera of videoconferentie-aansluiting (bij voorkeur dubbel gespiegeld).
- Interactie systeem tussen interviewer en waarnemers.

VIII. Het gebruik van een gestandaardiseerd interviewprotocol (bv. NICHD, NCAC, ABE). Schept duidelijkheid in het werk van alle professionals, maakt een correcte evaluatie van de uitgevoerde praktijken mogelijk en maakt, waar nodig, ingrijpen mogelijk in geval van wanpraktijken.

Het Forensisch Interview Protocol -in strikte zin-:

- "Forensische interviews worden uitgevoerd volgens op bewijs steunende praktijken en protocollen, die de kwaliteit en kwantiteit van het verkregen bewijs waarborgen" (BHQS 6.1).
- Zal de volgende vragen behandelen:
 - Voorlopige gegevensverzameling.
 - Beoordeling van de bekwaamheid van het slachtoffer om te getuigen, in ruime zin, met inbegrip van toegepaste kennis van psychologische trauma's.
 - Informatie over de interviewprocedure in een taal die is aangepast aan de persoonlijke situatie van het kind.
 - Met inbegrip van informatie over de reden en het doel van het verhoor; beschrijving van alle ruimtes, technische apparatuur, aanwezige personen en hun rol, het recht om zich te laten vergezellen door een volwassene naar keuze en het recht om in te stemmen met de opname, na informatie te hebben ontvangen over het doel ervan, wie er toegang toe heeft, en de bestemming.
 - De deelname van twee interviewende deskundigen.

Het gebruik van instrumenten en benodigdheden is een omstreden onderwerp. Het kan nuttig zijn in bepaalde omstandigheden (bv. kinderen jonger dan 5 jaar, onwillige kinderen, om taalbarrières te overwinnen) maar het kan ook de betrouwbaarheid van kinderen in het gedrang brengen (bv. anatomische poppen kunnen seksueel getint spel uitlokken)²⁰¹. De nadruk wordt gelegd op goede richtlijnen, voorzichtigheid bij het gebruik ervan en passende opleiding.

Ook al klinkt het als een cliché, gezien de alomtegenwoordigheid van de op volwassenen gerichte aanpak, die bij de opstelling van dit verslag is waargenomen, toch mag niet uit het oog worden verloren dat de interviewprotocollen de rechten, behoeften en belangen van kinderen moeten eerbiedigen.

Daarom moeten de volgende punten zorgvuldig worden overwogen:

²⁰¹ Michael E. Lamb et al., 'Using Tools and Props to Complement the Protocol', in *Tell Me What Happened: Questioning Children about Abuse*, 2nd ed. (Wiley-Blackwell, 2018).

- Mechanismen/richtlijnen om deze protocollen aan te passen aan de specifieke kenmerken van het geval: leeftijd, context van het slachtofferschap, culturele achtergrond en handicaps.
- In de protocollen moeten de rechten van minderjarige slachtoffers/getuigen ten volle worden geëerbiedigd, in het bijzonder: het naar behoren informeren van het slachtoffer/de getuige, begeleiding en eerbiediging van hun privacy en waardigheid.
- Het genderperspectief komt aan bod.
- Mogelijkheid dat interviews worden afgenomen door een persoon van hetzelfde geslacht als het slachtoffer.

IX. Procedurele waarborgen. Het is van essentieel belang ervoor te zorgen dat de waarborgen en rechten van de beschuldigde partij en het minderjarige slachtoffer gelijkelijk worden gewaarborgd. Bijgevolg moeten de hieronder vermelde kwesties worden aangepakt:

- Ervoor zorgen dat de kwaliteit van de opname het gebruik ervan in de gerechtelijke procedure mogelijk maakt, en de in het volgende punt uiteengezette criteria betreffende de documentatie van het verhoor volgen
- Zorg voor de aanwezigheid van alle nodige professionals bij het gesprek - in de observatieruimte.

X. Het resultaat van het interview is een belangrijk element in het hele proces. Wij zetten de volgende onderwerpen op de voorgrond:

- Forensisch interviewverslag, transcripties en opname.
- Vastgestelde termijnen voor de indiening van (deskundigen-) verslagen.
- Verantwoording van de gebruikte instrumenten en protocollen.
- Noodzakelijke maatregelen om de persoonlijke levenssfeer, de identiteit en het imago van minderjarige slachtoffers te beschermen en om te voorkomen dat informatie die tot hun identificatie zou kunnen leiden, openbaar wordt gemaakt.
- Soepele communicatiekanalen tussen professionals.

De instrumenten van deskundigen om de geloofwaardigheid van de getuigenis van het kind te beoordelen, moeten worden herzien en bijgewerkt om de huidige kennis over trauma's erin op te nemen, en om een passende opleiding in het gebruik ervan te bevorderen. Het automatische gebruik van deze beoordelingen moet worden vermeden, waarbij de noodzaak van hun gebruik en hun conclusies moeten worden gerechtvaardigd. Het is altijd in het belang van een betere participatie van slachtoffers/getuigen aan het gerechtelijk proces waarbij zij betrokken zijn.

HOOFDSTUK 4. BELEIDSAANBEVELINGEN

4.1 VOORWERP

De afgelopen decennia zijn er wettelijke bepalingen inzake de rechten en bescherming van minderjarige slachtoffers vastgesteld, in de vorm van internationale soft law-normen of Europese normen (bv. richtlijnen van het Comité van ministers van de RvE over kindvriendelijke justitie). Evenals internationale normen (bv. het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de Rechten van het Kind -IVRK-) of Europese normen (bv. het Verdrag van Lanzarote, Richtlijn 2011/93/EU²⁰² of de Richtlijn betreffende de Rechten van Slachtoffers).

Hoewel het in **BE, EE, EL, ES** en **IT** geratificeerd en/of omgezet is, zijn er veel onevenwichtigheden tussen de wetgeving en de praktijk en is er behoefte aan een degelijk beleid op het gebied van seksueel geweld tegen kinderen. In dit hoofdstuk doen wij een reeks beleidsaanbevelingen aan beleidsmakers om te zorgen voor:

1. De correcte toepassing van de procedures voor forensische interviews en van Richtlijn 2012/29/EU in de deelnemende landen,
2. Een geschikte context om de Beste Internationale Praktijken op een solide en doeltreffende manier toe te passen, in tegenstelling tot een eenvoudige theoretische of formele ontwikkeling.

Het effect van deze aanbevelingen hangt af van de uitvoering ervan; daarom benadrukken wij de noodzaak van een uitvoeringsplan om ze in praktijk te brengen. Ten eerste door een uitvoeringsgroep op te richten die zich over de aanbevelingen buigt en de volgende stappen op een welbepaalde manier en binnen een welbepaald tijdsbestek uitwerkt. Ten tweede door een groep voor toezicht op de uitvoering in te stellen, bestaande uit de departementen en agentschappen die betrokken zijn bij die acties en interventies²⁰³, en ten slotte door deze groep te voorzien van materiële en personele middelen.

4.2 STRUCTUUR

De aanbevelingen zijn opgenomen in de Richtlijn betreffende de Rechten van het Slachtoffer, het Verdrag van Lanzarote en het toelichtend rapport daarbij, de RvE-richtlijnen voor kindvriendelijke justitie en de RvE-aanbeveling. Kindvriendelijke sociale diensten. De structuur is als volgt:

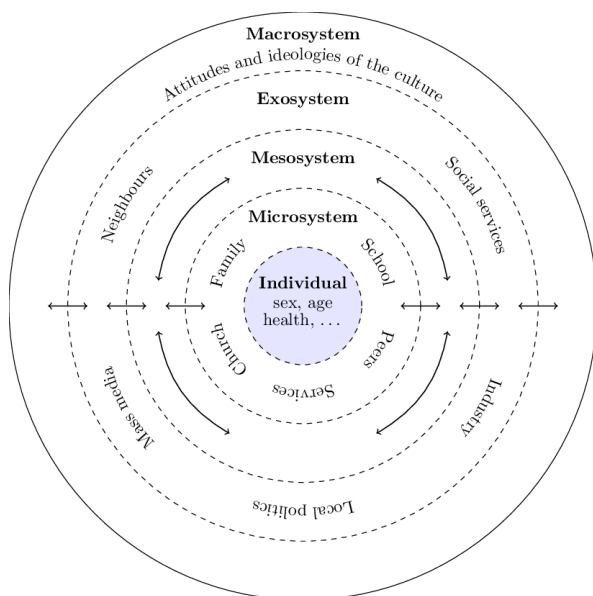
²⁰² Richtlijn 2011/93/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 ter bestrijding van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en ter vervanging van Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad.

²⁰³ Het traject van een slachtoffer ondersteunen. Een plan voor hulp aan slachtoffers en kwetsbare getuigen in zaken van seksueel geweld (2020); p.12-14.
https://www.justice.ie/en/JELR/Supporting_a_Victims_Journey.pdf/Files/Supporting_a_Victims_Journey.pdf

1. De categorieën uit het "one-size-fits-all"-model dat in het ENCLAVE-benchmark-protocol en in dit verslag wordt gepresenteerd.

GEÏNTEGREERD SYSTEEM VOOR KINDERBESCHERMING		Artikelen van Richtlijn 2012/29/EU
<i>GEÏNTEGREERD SYSTEEM</i>		<i>Art. 6, 7, 9.3.b, 18, 19, 23.3.a, 20 (a, b, d), 21, 23.</i>
<i>MECHANISMEN OM KINDEREN DAADWERKELIJK TOEGANG TOT DE RECHTER TE GARANDEREN</i>		<i>Artikelen. 3, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 18, 20.c, 23.2.b en c, 24.1.b, 25)</i>
(A) Klacht van minderjarige slachtoffers en kosteloze rechtsbijstand (B) Gespecialiseerde Actoren		
<i>KINDVRIENDELIJKE OMGEVING: RAPPORTAGE- EN INTERVIEWPUNTEN</i>		<i>Artikelen. 3, 18, 19, 20, 21, 23.2.a, 24.1.a.</i>
(A) Adequate toegang tot het gebouw en passende wachtruimte (B) Interview- en observatieruimtes en technologische apparatuur		
FORENSISCH INTERVIEW OF VIDEO-OPNAME INTERVIEW		Artikelen van Richtlijn 2012/29/EU
<i>CRITERIA VOOR HET GEBRUIK VAN HET FORENSISCH INTERVIEW ALS VOORAF VASTGESTELD BEWIJS</i>		<i>Artikelen. 9.3.b, 20, 24.1.a.</i>
<i>OPLEIDING</i>		<i>Artikelen. 3, 6, 7, 9.3.b, 10, 11, 12, 13, 18, 25</i>
(A) Beroepsopleiding van interviewers: eisen (B) Basisopleiding van aanverwante professionals		
<i>METHODOLOGIE: GESTANDAARDISEERD PROTOCOL</i>		<i>Artikelen. 3, 6, 7, 9.3.b, 10, 18, 19, 20, 21, 23, 24.1.a, 25</i>
(A) Interview Protocol (B) Resultaat van het interview		

2. Bronfenbrenner's model van ecologische systemen²⁰⁴.

Figuur 1. Illustratie van Bronfenbrenner's ecologisch kader voor menselijke ontwikkeling (Roseaux, Emmanuel (2018).

Volgens Bronfenbrenner²⁰⁵ wordt de omgeving van een kind onderverdeeld in vijf systemen: het *microsysteem* (bv. ouders, broers en zussen, leerkrachten, leeftijdgenoten op school), het *mesosysteem* (interacties tussen verschillende microsystemen, bv. de ouders en leerkrachten van het kind), het *exosysteem* (bv. de buurt, de werkplek van de ouders, de vrienden van de ouders en de massamedia), het *macrosysteem* (bv. maatschappij en cultuur, de sociaaleconomische status, etniciteit of geografische locatie) en het

²⁰⁴ Emmanuel Rousseaux, 'Modelisation and Information System Tools to Support the Discovery of Interactive Factors of Vulnerabilities in Life Courses', 2018, 10.13097/archive-ouverte/unige:120604.

²⁰⁵ María Rosa Edinete and Jonathan Tudge, 'Urie Bronfenbrenner's Theory of Human Development: Its Evolution From Ecology to Bioecology', Journal of Family Theory & Review, no. 5 (2013): 243-58, <https://doi.org/10.1111/jftr.12022>.

chronosysteem (bv. belangrijke levensovergangen of historische gebeurtenissen, zoals echtscheiding van de ouders, het starten en beëindigen van school, migratie naar een nieuw land of oorlog); dat de andere vier systemen bevat en doordringt. Dit concentrische systeem is kindgericht en kindgevoelig. De vijf systemen zijn onderling met elkaar verbonden, wat betekent dat de relatie tussen elk systeem gevolgen heeft voor het kind, d.w.z. een rimpeleffect in het individu.

Voorts willen wij het belang van het chronosysteem benadrukken, aangezien dit betrekking heeft op het effect van tijd op de ontwikkeling van kinderen en de verschillende tijdperceptie tussen kinderen en volwassenen. Bijgevolg mag nooit uit het oog worden verloren hoe belangrijk een systeem is dat prioriteit verleent aan ernstige en dringende gevallen, aangezien er onomkeerbare gevolgen kunnen optreden indien niet onmiddellijk wordt ingegrepen²⁰⁶.

4.3 BELEIDSAANBEVELINGEN OP EU-NIVEAU

De hier gepresenteerde beleidsaanbevelingen op EU-niveau zijn gemeenschappelijke trends die in dit vergelijkende verslag zijn waargenomen. Gezien de impact van seksueel slachtofferschap van kinderen over de hele levensloop en in de samenleving, vonden wij het relevant beleidsaanbevelingen inzake preventie op te nemen.

²⁰⁶ Bijvoorbeeld het urgentiebeginsel in de richtlijnen van het Comité van ministers van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie. Publicatie Raad van Europa, 2011.

(A) AANBEVELINGEN VOOR PREVENTIE

Toegevoegde waarde	<ul style="list-style-type: none">– Vergroot de kennis en het bewustzijn van dit soort slachtofferschap.– Verhoogt de kans op vroegtijdige opsporing en doorverwijzing naar passende diensten.– Verhoogt de kwaliteit van het gegeven antwoord.– Vergroot de kans dat het slachtoffer/getuige zichzelf als slachtoffer/getuige erkent en externe hulp zoekt om een einde te maken aan de situatie die zijn rechten schendt.– Helpt omstanders te mobiliseren.– Bevordert de geleidelijke autonomie van het kind.– Bevordert de eerbiediging van de rechten van kinderen (bv. privacy).
---------------------------	--

▶ Onderwijs voor kinderen en voor ouders en volwassenen die het ouderlijk gezag uitoefenen	Microsysteem en Mesosysteem
<ol style="list-style-type: none">1. Ervoor zorgen, via wetgevende of andere maatregelen, dat "<i>kinderen in het basis- en secundair onderwijs informatie krijgen</i> over hoe zij gevaarlijke situaties kunnen herkennen, de toenadering van een misbruiker kunnen weigeren, een interactie kunnen verbreken en hulp kunnen inroepen²⁰⁷ en over de risico's van seksueel misbruik. Evenals over het belang en de betekenis van instemming in seksuele relaties, over formele of niet-formele onderwijscontexten, over de context van seksuele voorlichting²⁰⁸, aangepast aan hun leeftijd, maturiteit en visuele, auditieve of intellectuele beperkingen.2. De mensenrechten, met inbegrip van de rechten van het kind, verplicht opnemen in de lesprogramma's van scholen.3. Er moet voor worden gezorgd dat kinderen niet worden genegeerd en dat hun vertrouwen in volwassenen niet wordt ondermijnd.4. Dit mag volwassenen en overheidsinstanties niet ontheffen van hun plicht kinderen te beschermen tegen seksueel geweld.5. Ouders en volwassenen die het ouderlijk gezag uitoefenen, moeten erbij worden betrokken. Daarom moet hun bewustzijn van de rechten van het kind en van het belang en de betekenis van toestemming in seksuele relaties worden bevorderd.	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none">• Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Art. 26.2.• Overeenkomst van Lanzarote: Art. 6, toelichtende verslagen 59, 60, 61 en 62.• Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: V. Bevordering van andere kindvriendelijke acties, h-i.

²⁰⁷ David Finkelhor, 'The Prevention of Childhood Sexual Abuse', *The Future of Children*, 19, no. 2 (2009): 169-94, <https://doi.org/10.1353/foc.0.0035>.

²⁰⁸ "(...) godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuigingen van de ouders moeten worden geëerbiedigd voor zover deze niet in strijd zijn met, in de eerste plaats, het belang van het kind, maar ook met het algemeen belang dat wordt gediend door kinderen op te voeden en hen te beschermen tegen alle vormen van seksueel geweld". In "2e uitvoeringsverslag. Bescherming van kinderen tegen seksueel misbruik in de vertrouwenskring: De strategieën", blz. 25. Raad van Europa, 2018. <https://rm.coe.int/2nd-implementation-report-protection-of-children-against-sexual-abuse-/16808d9c85>

<p>▶ Gemeenschapseducatie: bewustmakingsactiviteiten</p>	<p>Exosysteem en macrosysteem</p>
<p>6. Bevorderen en voeren van bewustmakingscampagnes gericht op de bredere samenleving over het verschijnsel seksueel misbruik en seksueel geweld tegen kinderen (bijvoorbeeld over "<i>effecten, gevolgen, mogelijke signalen die door kinderen kunnen worden gegeven</i>") en over de preventieve maatregelen die kunnen worden genomen", om een nultolerantiehouding ten aanzien van seksueel misbruik van kinderen te bevorderen.</p> <p>7. Om openbaarmaking te bevorderen, zelfverwijt te verminderen en omstanders te mobiliseren²⁰⁹.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Art. 26.2. • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 8, toelichtend rapport 52.
<p>▶ Deelname van de media</p>	<p>Exosysteem en macrosysteem</p>
<p>8. De media moeten "<i>passende informatie verstrekken over alle aspecten van seksueel misbruik van kinderen – met inachtneming van de onafhankelijkheid van de media en de vrijheid – en bijdragen tot de bewustmaking van</i>" seksueel misbruik van kinderen, het verschijnsel van seksueel geweld tegen kinderen "<i>en de omvang van het probleem</i>".</p> <p>9. Mediaorganisaties moeten zich onthouden van de verspreiding van informatie die kan leiden tot de identificatie van een minderjarig slachtoffer van seksueel misbruik en moeten worden verplicht praktijknormen te volgen die secundair slachtofferschap tot een minimum beperken. Inbreuken op de privacy van het minderjarige slachtoffer moeten worden beantwoord met wettelijke maatregelen.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Art. 21.1-2. • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 9.3, Toelichtend rapport 74; artikel 31. E • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 2. Bescherming van het privé- en gezinsleven, 6-7.
<p>▶ Preventieve interventieprogramma's of -maatregelen</p>	<p>Exosysteem en macrosysteem</p>
<p>10. Ervoor zorgen dat <i>personen die vrezen seksuele misdrijven tegen kinderen te plegen</i> en <i>personen die dergelijke misdrijven hebben gepleegd maar niet onder de aandacht van de autoriteiten zijn gebracht</i> (bv. omdat er geen onderzoek of vervolging loopt of omdat ze een straf uitzitten), toegang krijgen tot <i>doeltreffende interventieprogramma's of -maatregelen om het risico op het plegen van deze misdrijven in te schatten en te voorkomen</i>. En <i>bijzondere aandacht besteden aan kinderen die vrezen dat zij een strafbaar feit zullen plegen</i>²¹⁰.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 7, Toelichtend rapport 64.
<p>▶ Preventie van recidive</p>	<p>Exosysteem en macrosysteem</p>
<p>11. Voorkomen en zoveel mogelijk beperken van het risico op recidive door het ontwikkelen en bevorderen van doeltreffende interventieprogramma's voor seksuele delinquenten, voor minderjarige kinderen en voor</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p>

²⁰⁹ Finkelhor, 'The Prevention of Childhood Sexual Abuse'.

²¹⁰ "2e uitvoeringsverslag. Bescherming van kinderen tegen seksueel misbruik in de vertrouwenskring: De strategieën", blz. 43. Raad van Europa, 2018. <https://rm.coe.int/2nd-implementation-report-protection-of-children-against-sexual-abuse-/16808d9c85>

volwassenen. Toegankelijk op ieder moment van de procedure, niet verplicht en als onderdeel van de gezondheidszorg of het welzijnsstelsel.

- **Lanzarote Conventie:** Artikelen. 15.1-2, 16, 17, Toelichtend rapport 101 en 104.

(B) AANBEVELINGEN VOOR EEN GEÏNTEGREERD SYSTEEM VOOR KINDERBESCHERMING

Toegevoegde waarde

- Verbetert de harmonieuze coördinatie van diensten.
- Verhoogt de kwaliteit van het gegeven antwoord.
- Meer aandacht voor de rechten, behoeften en belangen van kinderen.
- Vergroot de kans dat het slachtoffer/getuige zichzelf als slachtoffer/getuige erkent en externe hulp zoekt om een einde te maken aan de situatie die zijn rechten schendt.
- Bevordert de geleidelijke autonomie van het kind.
- Vermindert/voorkomt secundair slachtofferschap.
- Verbetert reacties die zijn aangepast aan de specifieke omstandigheden van slachtoffers/getuigen.
- Verbetert de aanpassing van de proceduredtijd aan de tijd van de slachtoffers/getuigen.
- Zorgt voor de uitvoering van de geschetste beste praktijken en protocollen en voor de samenhang van de respons en de dienstverlening op nationaal niveau.

▶ Verzamelen van gegevens	Macrosysteem
<p>12. Ontwikkeling van een nationaal register of een nationale gegevensbank over seksueel geweld tegen kinderen, met inachtneming van de vereisten inzake de bescherming van persoonsgegevens, met inbegrip van het soort misdrijf, het aantal onderzochte gevallen en vervolgte en veroordeelde personen, de relatie tussen slachtoffer en dader, de middelen waarvan het slachtoffer gebruik maakt (bv. hulpdiensten) en gegevens over het slachtoffer (bv. leeftijd, geslacht en handicap).</p> <p>13. Met als doel de reacties van verschillende instanties onder de aandacht te brengen en te verbeteren, het publiek bewust te maken van seksueel misbruik van kinderen, voor academische onderzoeksdoeleinden, doeltreffende beleidsvorming en empirisch onderbouwde wetgeving en procedures.</p> <p>14. Beschouw het als een onderdeel van een geïntegreerd systeem voor kinderbescherming.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overweging 62. • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 10.2. b, Toelichtend rapport 83-84.
▶ Staatsfinanciering: samenhang in de dienstverlening	Macrosysteem

<p>15. Overheidsfinanciering en specifieke begrotingstoewijzing om de samenhang en de kwaliteit van de dienstverlening in het hele land te garanderen (bv. tussen plattelands- en stedelijke gebieden; noordelijke en zuidelijke regio's).</p> <p>16. Overwegen gespecialiseerde eenheden op te richten om de verantwoordelijkheden inzake kindbescherming bij seksueel geweld te centraliseren en leiding te geven aan de beleidsvorming inzake het beheer en de aanpak van seksuele misdrijven tegen kinderen in het gehele land, met bijzondere aandacht voor de behandeling van minderjarige slachtoffers en getuigen²¹¹.</p> <p>17. Overwegen een begrotingssysteem voor kinderen in te voeren, waardoor de begrotingen voor kinderen beter zichtbaar worden en kinderen beter worden beschermd tegen de gevolgen van de economische crisis in de context van begrotingsbeperkingen²¹².</p>	<p>► Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanbev. Raad van Europa Kindvriendelijke sociale diensten²¹³.
<p>► Gespecialiseerde omgeving</p>	<p>Macrosysteem</p>
<p>18. Als holistische aanbeveling om het risico van secundaire victimisatie tijdens het strafproces te verminderen, moet worden overwogen <i>kindvriendelijke, interdisciplinaire centra met meerdere instanties op te richten, waar kinderen kunnen worden ondervraagd, medisch worden onderzocht voor forensische doeleinden, hun beschermingsbehoeften kunnen laten beoordelen en therapeutische diensten kunnen krijgen</i> van daartoe opgeleide professionals (bv. gespecialiseerde rechtbanken, centra voor de verdediging van kinderen, kindertehuizen).</p> <p>► Beschermde toegang tot gebouwen voor minderjarige slachtoffers en getuigen</p> <p>19. Zorgen voor beschermde toegang tot de faciliteiten voor kinderen en adolescenten, met inbegrip van kinderen met beperkte mobiliteit.</p> <p>► Kindvriendelijke wachtruimte</p> <p>20. Richt een aparte wachtruimte of ontvangstkamer in die uitsluitend bestemd is voor kinderen en geen doorgang vormt voor andere professionals.</p> <p>► Kindvriendelijke interviewruimte</p>	<p>► Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Artikelen. 18; 19; 22. 1; 23.2 b; 23.3.a. • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 35.1 b. • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 5. Organisatie van de procedure, kindvriendelijke omgeving en kindvriendelijk taalgebruik, 54, 55, 62; 6. Bewijsmateriaal/verklaringen van kinderen, 74; V. Bevordering van andere kindvriendelijke acties, j.

²¹¹ O'Malley, Tom; Fernee, Ursula; Hudson, Susan; Lynch, Michael en Ward, Tom. Review of Protections for Vulnerable Witnesses in the Investigation and Prosecution of Sexual Offences (2020); pp.41-41. https://www.justice.ie/en/JELR/Review_of_Protections_for_Vulnerable_Witnesses_in%20the_Investigation_and_Prosecution_of_Sexual_Offences.pdf/Files/Review_of_Protections_for_Vulnerable_Witnesses_in%20the_Investigation_and_Prosecution_of_Sexual_Offences.pdf

²¹² Fernandes Guerreiro, Ana Isabel en Sedletzki, Vanessa. Financing in the context of austerity. Belgium budgeting for children, p 14-15 In Report of the implementation of the Council of Europe Recommendation on children's rights and social services friendly to children and families (2016). <https://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>

²¹³ Alleen gevonden gericht tot de sociale diensten, maar niet tot justitie. Hier ligt de nadruk op beleidsaanbevelingen aan beleidsmakers.

<p>21. Zorgen voor geluiddichte, besloten en toegankelijke interviewruimtes, ingericht voor kinderen in verschillende ontwikkelingsstadia op een vriendelijke manier die afleiding voorkomt, met de nodige technologische apparatuur om een behoorlijk onderzoek van het kind te garanderen.</p> <p>➤ Op wetenschap gebaseerd ontwerp</p> <p>22. Een wetenschappelijk gefundeerde visie opnemen in het ontwerp van kindvriendelijke (inclusief gehandicaptenvriendelijke) ruimtes en in de uitvoering van de technische maatregelen (bv. aantal camera's, zichtbaar of verborgen).</p>	
<p>➤ Vermijd contact tussen slachtoffer en dader</p> <p>23. De noodzakelijke voorwaarden scheppen en mogelijk maken om confrontatie met de beschuldigde persoon te vermijden, <i>in alle stadia van het onderzoek en de strafprocedure, in de gebouwen van de rechtbank en de wetshandhavinginstantie</i>, tenzij de minderjarige anders bepaalt of de bevoegde autoriteiten anders vaststellen.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overweging 58; Art. 19.1-2 • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 31.1.g
<p>▶ Toegang tot de rechter: rechten en belangenwaarborgen</p>	<p>Macrosysteem</p>
<p>➤ Klacht van het minderjarige slachtoffer</p> <p>24. Kinderen rechtsmiddelen aanreiken om schendingen van hun rechten te bestrijden, de toegang van kinderen vergemakkelijken tot doeltreffende en onafhankelijke klachtenmechanismen die aangepast zijn aan verschillende leeftijdsgroepen en begripsniveaus.</p> <p>➤ Juridisch advies en vertegenwoordiging</p> <p>25. Oprichting van een systeem van advocaten gespecialiseerd in slachtofferschap bij kinderen dat toegang en bijstand mogelijk maakt van een gespecialiseerde kinderrechtenadvocaat die onafhankelijk is van de persoon die de oudelrijke verantwoordelijkheid draagt (bv. kosteloos).</p> <p>➤ Gespecialiseerde figuur</p> <p>26. Erkenning en regulering van één deskundig contactpersoon voor de bescherming van de rechten en belangen van kinderen gedurende het gehele onderzoeks- en gerechtelijke proces²¹⁴.</p> <p>27. Ervoor zorgen dat een geaccrediteerde en goed opgeleide deskundige wordt aangewezen die optreedt als enige contactpersoon, en dat deze in alle fasen van de procedure beschikbaar is. Wiens bevoegdheden omvatten: emotionele steun verlenen tijdens de gehele procedure; het kind voorbereiden op de verschillende fasen van de procedure; kindvriendelijke informatie verstrekken en nagaan of het kind zijn rechten en de procedures begrijpt;</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van het Slachtoffer: Art. 13; 25.3, 25.5. • Lanzarote Conventie: Artikelen. 31.1-6 • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: III. Fundamentele beginselen. E. Rechtsstaat.3; D. Kindvriendelijke justitie tijdens gerechtelijke procedures, 90, 97 ; 2. Rechtsbijstand en vertegenwoordiging, 39, 101 en 103.

²¹⁴ Haldorsson, *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence.*, 66.

<p>garanderen dat bijzondere maatregelen beschikbaar zijn (bv. buitenlandse niet-begeleide kinderen, kinderen met een handicap, slachtoffers van seksueel geweld)²¹⁵.</p>	
<p>➤ Verstrekking van informatie</p> <p>28. Ervoor zorgen dat het kind en de familie die niet de dader is, <i>gedurende de gehele onderzoeks- en gerechtelijke procedure regelmatig informatie krijgen</i>, via een daartoe opgeleide deskundige, die toezicht houdt op de multidisciplinaire reactie en die tijdens en na de gerechtelijke procedure voor follow-up zorgt²¹⁶.</p> <p>29. Zowel aan het kind als aan de ouders of de wettelijke vertegenwoordigers moet rechtstreeks <u>informatie</u> worden verstrekt, wat inhoudt dat wordt nagegaan of de kinderen hun rechten en de procedures begrijpen.</p> <p>30. Overwegen om verplicht beschikbaar <u>ondersteunend materiaal</u> over kinderrechten en informatie over de gerechtelijke procedure en de beschikbare diensten beschikbaar te stellen <i>op een manier die door het kindslachtoffer kan worden begrepen</i> (bv. <i>eenvoudig en toegankelijk, gender- en cultuurgevoelig taalgebruik, rekening houdend met leeftijd, maturiteit, intellectuele en emotionele capaciteit, geletterdheid en eventuele mentale of fysieke handicaps</i> en vertaalbehoeften) in verschillende formaten, alsook in gerechtsgebouwen, politiebureaus en andere relevante entiteiten.</p> <p>31. Ervoor zorgen dat er <u>vertolking en vertaling</u> beschikbaar is voor slachtoffers die de taal van de strafprocedure niet spreken, zodat zij hun rechten kunnen uitoefenen.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overwegingen 21, 26, 30, 31, 34, 36. Artikelen. 1.1; 3; 4; 5.2-3; 6; 7.1-8. • Lanzarote Conventie: Artikelen. 31.a-b; 31.2; 31.6. • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 1. Informatie en advies, 1-4.
<p>➤ Beoordeling van beschermingsmaatregelen</p> <p>32. Het recht van het minderjarige slachtoffer waarborgen om zich tijdens het onderzoeks- en het gerechtelijke proces te <u>laten vergezellen</u> door een persoon van zijn keuze.</p> <p>33. Een individuele beoordeling garanderen om <u>specifieke beschermingsmaatregelen</u> vast te stellen, rekening houdend met de persoonlijke kenmerken van het slachtoffer, de aard en de omstandigheden van het misdrijf.</p> <p>34. Zorgen voor de <u>tenuitvoerlegging van beschermende maatregelen</u>, rekening houdend met de meningen, wensen en zorgen van het kind, om contact met de verweerder tijdens het onderzoek en de gerechtelijke procedure te vermijden, zoals: rechtstreekse videoverbindingen, schermen om kinderen af te schermen van de daders, uitsluiting van de daders uit de rechtszaal tijdens de zittingen van het kind. Zonder afbreuk te doen aan de rechten van de verdediging.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overweging 58, artikelen. 3.3; 19; 20.c; 22; 23; 24. • Overeenkomst van Lanzarote: 31.1.

²¹⁵ Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA). Eén contactpersoon voor steun aan kinderen tijdens de procedure. In Kindvriendelijke justitie. Perspectieven en ervaringen van kinderen die als slachtoffer, getuige of partij betrokken zijn bij gerechtelijke procedures in negen EU-lidstaten, p.15. Luxemburg: Publicatiebureau (2017). https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-children-s-perspective_en.pdf

²¹⁶ Haldorsson, *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence.*, 66.

<p>▶ Ondersteunende diensten</p>	<p>Micro- en macrosysteem</p>
<p>35. Toegang verzekeren tot diensten voor slachtofferhulp en tot <u>gespecialiseerde hulpdiensten</u> die worden verleend door professionals met een gespecialiseerde opleiding en deskundigheid.</p> <p>36. Zorgen voor toegang tot therapeutische bijstand en/of psychologische noodhulp voor kindslachtoffers/getuigen en niet-beschuldigende familieleden of verzorgers.</p> <p>37. Opzetten van kennismakingsbezoeken voorafgaand aan het proces als voorbereidende maatregel.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Art. 9.3.b.
<p>▶ Opleiding</p>	<p>Meso, Exo en Macrosysteem</p>
<p>➤ Als preventieve aanbeveling</p> <p>38. Theoretische en praktische opleiding en bewustmaking van personen die in contact komen met kinderen <i>in de sectoren onderwijs, gezondheidszorg, sociale bescherming, justitie en rechtshandhaving en op gebieden die verband houden met sport, cultuur en vrijetijdsbesteding, inzake de rechten van kinderen en hun bescherming, seksueel misbruik van kinderen</i> en het herkennen van gevallen van seksueel misbruik.</p> <p>39. Ervoor zorgen dat deze personen niet veroordeeld zijn voor daden van seksuele uitbuiting of seksueel misbruik van kinderen.</p> <p>➤ Professionele interviewers</p> <p>40. Duidelijke regelgeving opstellen die bepaalt dat de interviews van minderjarige slachtoffers, tijdens het onderzoek en het proces, moeten worden uitgevoerd door deskundigen (politie of gerechtelijke autoriteit) die daarvoor speciaal zijn opgeleid, gebruik maken van empirisch onderbouwde praktijken en protocollen om tot het best mogelijke bewijs en kindvriendelijk taalgebruik te komen, en voortdurende opleiding en prestatietoezicht krijgen voor het voeren van interviews van kinderen.</p> <p>➤ Rechters, openbare aanklagers en advocaten</p> <p>41. Ervoor zorgen dat met name rechters, openbare aanklagers en advocaten, maar ook andere deskundigen die bij de procedure betrokken zijn (bijvoorbeeld rechtshandavingsinstanties, forensische psychologen, maatschappelijk werkers), een opleiding krijgen over seksueel misbruik van kinderen, over de rechten en behoeften van kinderen en over de communicatie met kinderen in alle ontwikkelingsfasen, ook met kinderen met een handicap.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overwegingen 61, 63, artikel 23, lid 2, onder b), en 25. • Overeenkomst van Lanzarote: Artikel 5. 1-3, Toelichtend verslag 56; 5.2, 35.1 (c), 36.1. • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 4. 5. Opleiding van professionals, 14 - 15 en 67; 6. Bewijsmateriaal/verklaringen van kinderen, 64.
<p>▶ Samenwerking tussen verschillende instanties</p>	<p>Macrosysteem</p>
<p>➤ Universiteiten en instellingen voor hoger onderwijs</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p>

<p>42. Interdisciplinaire opleiding inzake seksueel misbruik van kinderen aan universiteiten en andere instellingen voor hoger onderwijs bevorderen door nieuwe programma's te ontwikkelen of door andere acties, bv. lessen in teamverband, bezoek aan faciliteiten, lesbezoeken door externe deskundigen.</p> <p>➤ Deskundigen</p> <p>43. Ervoor zorgen dat deskundigen die met en voor kinderen werken, een interdisciplinaire opleiding krijgen over de rechten en behoeften van kinderen met verschillende maturiteitsniveaus, kinderen met een handicap en kinderen met een andere culturele achtergrond, en over procedures die aan hen zijn aangepast.</p> <p>➤ Instellingen</p> <p>44. De samenwerking tussen verschillende instellingen en professionals bevorderen met het oog op <i>een omvattend begrip van het kind en een beoordeling van zijn of haar juridische, psychologische, sociale, emotionele, fysieke en cognitieve situatie</i>, overleg in individuele gevallen realiseren en beste praktijken uitwisselen.</p> <p>45. Verduidelijking van de rol van elke deskundige en van de door elke instelling geleverde diensten om de samenwerking tussen de betrokken professionals te vergroten.</p> <p>46. De oprichting aanmoedigen van knooppunten waar de verschillende agentschappen regelmatig met elkaar in contact kunnen treden²¹⁷.</p> <p>47. Overwegen "one-stop-shops" te ontwikkelen die <i>voorzien in de meervoudige behoeften van slachtoffers wanneer zij bij een strafprocedure betrokken zijn</i> (bv. informatie, bijstand, steun, bescherming). (R18)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overweging 62, Art. 26.1 • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 10.1 • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 4. Opleiding van professionals, 14 en 15.
<p>▶ Forensisch interview</p>	<p>Macrosysteem en Cronosysteem</p>
<p>➤ Regelgeving en criteria voor het gebruik ervan</p> <p>48. Aanmoedigen dat audiovisuele opnames van het forensisch interview van het minderjarige slachtoffer als standaardpraktijk worden gebruikt als bewijsmateriaal vóór het proces in strafprocedures, teneinde het risico van secundaire victimisatie zoveel mogelijk te beperken, door het aantal verhoren tot het noodzakelijke minimum te beperken, de getuigenis van het kind voor achteruitgang te behoeden en contact tussen slachtoffer en dader te vermijden.</p> <p>49. Duidelijke regels en criteria vaststellen voor het gebruik van forensische video-opnamen als bewijsmateriaal vóór het proces, met een minderjarig slachtoffer of, in voorkomend geval, een minderjarige getuige; met inbegrip</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overweging 9, art. 22.3; 24.1.a; • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 2; 35.2. • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 6.

²¹⁷ O'Malley, Tom; Fernee, Ursula; Hudson, Susan; Lynch, Michael en Ward, Tom. Interagency awareness and cooperation, Recommendation 2.42; p. 30. In "Review of Protections for Vulnerable Witnesses in the Investigation and Prosecution of Sexual Offences (2020)". [https://www.justice.ie/en/IELR/Review of Protections for Vulnerable Witnesses in the Investigation and Prosecution of Sexual Offences.pdf/Files/Review of Protections for Vulnerable Witnesses in the Investigation and Prosecution of Sexual Offences.pdf](https://www.justice.ie/en/IELR/Review%20of%20Protections%20for%20Vulnerable%20Witnesses%20in%20the%20Investigation%20and%20Prosecution%20of%20Sexual%20Offences.pdf/Files/Review%20of%20Protections%20for%20Vulnerable%20Witnesses%20in%20the%20Investigation%20and%20Prosecution%20of%20Sexual%20Offences.pdf)

<p>van het specifieke beroepsprofiel, de competenties en het opleidingsprogramma van de interviewers; voorwaarden voor de gespecialiseerde omgeving; gespecialiseerde opleiding van de verschillende betrokken actoren en beroepsgroepen en de coördinatie tussen de verschillende instanties.</p> <p>50. Discriminatie op grond van leeftijd moet worden vermeden (bv. forensisch interview alleen voor minderjarigen onder de 14 jaar).</p> <p>51. Het gebruik ervan vaststellen als een beschermende maatregel, nooit als een beperking van rechten, voor het geval het slachtoffer opnieuw voor de rechter wenst te getuigen en indien dit niet in strijd is met zijn of haar belangen.</p> <p>52. De rol en de bevoegdheden van de professionals en andere figuren die actief deelnemen aan het gerechtelijk proces, via het juridisch kader definiëren of herzien.</p>	<p>Bewijsmateriaal/verklaringen van kinderen, 128.</p>
<p>➤ Specifieke maatregelen</p> <p>53. Bedenk dat in sommige gevallen, bijvoorbeeld bij seksuele uitbuiting, de auditieve opname traumatisch kan zijn en het slachtoffer kan victimiseren, wat vraagt om een beoordeling van de behoeftes en interesses van een minderjarig slachtoffer voor het gebruik van een andere methode, zoals een audio-opname van hun getuigenis of een schriftelijke verklaring.</p> <p>54. Bij voorkeur zijn de interviewers van hetzelfde geslacht als het slachtoffer, of er wordt een voorafgaande beoordeling gemaakt, waarbij rekening wordt gehouden met de persoonlijke kenmerken van het slachtoffer, de aard en de omstandigheden van het misdrijf, en dus met de gevolgen van het geslacht van de interviewer voor het kind.</p> <p>55. Met het oog op een coherente aanpak moeten, indien mogelijk en passend, alle interviews in het belang van het kind door dezelfde persoon (gespecialiseerde deskundige) worden gevoerd (wat in sommige gevallen kan betekenen dat van deskundige moet worden veranderd).</p> <p>56. Het aantal interviews te beperken tot wat strikt noodzakelijk is voor het onderzoek en de gerechtelijke procedures en deze te voeren met inachtneming van het natuurlijke ritme en de omstandigheden van het kind.</p> <p>57. Preventieve maatregelen bevorderen en versterken om ongerechtvaardigde vertragingen tussen de politieaangifte en het verhoor te voorkomen, om de stress bij de slachtoffers en de familieleden (of verzorgers) die niet tot de daders behoren, te verminderen en verslechtering van de getuigenverklaringen te voorkomen.</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Art. 20.a-b; 23.2.c-d. • Verdrag van Lanzarote: Art.30.3; 35.1.d-e. • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 6. Bewijsmateriaal/verklaringen van kinderen, 66, 67, 128.
<p>➤ Milieu</p> <p>58. Ervoor zorgen dat interviews, ook in plattelandgebieden, plaatsvinden in speciaal daarvoor ontworpen of aangepaste ruimtes, in een ruimte waar kindslachtoffers en -getuigen zich prettig en veilig voelen, dat wil zeggen kindvriendelijke (ook voor gehandicapten) faciliteiten en het dichtst bij de woning van het slachtoffer. (R18-R22)</p>	<p>▶ Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overweging 58, artikelen. 18; 19; 22.1; 23.2 b; 23.3.a-b.

<p>59. Geschikte communicatietechnologieën beschikbaar stellen om kinderen in staat te stellen te getuigen zonder in de rechtszaal aanwezig te zijn (bv. videoconferentie, telehoorfaciliteiten, video- of tv-verbinding).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Overeenkomst van Lanzarote: Art. 35.1.b; 36.2.b. • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: 5. Organisatie van de procedure, kindvriendelijke omgeving en kindvriendelijk taalgebruik, 54, 55, 62; 6. Bewijsmateriaal/verklaringen van kinderen, 74; V. Bevordering van andere kindvriendelijke acties, j.
<p>► Controlemechanismen</p>	<p>Macrosysteem</p>
<p>60. Minimumnormen vast te stellen voor de gespecialiseerde omgeving waaraan moet worden voldaan binnen de gebouwen van rechtbanken, wetshandhavingsinstanties en andere entiteiten waar forensische interviews worden afgenomen, alsmede systemen voor toezicht op en beoordeling van de naleving van deze normen.</p> <p>61. Onderzoek en overleg aanmoedigen, met inachtneming van ethische vraagstukken, om de ervaringen van kinderen tijdens het gerechtelijk proces te volgen en te begeleiden.</p> <p>62. Onderzoek naar kindgevoelige gesprekstechnieken en naar de opleiding daarvan bevorderen om de doeltreffendheid ervan te beoordelen.</p>	<p>► Gereflecteerd in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Richtlijn Rechten van Slachtoffers: Overweging 62. • Richtlijnen van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie: IV. Toezicht en evaluatie, c en e; V. Bevordering van andere kindvriendelijke acties, a.

REFERENTIES

- Albaek, Ane U., Per-Einar Binder, and Anne Marita Milde. 'Plunging Into a Dark Sea of Emotions: Professionals' Emotional Experiences Addressing Child Abuse in Interviews With Children', *Qualitative Health Research*, 30, no. 8 (2020): 1212–24. <https://doi.org/10.1177/1049732318825145>.
- Álvarez Ramos, Fernando. 'Asistencia Psicológica a Las Declaraciones Infantiles En Sede Judicial: La Prueba Preconstituida Como Forma de Evitar La Victimización'. In *Niñas y Niños Víctimas y Testigos En Los Procedimientos Judiciales: Implicaciones Desde La Psicología Forense*, 93–112. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2016.
- Astrid Baugerut, Gunn, and Miriam Sinkerud Johnson. 'The NICHD Protocol: Guide to Follow Recommended Investigative Interview Practices at the Barnahus'. In *Collaborating against Child Abuse. Exploring the Nordic Model*, by Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, and Anna Kaldal. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017.
- Benson, Mairi S., and Martine B. Powell. 'Evaluation of a Comprehensive Interactive Training System for Investigative Interviewers of Children', *Psychology, Public Policy, and Law*, no. 21 (3) (2015): 309–22. <https://doi.org/10.1037/law0000052>.
- Berlinerblau, Virginia, Mariano Nino, and Sabrina Viola. *Guía de Buenas Prácticas Para El Abordaje de Niños/as, Adolescentes Víctimas o Testigos de Abuso Sexual y Otros Delitos*. Argentina: Junta Federal de Cortes y Superiores Tribunales de Justicia (JUFEJUS), Asociación por los Derechos Civiles (ADC), UNICEF, 2013. <https://www.unicef.org/argentina/media/1746/file/Guia%20de%20Buenas%20Pr%C3%A1cticas%20para%20la%20protecci%C3%B3n%20de%20derechos%20y%20el%20acceso%20a%20la%20justicia%20de%20ni%C3%B1os%20v%C3%ADctimas%20de%20abuso%20sexual.pdf>.
- Cabana, Débora Cecilia, Cynthia S. Rand, Neil R. Poew, Albert W. Wu, Modena H. Wilson, and Haya R. Rubin. 'Why Don't Physicians Follow Clinical Practice Guidelines? A Framework for Improvement', *Paediatrics Research*, 45, no. 4 (April 1999). <https://doi.org/10.1203/00006450-199904020-00719>.
- Chen, Laura P., M. Hassan Murad, Molly L. Paras, Kristina M. Colbertson, Amelia L. Sattler, Erin N. Goranson, Mohamed B. Elamin, et al. 'Sexual Abuse and Lifetime Diagnosis of Psychiatric Disorders: Systematic Review and Meta-Analysis', *Mayo Clinic Proceedings*, no. 85(7) (July 2010): 618–29. <https://doi.org/10.4065/mcp.2009.0583>.
- Contreras, María José, Gerardo Prieto, Eva A. Silva, José L. González, and Antonio L. Manzanero. 'Assessment of Testifying Ability in Preschool Children: CAPALIST',

- Frontiers in Psychology, 12 (July 2021).
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.662630>.
- Diges Junco, Margarita, and Nieves Pérez-Mata. 'La Entrevista Forense de Investigación a Niños Supuestas Víctimas de Delitos Sexuales: Guía de Buenas Prácticas (I)', *Diario LA LEY*, no. 8919 (2017).
- Dommicent, Jessica, Miet Vanderhallen, Marijke Bastiaens, Hans De Wiest, Marc Van de Plas, and Geert Vervaeke. 'Interviewing Children in Belgium: An Evaluation of Practices', *The Police Journal*, no. 81(3) (September 2008): 248–61.
<https://doi.org/10.1350/pojo.2008.81.3.418>.
- Echeburúa, Enrique, José Manuel Muñoz, and Ismael Loinaz. 'La Evaluación Psicológica Forense Frente a La Evaluación Clínica: Propuestas y Retos de Futuro', *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 11, no. 1 (2011): 141–59.
- Edinete, María Rosa, and Jonathan Tudge. 'Urie Bronfenbrenner's Theory of Human Development: Its Evolution From Ecology to Bioecology', *Journal of Family Theory & Review*, no. 5 (2013): 243–58. <https://doi.org/10.1111/jftr.12022>.
- Everson, Mark D. 'Child Forensic Interviewing: A 30-Year Perspective', *Children's services. Practice notes*, 20, no. 2 (2015). <https://practicenotes.org/v20n2/Everson.htm>.
- Faller, Kathleen. 'Forty Years of Forensic Interviewing of Children Suspected of Sexual Abuse, 1974–2014: Historical Benchmarks', *Social Sciences*, no. 1 (December 2014): 34–65. <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.
- Fansher, Ashley K., Sara B. Zedaker, and Patrick Q. Brady. 'Burnout Among Forensic Interviewers, How They Cope, and What Agencies Can Do to Help', *Child Maltreatment*, 25, no. 1 (2019): 117–28.
<https://doi.org/10.1177/1077559519843596>.
- Finkelhor, David. 'The Prevention of Childhood Sexual Abuse', *The Future of Children*, 19, no. 2 (2009): 169–94. <https://doi.org/10.1353/foc.0.0035>.
- Gilad, Michal. 'The Young and the Helpless: Re-Defining the Term "Child Victim of Crime"', *Public Law and Legal Theory Paper*, no. 14–23 (2014).
- Goldman, Juliette D. G., and Usha K. Padayachi. 'Some Methodological Problems in Estimating Incidence and Prevalence in Child Sexual Abuse Research', *The Journal of Sex Research*, no. 37:4 (2000): 305–14.
<https://doi.org/10.1080/00224490009552052>.
- González, José L., José Manuel Muñoz, Andrés Sotoca, and Antonio L. Manzanero. 'Propuesta de Protocolo Para La Conducción de La Prueba Preconstituida En Víctimas Especialmente Vulnerables', *Papeles del Psicólogo*, no. 34(3) (2013): 227–37.
- Greeson, Megan R., Rebecca Campbell, and Giannina Fehler-Cabral. "'Nobody Deserves This': Adolescent Sexual Assault Victims' Perceptions of Disbelief and Victim

- Blame from Police.', *Journal of Community Psychology*, no. 44(1) (2016): 90–110. <https://doi.org/10.1002/jcop.21744>.
- Greijer, Susanna, and Jaap Doek. *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse*. Luxembourg: ECPAT International, 2016.
- Gutiérrez de Piñeres Botero, Carolina. 'Análisis de Las Prácticas de Entrevistas Forenses Durante La Etapa de Investigación Por Denuncias de Delitos Sexuales En Contra de Niños, Niñas y Adolescentes', *Psicogente*, no. 20 (37) (April 2017). <https://doi.org/10.17081/psico.20.37.2422>.
- Haldorsson, Olivia Lind. *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle, 2020. <https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf>.
- Hillis, Susan, James Mercy, Adaugo Amobi, and Howard Kress. 'Global Prevalence of Past-Year Violence Against Children: A Systematic Review and Minimum Estimates', *Paediatrics*, no. 137(3): e20154079. (March 2016). <https://doi.org/10.1542/peds.2015-4079>.
- Janoff-Bulman, Ronnie, and Irene Hanson Frieze. 'A Theoretical Perspective for Understanding Reactions to Victimization', *Journal of Social Issue*, no. 39 (1983): 1–17.
- Johansson, Susanna, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, and Anna Kaldal. 'Implementing the Nordic Barnahus Model: Characteristics and Local Adaptions'. In *Collaborating Against Child Abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*, 1–31. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017.
- Juárez López, José Ramón, and Fernando Álvarez Ramos. 'Evaluación Psicológica Forense de Los Abusos y Maltratos a Niños, Niñas y Adolescentes. Guía de Buenas Prácticas'. Asociación de Psicólogos Forenses de la Administración de Justicia, 2018.
- Kathleen, Daly. 'Conventional and Innovative. Justice Responses to Sexual Violence', *Australian Centre for the Study of Sexual Assault*, no. 2 (2011): 1–35.
- Kenny, M.C., and A.G. McEachern. 'Racial, Ethnic, and Cultural Factors of Childhood Sexual Abuse: A Selected Review of the Literature', *Clinical Psychology Review*, no. 20 (2000): 905–22. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(99\)00022-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(99)00022-7).
- Korkman, Julia, Jatta Svanbäck, Katarina Finnilä, and Pekka Santtila. 'Judges' Views of Child Sexual Abuse: Evaluating Beliefs against Research Findings in a Finnish Sample', *Scandinavian Journal of Psychology*, 55, no. 5 (October 2014): 497–504. <https://doi.org/10.1111/sjop.12147>.
- Krause, Niels, Francesco Pompedda, Jan Antfolk, Angelo Zappalà, and Pekka Santtila. 'The Effects of Feedback and Reflection on the Questioning Style of Untrained Interviewers in Simulated Child Sexual Abuse Interviews', *Applied Cognitive Psychology*, 31, no. 2 (February 2017). <https://doi.org/10.1002/acp.3316>.

- La Rooy, David J., Michael E. Lamb, and Margaret-Ellen Pipe. 'Repeated Interviewing: A Critical Evaluation of the Risks and Potential Benefits'. In *The Evaluation of Child Sexual Abuse Allegations*, edited by Kathryn Kuehnle and Mary Connell, 327–61. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2009.
- Lamb, Michael E. 'Difficulties Translating Research on Forensic Interview Practices to Practitioners: Finding Water, Leading Horses, but Can We Get Them to Drink?', *American Psychologist*, 71, no. 8 (November 2016): 710–18. <https://doi.org/10.1037/amp0000039>.
- Lamb, Michael E., Deirdre A. Brown, Irit Hershkowitz, Yael Orbach, and Phillip W. Esplin. 'Using Tools and Props to Complement the Protocol'. In *Tell Me What Happened: Questioning Children about Abuse*, 2nd ed. Wiley-Blackwell, 2018.
- Lamb, Michael E., Deirdre A. Brown, Yael Orbach, and Phillip W. Esplin. 'The NICHD Investigative Interview Protocols for Young Victims and Witnesses'. In *Tell Me What Happened: Questioning Children about Abuse*, 2nd ed. Wiley-Blackwell, 2018.
- Lamb, Michael E., and Michelle E. Garretson. 'The Effects of Interviewer Gender and Child Gender on the Informativeness of Alleged Child Sexual Abuse Victims in Forensic Interviews', *Law and Human Behavior*, no. 27(2) (May 2003): 157–71. <https://doi.org/10.1023/A:1022595129689>.
- Lamb, Michael E., Irit Hershkowitz, Yael Orbach, and Phillip W. Esplin. 'Case-Related Outcomes When the Protocol Is Used'. In *Tell Me What Happened: Questioning Children about Abuse*, 2°. Wiley-Blackwell, 2018.
- Lamb, Michael E., Yael Orbach, Irit Hershkowitz, Phillip W. Esplin, and Dvora Horowitz. 'A Structured Forensic Interview Protocol Improves the Quality and Informativeness of Investigative Interviews with Children: A Review of Research Using the NICHD Investigative Interview Protocol', *Child Abuse & Neglect*, no. 31(11-12) (November 2007): 1201–31. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.03.021>.
- Lamb, Michael E., Yael Orbach, Kathleen Sternberg, Jan Aldrige, Sally Pearson, Heather Stewart, Phillip W. Esplin, and Lynn Bowler. 'Use of a Structured Investigative Protocol Enhances the Quality of Investigative Interviews with Alleged Victims of Child Sexual Abuse in Britain', *Applied Cognitive Psychology*, 23, no. 4 (2009). <https://doi.org/10.1002/acp.1489>.
- Lee, Yanghee. 'Child Participation and Access to the United Nations Convention on the Rights of the Child', n.d. https://www.coe.int/t/dg3/children/JusticeSpeeches/Yanghee_en.asp.
- Magnusson, Mikaela, Emelie Ernberg, Sara Landström, and Lucy Akehurst. 'Forensic Interviewers' Experiences of Interviewing Children of Different Ages', *Psychology, Crime & Law*, 20, no. 10 (2020): 976–89. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2020.1742343>.

- Massons-Ribas, Anna, M. Ángeles Basells, and Neus Cortada. 'The Participation of Children and Adolescents in the Protection System: The Case of the Spanish Legislation', *Social Sciences*, no. 10 (7) (2021). <https://doi.org/10.3390/socsci10070268>.
- Muñoz, José Manuel, Laura González-Guerrero, Andrés Sotoca, Odette Terol, José L. González, and Antonio L. Manzanero. 'The Forensic Interview: Obtaining Cognitive Indicia in Children Who Are the Alleged Victims of Sexual Abuse', *Psychologist Papers*, 37, no. 3 (n.d.): 205–2016.
- Myklebust, Trond. 'The Nordic Model of Handling Children's Testimonies'. In *Collaborating against Child Abuse. Exploring the Nordic Barnahus Model*, by Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig, and Anna Kaldal. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017.
- Newlin, Chris, Linda Cordisco Steele, Andra Chamberlin, Jennifer Anderson, Julie Kenniston, Amy Russel, Heather Stewart, and Viola Vaughan-Eden. 'Child Forensic Interviewing: Best Practices'. Cherry Lane: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2015.
- Nielsen, Hjort, Maj Hansen, Ask Elklit, and Rikke Holm Bramsen. 'Sexual Assault Victims Participating in Research: Causing Harm When Trying to Help?', *Archives of Psychiatric Nursing*, no. 30(3) (2016).
- Orbach, Yael. 'Assessing the Value of Structured Protocols for Forensic Interviews of Alleged Child Abuse Victims', *Child Abuse & Neglect*, 24, no. 6 (June 2000): 733–52. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00137-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00137-X).
- Pereda, Noemí, Georgina Guilera, Maria Forns, and Juana Gómez-Benito. 'The Prevalence of Child Sexual Abuse in Community and Student Samples: A Meta-Analysis', *Clinical Psychology Review*, no. 29(4) (2009): 328–38. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.02.007>.
- Pereda, Noemí, and Irene Montiel Juan. 'Victimización Sexual de Menores: Aproximación Teórica y Estado Actual de La Investigación'. In *La Victimización Sexual de Menores de Edad y La Respuesta Del Sistema de Justicia Penal*, by Josep Mª Tamarit Sumalla. Buenos Aires: BdeF, 2017.
- Perloff, Linda S. 'Perceptions of Vulnerability to Victimization', *Journal of Social Issues*, no. 39 (1983): 41–61.
- Perron, Brian E., and Barbara S. Hiltz. 'Burnout and Secondary Trauma Among Forensic Interviewers of Abused Children', *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23, no. 2 (2006). <https://doi.org/10.1007/s10560-005-0044-3>.
- 'Practice Guidelines Forensic Interviewing in Cases of Suspected Child Abuse'. American Professional Society on the Abuse of Children (APSAC), 2012. <https://depts.washington.edu/uwhatc/PDF/guidelines/Forensic%20Interviewing%20in%20Cases%20of%20Suspected%20Child%20Abuse.pdf>.
- Rohrbaugh, Monica, Kamala London, and Ashley K. Hall. 'Planning the Forensic Interview'. In *Forensic Interviews Regarding Child Sexual Abuse: A Guide to Evidence-Based*

- Practice*, edited by W.T O'Donohue and M. Fanetti, 197–218. Springer International Publishing, 2016. https://doi.org/10.1007/978-3-319-21097-1_11.
- Rousseaux, Emmanuel. 'Modelisation and Information System Tools to Support the Discovery of Interactive Factors of Vulnerabilities in Life Courses', 2018. 10.13097/archive-ouverte/unige:120604.
- Saywitz, Karen J., Thomas D. Lyon, and Gail S. Goodman. 'Interviewing Children'. In *The APSAC Handbook on Child Maltreatment*, 4th ed., 310–29. United States of America: SAGE Publications, 2018.
- Scott, M.T., Antonio L. Manzanero, José Manuel Muñoz, and G. Köhnken. 'Admisibilidad En Contextos Forenses de Indicadores Clínicos Para La Detección Del Abuso Sexual Infantil', *Anuario de Psicología Jurídica*, no. 4 (2014): 57–63.
- Smith, Kevin, and Rebecca Milne. 'Planning the Interview'. In *Children's Testimony: A Handbook of Psychological Research and Forensic Practice*, edited by Michael E. Lamb, David J. La Rooy, Lindsay C. Malloy, and Carmit Katz. John Wiley & Sons, Ltd, 2011.
- Sovino Meléndez, M., and V. Ulloa Jiménez. 'The Investigative Interview. Number of the Interviews'. In *Video-Recorded Investigative Interview of Child Victims of Sexual Abuse*. Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018.
- . *Use of the Investigative Interview in Trials. "Video-Recorded Investigative Interview of Child Victims of Sexual Abuse"*. Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018.
- Stanley, Nicky, Cath Larkins, Helen Austerberry, Nicola Farrelly, Jill Manthirpe, and Julie Ridley. 'Rethinking Place and the Social Work Office in the Delivery of Children's Social Work Services', *Health Soc Care Community*, no. 1 (January 2016): 86–94. <https://doi.org/10.1111/hsc.12192>.
- Stefansen, Kari. 'Staging a Caring Atmosphere: Child-Friendliness in Barnahus as a Multidimensional Phenomenon'. In *Collaborating Against Child Abuse.*, by S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig, and A. Kaldal. Switzerland: Palgrave Macmillan, 2017. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58388-4_2.
- Stoltenborgh, Maria, Marinus H. van Ijzendoorn, Eveline M. Euser, and Marian J. Bakermans-Kranenburg. 'A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence around the World', *Child Maltreat*, no. 16 (2) (May 2011): 79–101. <https://doi.org/10.1177/1077559511403920>.
- Themeli, Olga, and Maria Panagiotaki. 'Forensic Interviews With Children Victims of Sexual Abuse: The Role of the Counselling Psychologist', *The European Journal of Counselling Psychology*, no. 3 (1) (March 2014): 1–19. <https://doi.org/10.5964/ejcop.v3i1.17>.
- World Health Organization. *Guidelines for Medico-Legal Care of Victims of Sexual Violence*. World Health Organization. Geneva, 2003. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42788>.

———. *Responding to Children and Adolescents Who Have Been Sexually Abused: WHO Clinical Guidelines*. Geneva: World Health Organization, 2017.
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259270/9789241550147-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1. KOPPELING VAN BELANGEN, RECHTEN EN SPECIFIEKE MAATREGELEN BIJ HET FORENSISCH INTERVIEW

RIGHTS (Convention on the Rights of the Child)	INTERESTS (Directive 29/2012/UE)	MEASURES
Right to participation and to the promotion of progressive autonomy (art. 12)	<ul style="list-style-type: none"> • Adequate and respectful information on children's rights (art. 6 & 7): <ul style="list-style-type: none"> - To understand and to be understood (art.3) • Participation (art. 10): <ul style="list-style-type: none"> - To be heard and decision-making (art. 10) - To ask, to demand, to agree, to get answers (art. 11, when no prosecution, art. 12 restorative justice, art. 13 legal aid- Participation in Daly model) - Free legal aid and Legal advice (art. 13 & 24.1.c) - Special representative for child victims (conflict of interests) (art. 24.1) - Specialist training (police officers, court staff, judges and prosecutors, lawyers (art. 25) • Support: <ul style="list-style-type: none"> - Victim support services (art. 8) - Special representative for the child victim in cases of conflict of interest (art. 24.1) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Assessment of the victim/witness capabilities so as to take appropriate measures (pre-interview meeting) . ✓ Adapt the information according to the maturity, cognitive development and emotional state of the victim/witness . ✓ Consultation of the victim/witness for participation . ✓ Right to file a complaint on their own. ✓ Right to specialized and free legal assistance . ✓ Specialized training of all professionals involved in child victimization cases. ✓ Accessibility (including for children with disabilities and/or special needs). ✓ Support/information to the victim/witness and family on protective measures and support services. ✓ Requirement of a figure that specifically defends their interests (different from the lawyer)
Right to protection against abuse and neglect (art. 19)	<ul style="list-style-type: none"> • Security and protection (art. 18) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Requirement of unified action protocols. ✓ Coordination of professionals (judicial, health and social sectors). ✓ Malpractice control requirements.
Right to rehabilitation and reintegration, from the perspective of the right to physical and psychological health (art. 39)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimization of stress-mental health: <ul style="list-style-type: none"> - Avoid contact between victim and offender (art. 19) - Avoid visual contact with accused (art. 23.3.a) - Testimony without being present (art. 23.3.b) - Number of interviews and medical examinations of victims is kept to a minimum (art. 20.b & d) - Interview conducted without unjustified delay after the complaint (art. 20.a) - Recorded interview (art. 24.1.a) - To be accompanied (arts. 3.3 & 20.c) - Minimum contact with different professionals (art. 23.2.c) • Support from victim support services : Support for victims with specific needs, such as victims of sexual violence, victims of gender-based violence and victims of violence in close relationships, including support and counselling (art. 9.3.b) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Immediate protection measures mechanisms. ✓ Coordination of professionals (judicial, health and social sectors). ✓ Measures to avoid visual contact with accused (in halls, rooms, entrances, etc.). ✓ Preconstituted evidence in the investigation phase and protection mechanisms at trial. ✓ The right to be accompanied by a trusted person of their choice (to be substituted in case they do not have it). ✓ Time reduction (assessment and interview deadlines) . ✓ Fixed reference person
Right to dignity and privacy (art.16)	<ul style="list-style-type: none"> • Privacy (art.21): <ul style="list-style-type: none"> - Shame and informative self-determination - Throughout the process (environment) - Anonymity (art.23): in relation to the protection of personal data - (During court proceeding) a hearing to take place without the presence of the public (art. 23.3.d) • Dignity (art.18): <ul style="list-style-type: none"> - Avoid unnecessary questioning concerning the victim's private life not related to the criminal offence (art. 23.3.c) - Interviews with the victim carried out in premises designed or adapted for that purpose (art. 23.2.a) - Carried out by professionals trained for that purpose (art. 23.2.b) - Carried out by the same person (art. 23.2.c) - Same sex interviewer (art.23.2.d) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Measures to protect the victim's privacy in relation to the environment (rooms, adequate access). ✓ Specific measures for the protection of personal data (reports and recordings). ✓ Information for the victim/witness about the assistance/presence of different professionals and the recording of the interview, in an appropriate way to her/his maturity, cognitive development, emotional state and situation. ✓ Informing the victim/witness of the recording of his or her interview. ✓ Review of the data included in the forensic report (protection of the victim's personal life). ✓ Adequacy of the environment in a broad sense: room, halls, furniture, clothing, etc. ✓ Specialized and continuous training: childhood, victimization, sexual violence, domestic violence, gender . ✓ Professionals' coordination (judicial, health and social sectors) ✓ Unification in a single expert request of all the necessary reports. ✓ Same sex interviewer.

BIJLAGE 2. TRAJECT VAN HET KINDSLACHTOFFER (HET GERECHTELIJK TRAJECT)

BELGIË

KU LEUVEN

INLEIDING VAN STRAFPROCEDURES

Een dossier om de strafrechtelijke procedure in te leiden kan worden geopend via:

- Politierapport aan de procureur
- Verslag aan de procureur

Informatieplicht:

Alle personen die kennis hebben van een kind dat bijstand heeft, zijn verplicht het kind dat bijstand heeft op de hoogte te brengen

Crisiscentra voor seksueel geweld (4 in Estland)

KLACHT BIJ POLITIE

Een melding wordt gedaan door het kindslachtoffer/getuige of de volwassene die getuige was van het misbruik of het vermoeden had

OPVANG IN KINDERTEHUIS OF BIJ POLITIE

- Het afnemen van de verklaring van het kind of de volwassene
- Kennisgeving aan de procureur
- In dringende gevallen wordt een openbare aanklager ingelicht en wordt de strafprocedure ingeleid

REFERENTIES:

- Kindertehuis
- Crisiscentrum voor seksueel geweld
- Specialist in kindbescherming bij de lokale overheid
- Slachtofferhulp

BEOORDELING

Bij de eerste aangifte wordt de procureur in kennis gesteld van de zaak en beoordeelt hij of al dan niet een strafvervolgning moet worden ingesteld. In dringende gevallen wordt de strafprocedure onmiddellijk ingeleid

- Specialist van het Kindertehuis doet het eerste interview, politie is al aanwezig of uitgenodigd om het interview te volgen vanuit de observatieruimte
- De politie voert het forensisch interview uit
- De politie informeert de procureur over de zaak

FORENSISCH INTERVIEW VAN HET KIND

In Children's House zijn ontvangst-, interview- en observatieruimtes.

INTERVIEW:

- Stapsgewijze structuur
- Respectvol

PROFESSIONALS:

In de verhoorkamer

- Interviewer (rechercheur)
- Volwassene naar keuze van kind (zelden aanwezig)
- Psycholoog (indien nodig)
- Tolk (indien nodig)
- Advocaat (zelden aanwezig)

In de observatieruimte

- Aanklager (in strafzaken)
- Deskundige psychiater/psycholoog
- Strafvervolgning kan worden beëindigd na het verhoor
- Strafrechtelijke procedures worden voortgezet en kunnen worden beëindigd na de eerste onderzoeksperiode
- **Strafprocedure wordt voortgezet en vonnisfase/rechtspleging begint**

GERECHTELIJKE PROCEDURE

De audiovisuele opname van het verhoor van het kind wordt gebruikt in alle gevallen waarin het slachtoffer/getuige jonger is dan 10 jaar en in gevallen van familiaal geweld en seksueel misbruik van kinderen jonger dan 14 jaar.

Video-opnamen voor slachtoffers van 14 tot 18 jaar zijn niet verplicht. De aanklager heeft het recht uitzonderingen toe te passen wat leeftijds grenzen betreft en dan wordt gebruik gemaakt van video-opnamen.

Kinderen ouder dan 13 jaar zijn uitgenodigd op de rechtbank.

NA PROCES

Ondersteuning wanneer het proces voorbij is

Slachtofferhulp wordt georganiseerd door het Children's House, dat door de lokale overheid wordt beheerd.

Psychologische hulp is beschikbaar tot de overlevende 18 wordt en is gebaseerd op de behoeften.

Women's Support and Information Center

'There is a way out of violence!'

INLEIDEN VAN DE GERECHTELIJKE PROCEDURE

Alle stappen worden bepaald volgens de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht.

Van strafbare feiten tegen kinderen wordt aangifte gedaan bij de procureur of bij LEA ambtenaren.

- De vervolging wordt ambtshalve ingesteld na aangifte, klacht, beschuldiging of informatie betreffende een gepleegd misdrijf.
 - De LEA-ambtenaren zijn verplicht alle informatie waarover zij beschikken met betrekking tot gepleegde misdrijven onverwijld aan de bevoegde procureur te melden. De ambtenaren zijn tot dezelfde verplichting gehouden.
 - Particulieren zijn aan dezelfde verplichtingen gebonden. Zij kunnen schriftelijk of mondeling aangifte doen bij de procureur of bij elke rechtshandavingsinstantie.
 - Naast het slachtoffer heeft iedereen het recht om aangifte te doen van een ambtshalve vervolgd strafbaar feit.
- (artikelen 37, 38 en 40 van het Wetboek van strafvordering)

UITZONDERLIJKE VERVOLGINGSVEREISTEN

Het recht van het kind om aangifte te doen wanneer dat uitzonderlijk nodig is voor het instellen van de vervolging

- Bij wijze van uitzondering kan in strikt omschreven gevallen volgens het Wetboek van Strafrecht de vervolging slechts worden ingesteld indien het slachtoffer een verwante klacht heeft ingediend.
 - Is het slachtoffer jonger dan 13 jaar, dan heeft zijn/haar wettelijke voogd of vertegenwoordiger het recht om de klacht in te dienen.
 - Het recht van eenieder om zich te melden is onafhankelijk en individueel.
- Na het bereiken van de 18-jarige leeftijd heeft alleen het slachtoffer het bovengenoemde recht.

(artikelen 114 en 115 van het Wetboek van Strafrecht, 51-53 van het Wetboek van Strafvordering)

BEOORDELING EN INLEIDINGSZITTING

Opstellen van het dossier van de zaak.

- Getuigen worden opgeroepen voor nader onderzoek en ook het minderjarige slachtoffer wordt onderzocht, indien toegestaan, afhankelijk van zijn/haar leeftijd en cognitieve en intellectuele vermogens.
 - Wanneer het kind wordt ondervraagd als slachtoffer van een seksueel misbruikmisdrijf, moet een gespecialiseerde kinderpsycholoog of kinderpsychiater bij het hele proces aanwezig zijn en het kind daarop hebben voorbereid. Vervolgens stelt hij/zij een verslag op waarin de cognitieve en intellectuele vermogens van het kind worden gediagnosticeerd. Dit verslag wordt opgenomen in het dossier van de zaak.
- Het interview dient onverwijld plaats te vinden in de "Onafhankelijke eenheden voor de bescherming van minderjarige slachtoffers - Kindertehuis" van het district. Of, indien zij nog niet functioneren, in de gespecialiseerde kamers die voor dit doel zijn opgericht en ontworpen. Momenteel vinden de ondervragingen hoofdzakelijk plaats op politiebureaus, waar kinderen worden ondervraagd in het kantoor van de agent, maar soms is er geen privékantoor beschikbaar. De privacy is niet gewaarborgd.

HET INTERVIEWPROCES

Toepassing van een gestandaardiseerd protocol voor het forensisch interview van kinderen die slachtoffer of getuige zijn van geweld

- Het forensisch interview moet worden afgenomen door rechters, procureurs en ambtenaren van de gerechtelijke politie die optreden als examinator, in de gelijktijdige aanwezigheid van de kinderpsycholoog of psychiater. Het kind kan vergezeld worden door zijn/haar wettelijke voogd of vertegenwoordiger, tenzij de onderzoeker dit verbiedt wegens een belangenconflict of betrokkenheid van de volwassene bij de zaak.

Het verhoor bestaat uit 3 fasen :

- Vertrouwdmaking van het kind met de deskundige en met de procedureregels/ ontwikkeling van wederzijds vertrouwen;
- Het hoofddeel van het verhoor, waarbij het kind wordt aangemoedigd vrijuit te vertellen over het betreffende voorval;
- De conclusie van het verhoor, met een samenvatting van alle door het kind vertelde informatie.

In de praktijk wordt het verhoor voornamelijk afgenomen door politiemensen, die niet speciaal zijn opgeleid en die worden gekozen op grond van hun eerdere ervaring. Zelden nemen kinderpsychologen of kinderpsychiaters deel aan het proces en als dat gebeurt, is hun rol slechts aanvullend, zonder het slachtoffer van tevoren bij te staan.

PROCES

De wettelijke vertegenwoordiging van het kind en het recht van het kind om alle nodige informatie over de procedure te ontvangen

Het verhaal van het kind tijdens het forensisch interview wordt ook in schriftelijke vorm bewaard en wordt ook op digitale audiovisuele media gezet. De digitale vertoning van het verhaal van het kind dient als vervanging van zijn/haar fysieke aanwezigheid tijdens de volgende stappen van de gerechtelijke procedure.

Indien de digitale vertoning onmogelijk is, wordt het schriftelijke verslag van de vertelling tijdens het proces in de rechtszaal beluisterd.

- Het minderjarige slachtoffer heeft het recht om tijdens het proces door een advocaat te worden vertegenwoordigd en om als volledig legitieme partij in het proces te worden erkend. Het kind kan zich laten vergezellen door zijn wettelijke voogd.

- De dader kan bezwaar maken tegen de opneming van het slachtoffer als volledig legitieme partij in het proces en kan de bezwaren voorleggen aan de aanklager. De aanklager zal beslissen of de bezwaren gegrond zijn.

(Artikelen 70,85,107, 227 van de Wetboek van Strafvordering, Min. Besluit nr. 7320/2019)

NA PROCES

Beëindiging van het proces - Sancties en verjaring

- Het proces wordt afgesloten met een veroordeling van de verdachte of met vrijspraak van de verdachte.
- Indien het minderjarige slachtoffer diens aangifte, die noodzakelijk was voor het instellen van de vervolging, intrekt, worden de beschuldigingen tegen de verdachte ingetrokken en wordt het proces beëindigd.
- De verjaringstermijn voor de vervolging van strafbare feiten tegen een kind begint te lopen hetzij na één, hetzij na drie jaar op het tijdstip waarop het slachtoffer meerderjarig is geworden.
- Afhankelijk van de opgelegde straf worden de misdrijven ingedeeld in wanbedrijven (10 dagen tot 5 jaar) en misdaden (5 jaar tot 15 jaar)
- Mensenhandel en seksuele misdrijven tegen kinderen worden in het Griekse wetboek van strafrecht als misdaden aangemerkt.

ITALIË

VERSLAGGEVINGS DIENSTEN

Erg gevarieerd: de eerste melding kan worden gedaan door de school, de welzijnsdiensten, familie (ouders en familieleden), de plaatselijke politie, ziekenhuizen, opvangcentra, NGO's, en andere instanties.

Gewoonlijk vragen (de meeste) particulieren, alvorens "officieel" contact op te nemen met de politie, advies en informatie aan NGO's of andere instellingen die steun verlenen aan minderjarige slachtoffers of aan slachtoffers van geweld in het algemeen. De situatie verschilt echter sterk van geval tot geval.

BEOORDELING

Zelfs indien dit informeel zou kunnen gebeuren, by, door de welzijnsdiensten vóór de officiële klacht, heeft het geen juridische relevantie.

KLACHT BIJ POLITIE

Kan worden aangevraagd bij alle kantoren van de LEA's in Italië - d.w.z. Carabinieri, nationale of lokale politie

De betrokken politiedienst neemt contact op met de bevoegde procureur om de officiële procedures te starten. In deze eerste fase geeft de procureur opdracht tot de beoordeling door een aangewezen psycholoog/psychiater. Gewoonlijk neemt de procureur deel aan het onderzoek.

ONDERZOEKSFASE EN BESCHERMDE HOORZITTING

Het beschermde verhoor wordt gewoonlijk uitgevoerd om minderjarigen in een beschermde omgeving te verhoren in de onderzoeks- en de aan het proces voorafgaande fase. Het wordt afgenomen volgens specifieke regels en procedures en heeft tot doel herhaalde ondervragingen te vermijden, de verdachte en de minderjarige mogelijk in dezelfde omgeving onder te brengen, en de minderjarige een veilige en geschikte omgeving te bieden. Het wordt bevolen door de bevoegde rechter.

Tijdens de onderzoeksfase wordt het forensisch interview afgenomen door de procureur met ondersteuning van een deskundige (bijvoorbeeld een kinderpsycholoog); tijdens de beschermde zitting door de rechter, ook in dit geval met ondersteuning van een deskundige.

PROCES

Gewoonlijk legt de minderjarige alleen tijdens de (gescheiden) beschermde hoorzitting zijn getuigenis af, vooral als hij nog heel jong is.

NA PROCES

Erg gevarieerd, maar gewoonlijk wordt het kind toevertrouwd aan het welzijnssysteem en de sociale diensten, die zo nodig ondersteuning en onderdak verlenen.

INLEIDING VAN STRAFPROCEDURES

Erg gevarieerd: hoewel sommige gevallen rechtstreeks worden gemeld, worden andere vooraf beoordeeld door andere professionals in een situatie van verdenking.

RAPPORTERINGSKANALEN:

- Wethandhavingdiensten (politie).
- Gezondheidssysteem: Eerstelijnszorg, Geestelijke gezondheidszorg, Ziekenhuis, spoedeisende medische zorg.
- Sociale diensten: Bureaus voor slachtofferhulp, CAVAS, CAF, CAI.
- Rechtssysteem: Openbare aanklager, psychosociale teams, rechtbank.

- Wettelijke verplichting voor burgers en professionals om gevallen van misbruik te melden [onwetendheid over deze plicht en meldingskanalen].

BEOORDELING

De kennisgeving van een vermoed of geconstateerd seksueel slachtofferschap van een kind omvat de evaluatie van de zaak met het doel te beoordelen of het proces moet worden ingeleid en welke bijstand het slachtoffer nodig heeft.

- Sociale diensten, CIASI, CAI, CAF, CAVAS, crisiscentra voor verkrachting, anderen. Privé psycholoog, schooladviseur, leraar, enz.

Bureaus voor slachtofferhulp (VSO): niet volledig geïmplementeerd. Verschillen tussen gemeenschappen.

KLACHT BIJ POLITIE

Nationale Politie
Rechtbank van dienst
Bureau van de procureur
voor jeugdzaken

POLITIEBEOORDELING

- 1e politiecontact: niet-gespecialiseerd personeel.
- Gespecialiseerde politiebeoordeling:
 - EMUME: Burgerwacht Vrouwen-Kind Teams
 - Afdeling Analyse Crimineel Gedrag (SACD). Burgerwacht

De politie moet te werk gaan volgens de bij wet vastgestelde criteria:

- Onmiddellijke bescherming van het kind
- Minimale interventie en alleen door deskundige professionals
- Beoordeling van het kind
- Juiste behandeling en aanpassing van taal, enz.

(art. 49 en 50 OL 8/2021)

FORENSISCH INTERVIEW VAN HET KIND

Het forensisch interview als aan het proces voorafgaand bewijs is verplicht voor slachtoffers jonger dan 14 jaar of voor personen met een handicap die bijzondere bescherming behoeven bij bepaalde misdrijven, waaronder seksuele misdrijven (art. 449 bis en ter LECRIM).

Hoewel er geen eenvormig forensisch interviewprotocol bestaat, zijn het NICHD-protocol en het Cognitieve Interview bekend en worden zij gebruikt.

VOORAFGAANDE BEOORDELING EN INFORMATIE: de psychosociale teams moeten het werk dat eerder door andere professionals is gedaan met betrekking tot de persoonlijke, familiale en sociale omstandigheden van het kind (art. 449 ter LECRIM), en de bekwaamheid van het slachtoffer om te getuigen, overleggen.

PROFESSIONALS

In de verhoorkamer

- Forensisch interviewer (in sommige gevallen kunnen er 2 interviewers zijn)
- De volwassene naar keuze van het kind (zelden aanwezig)

In de aangrenzende kamer

- Procureur
- Onderzoeksrechter
- Advocaat van het slachtoffer
- Advocaat van de verweerder (verplicht)
- Persoon naar wie onderzoek wordt ingesteld (indien van toepassing)
- Ambtenaar van de gerechtelijke administratie

ANDER GERELATEERD BEWIJSMATERIAAL VAN DESKUNDIGEN

- Geloofwaardigheidsrapport
- Psychologisch vervolverslag

PROCES

De audiovisuele opname van het verhoor van het kind en andere bewijsstukken worden in de rechtbank gebruikt. Bij een vergissing of een weigering van het bewijsmateriaal vóór het proces kan het slachtoffer meer dan 2 jaar later opnieuw getuigen.

- Beschermende maatregelen: Scherm/video

Kinderen herhalen hun getuigenis gemiddeld 4 keer*

NA PROCES

Ondersteuning wanneer het proces voorbij is via verschillende slachtofferhulporganisaties.

Informatie over slachtofferhulp en doorverwijzing worden verondersteld reeds te beginnen bij de melding bij de eerste klacht (en zelfs eerder, los van het indienen van een klacht). Verwijzing naar slachtofferhulp kan echter in verschillende fasen van de gerechtelijke procedure plaatsvinden. De samenwerking tussen VSO en justitiële instellingen is niet altijd optimaal (evenmin als de uitvoering van VSO) De beschikbaarheid, specialisatie en duur van die steun is vaak beperkt en kan afhankelijk zijn van de regio.

BIJLAGE 3. TAM-PROTOCOL: DE STAPSGEWIJZE STRUCTUUR VAN HET FORENSISCH INTERVIEW

Het protocol voor het audiovisueel opgenomen forensisch interview van minderjarige slachtoffers en getuigen is gebaseerd op de beginselen van respectvol, niet-suggestief en stapsgewijze structuur. Het gerechtelijk verhoor van minderjarigen verloopt in vier fasen en tien stappen.

- **Salduz (voorfase):** is voorzien in het kader van de bepalingen van de Salduz-wet en bestaat uit het identificeren van het kind en het kort meedelen van de reden van de aanhouding.
- **Inleiding (fase 1):** Voordat het verhoor begint, krijgt de minderjarige samen met de begeleider een rondleiding door de ontvangstruimte, de kamer van de directeur en de verhoorkamer. De deskundigen die bij het verhoor aanwezig zijn, worden kort voorgesteld en hun rol wordt uitgelegd. De technische uitrusting wordt voorgesteld (camera's, microfoon, tv-scherm).
 - Eenmaal terug in de verhoorkamer stelt de interviewer zich opnieuw voor aan de minderjarige, die wordt verzocht hetzelfde te doen. Vervolgens worden de wettelijke bepalingen op een kindvriendelijke manier aan de minderjarige uitgelegd.
 - De audiovisuele opname moet gebeuren met **de toestemming van de minderjarige** (niet van de ouders) en die toestemming kan te allen tijde worden ingetrokken (art. 95 Sv). Indien de minderjarige jonger is dan twaalf jaar, volstaat het hem van deze beslissing in kennis te stellen (art. 92, § 1, Sv).
 - De minderjarige wordt ook geïnformeerd over **het recht op een vertrouwenspersoon** (art. 91 bis SV) die hem kan vergezellen in de verhoorkamer.
 - Alvorens over de feiten te spreken, wordt een neutraal onderwerp²¹⁸ besproken om **het opbouwen van een vertrouwensrelatie te bevorderen**. Enerzijds dient het neutrale onderwerp om te wennen aan de gesprekstechniek en om de minderjarige op zijn gemak te stellen. Anderzijds dient dit deel van de inleiding om **het ontwikkelingsniveau** van de minderjarige te **beoordelen** en **het episodisch geheugen te activeren**.
 - Op dit punt wordt de **segmentatietechniek**²¹⁹ getest met de minderjarige:
"Daarna leg ik ze uit: 'Oh je hebt me heel goed verteld wat je afgelopen zaterdag bij de voetbalwedstrijd hebt gedaan. Nu ga ik je je verhaal opnieuw laten vertellen, maar ik ga je verhaal nemen en het in kleinere stukjes breken'. Dus, deel per deel. Dan proberen we ze het verhaal in verschillende delen te laten vertellen en daarna nemen we één stuk, en proberen we er zoveel mogelijk informatie uit te halen. Dat is dezelfde techniek die we gebruiken wanneer ze ons over de feiten vertellen. Zo proberen we de techniek te testen in de eerste fase van het interview, zodat we kunnen inschatten of de minderjarige in staat is om dit te doen of niet." - (TAM-interviewer).
 - Een van de belangrijkste uitgangspunten van het TAM-interview is de aanpassing aan het ritme en de behoeften van het kind (hoewel interviewers verklaren dat de techniek meer moeilijkheden oplevert bij kleine kinderen of kinderen met cognitieve moeilijkheden).
- **Vrij verhaal (fase 2):** de minderjarige wordt uitgenodigd om een vrij verhaal te vertellen. Het vrije verhaal is een essentieel onderdeel van het interview, aangezien het de bedoeling is het aantal vragen zo veel mogelijk te beperken. De persoonlijke kenmerken van de minderjarige zullen er echter voor zorgen dat het verhaal niet altijd even gedetailleerd en lang is. Wanneer

²¹⁸ Neutrale onderwerpen bestaan uit drie categorieën: hobby's/vrije tijd, school/vrienden en thuis/familie.

²¹⁹ De segmentatie houdt in dat een gebeurtenis wordt uitgekozen en in verschillende stukken wordt verdeeld, waarop vervolgens wordt ingezoomd. De minderjarige wordt uitgenodigd om vrijuit over een van deze segmenten te praten. Hierdoor krijgt het verhaal van het kind structuur en kan zijn aandacht volledig worden gericht op een deel van een gebeurtenis.

een strafbaar feit door de minderjarige ter sprake wordt gebracht, krijgt de interviewer de opdracht de minderjarige te onderbreken. Vroeger mocht een minderjarige nooit worden onderbroken, maar nu is dat toegestaan wanneer een strafbaar feit ter sprake wordt gebracht. Het doel is om vast te stellen of een strafbaar feit één of meer keren is gepleegd (als het meerdere keren is gebeurd, is het de bedoeling onderscheid te maken tussen de laatste keer, de eerste keer en eventuele andere keren).

"De eerste keer is belangrijk omdat die vaak erg indrukwekkend was voor de minderjarige en hij of zij zich misschien veel details heeft herinnerd. De eerste keer is ook belangrijk voor de straftoemeting, omdat er vaak verzwarende omstandigheden zijn in bepaalde leeftijdscategorieën en ook voor de opbouw van de feiten. Dat we kunnen begrijpen hoe het allemaal begonnen is. Wat de andere keren betreft, proberen wij te vragen of er andere dingen zijn gebeurd die bij de laatste en de eerste keer niet aan de orde zijn gekomen. Als er andere feiten worden ontdekt, kunnen we op deze manier verder gaan." - (TAM-coördinator).

- **Doorvragen (fase 3):** er wordt eerst gewerkt rond het afronden van het vrije verhaal door in detail in te gaan op de informatie die de minor al heeft gegeven. Dit gebeurt door middel van segmentatie en uitnodigingen op leads (zoals geoefend in de introductiefase). De interviewer probeert antwoorden te krijgen op vragen als 'wie', 'wat', 'waar', 'hoe' en 'wanneer'.
 - Als de interviewer van mening is dat alle relevante informatie is gezegd, roept hij/zij vaak een **pauze** in en gaat naar de kamer van de directeur om met de onderzoeker en de directeur te **overleggen** of bepaalde zaken uit het onderzoek nog met de minderjarige moeten worden besproken. Voordat de interviewfase is afgelopen, wordt de minderjarige gevraagd of hij/zij nog iets wil toevoegen of vragen.
- **Beëindiging van het interview (fase 4):** Het einde van het interview houdt ook een aantal wettelijke bepalingen in. De interviewer probeert een kort gesprek te voeren over iets aangenamers. De minderjarige wordt dan ook bedankt voor het interview, maar niet voor de inhoud.

De tien stappen van het TAM interview protocol:

FASE 0. "SALDUZ"	FASE 2 . VRIJ VERHAAL
... Stap 0. Identificeren	... Stap 5. Uitnodigen tot een vrij verhaal
☐ Identiteitskaart bespreken	☐ Hernemen beknopte mededeling feiten (uit Stap 0)
☐ Beknopte mededeling van de feiten	☐ Eénmaal of méérmaals (laatste, eerste, ander feit)?
- Via tijdstip (C1) & omstandigheden (C2) onthulling	
FASE 1. INTRODUCTIE	Hulpscenario A: preciseren
... Stap 1. Presenteren lokalen, personen en materiaal	Hulpscenario B: <u>herkaderen</u>
☐ Ontvangstruimte	Hulpscenario C: overbruggen
☐ Regielokaal	☐ C3: via tijdstip vermeende feiten
☐ Verhoorlokaal	☐ C4: via plaats vermeende feiten
☐ Verhoorder	☐ C5: via omstandigheden vermeende feiten
☐ Andere aanwezigen (psycholoog, enz.)	☐ C6: via de verdachte
☐ Digitale opname	FASE 3: VRAAGSTELLING
☐ Notities nemen	... Stap 6. Vervolledigen (info reeds aangebracht IN het vrij verhaal)
... Stap 2. Presenteren wettelijke bepalingen	☐ Wie, wat, waar, hoe, wanneer, ...?
☐ Vertrouwenspersoon	... Stap 7. Uitdiepen (info nog BUITEN het vrij verhaal staand)
☐ Onderbreken	☐ Andere feiten, daders, slachtoffers, getuigen, ...?
☐ Wie bekijkt de opname + reden opname	... Stap 8. Verifiëren andere dossierelementen
☐ Bewijs in rechte + bestemming opname	FASE 4. BEEINDIGING VERHOOR
☐ Toestemming (+12 jaar) of inlichting audiovisuele opname (-12 jaar)	... Stap 9. Presenteren wettelijke bepalingen
☐ Recht om kopie tekst van verhoor te vragen	☐ Aanvullen en verbeteren
☐ Niet verplicht zichzelf te beschuldigen	☐ Overhandigen van documenten (dagboek, chats, sms...)
... Stap 3. Afspraken maken	☐ Recht om kopie tekst van verhoor te vragen
☐ Niet verplicht te antwoorden	... Stap 10. Bedanken
☐ Ik begrijp het niet, ik weet het niet	☐ Bedanken voor komst
☐ Aanvullen en verbeteren	☐ Neutraal onderwerp
☐ Contact regiekamer	☐ Waken over doorverwijzing naar hulpverlening
... Stap 4. Neutraal onderwerp, leefwereld scannen	
☐ Bespreken neutraal onderwerp	
- Episodisch geheugen stimuleren & werkrelatie creëren	
☐ Scannen (van intra- naar <u>extrafamiliaal</u>)	

(Vertaling van de handleiding van het protocol dat wordt gebruikt tijdens TAM-interviews met minderjarigen)

BIJLAGE 4. CORRIGENDUM

Recente herziening van het Griekse wetboek van strafrecht en het Griekse wetboek van strafvordering

Als gevolg van de recente wijzigingen in de strafwetgeving en het strafprocesrecht, zoals geratificeerd door het Griekse parlement, worden de volgende wijzigingen aangegeven:

I. Wetboek van Strafrecht

Artikel 115 - Recht om aangifte te doen

2. Als het minderjarige slachtoffer jonger is dan 13 jaar, (...) hebben alleen zijn/haar ouders of wettelijke voogden het recht om aangifte te doen van een strafbaar feit en een klacht in te dienen, terwijl als het minderjarige slachtoffer ouder is dan 13 jaar, zowel de ouders (of wettelijke voogden) als hij/zij zelf het recht heeft om een klacht in te dienen. Wanneer de minderjarige 18 jaar wordt, is hij/zij de enige die daartoe gerechtigd is.

➤ De bovengenoemde herziening van de wetgeving is relevant voor het hoofdstuk *2.1.2. MECHANISMEN OM KINDEREN ECHTE TOEGANG HEBBEN TOT HET RECHTSPRAAK* van het *benchmarkprotocol*. Derhalve wordt het uittreksel met betrekking tot Griekenland vervangen door de volgende tekst

"In EL zijn er leeftijdsbeperkingen om een klacht in te dienen: als het minderjarige slachtoffer jonger is dan 13 jaar, kunnen haar/zijn ouders of wettelijke voogden aangifte doen van een strafbaar feit en een klacht indienen, terwijl als het minderjarige slachtoffer ouder is dan 13 jaar zowel de ouders (of wettelijke voogden) als zijzelf het recht hebben om een klacht in te dienen. Wanneer de minderjarige 18 jaar wordt, is hij/zij de enige die daartoe gerechtigd is."

II. Wetboek van strafvordering

Artikel 227 - Kinderen die het slachtoffer zijn van strafbare feiten van persoonlijk en seksueel misbruik

2. Wanneer het kind wordt ondervraagd als slachtoffer van seksueel misbruik, is een gespecialiseerde kinderpsycholoog of kinderpsychiater verplicht om bij het gehele proces aanwezig te zijn. Het verhoor vindt onverwijld plaats in de "Onafhankelijke eenheden voor de bescherming van minderjarige slachtoffers - Kindertehuis" van het district en, indien deze nog niet operationeel zijn, in de gespecialiseerde kamers die speciaal voor dit doel zijn opgericht en ingericht. Het aantal interviews van het minderjarige slachtoffer moet zo beperkt mogelijk blijven.

3. De gespecialiseerde kinderpsycholoog of kinderpsychiater moet het kind voorbereiden op de procedure van het forensisch interview. De bovengenoemde deskundige moet een schriftelijk verslag uitbrengen met een evaluatie van de cognitieve en intellectuele

vermogens van het kind en van het welzijn van het kind. Dit verslag wordt opgenomen in het dossier van de zaak.

Het forensisch interview wordt afgenomen door gespecialiseerde rechters, openbare aanklagers en rechtshandhavingsambtenaren die als examinatoren optreden. Tijdens het gehele proces is de kinderpsycholoog of -psychiater aanwezig en werkt hij/zij samen met de onderzoekers. Het kind kan ook worden vergezeld door zijn wettelijke voogd of vertegenwoordiger, tenzij de onderzoeker dit verbiedt wegens een belangenconflict of betrokkenheid van de volwassene bij de zaak.

- De bovengenoemde herziening van de wetgeving is relevant voor het hoofdstuk 2.2.1. *CRITERIA VOOR HET GEBRUIK VAN HET FORENSISCH INTERVIEW ALS BEWIJSMATERIAAL VOORAFGAAND AAN HET PROCES* van het *benchmarkprotocol*. Derhalve wordt het uittreksel met betrekking tot Griekenland vervangen door de volgende tekst

"In EL moeten volgens de Griekse wetgeving bij strafbare feiten tegen kinderen speciaal op dit gebied opgeleide psychologen of psychiaters aanwezig zijn bij de gehele procedure van het forensisch interview van het kind en zij moeten het kind vooraf op dit proces hebben voorbereid. Bovendien moeten zij de intellectuele en cognitieve vermogens van het kind evalueren en dit evaluatieverslag moet in het dossier van de zaak worden opgenomen. Het forensisch interview moet worden afgenomen door een ambtenaar van politie of justitie die moet zijn opgeleid en volledig op de hoogte moet zijn van het huidige wettelijke protocol van het forensisch interview".

- Bovengenoemde herziening van de wetgeving is relevant voor:

i) Het hoofdstuk 2.3.1. *Reglement - B) Professionals die het forensisch interview afnemen* van het *vergelijkend verslag*. Daarom wordt het onderstaande uittreksel als volgt vervangen *"Gespecialiseerde politieambtenaren in het geval van **België** (TAM-interviewers) en **Estland**; politie- of gerechtsambtenaren die speciaal zijn opgeleid voor het huidige wetgevingsprotocol van het forensisch interview in het geval van **Griekenland**; forensisch psycholoog, kinderpsycholoog of psychiater (in de verordening soms gewoon deskundigen genoemd) in **Italië** en **Spanje**."*

ii) Hoofdstuk 2.3.2 *Opleiding - A) Opleiding van de interviewers* van het *vergelijkend verslag*. Daarom wordt de onderstaande passage vervangen door de volgende tekst *"Zoals gezegd in punt 2.3.1 B, zal in België en Estland de politie deze ondervragingen afnemen en in Griekenland zullen politie- of gerechtsambtenaren speciaal worden opgeleid voor het huidige wetgevingsprotocol inzake het forensisch interview. In Griekenland, Italië en Spanje is echter de medewerking van psychologen vereist (voorgesteld in EE). Hoewel het in de praktijk in Griekenland vrijwel altijd zal worden afgenomen door niet speciaal opgeleide politieambtenaren en in Italië door de rechterlijke macht met ondersteuning van een forensisch psycholoog, kinderpsycholoog of psychiater (of zelfs een gekwalificeerde maatschappelijk werker)."*

iii) Het hoofdstuk 2.1.3. *Het forensisch interview als beschermende maatregel van het vergelijkend verslag*. De passage in de tabel waarin wordt verwezen naar de professionals die het verhoor afnemen, moet als volgt worden vervangen "*bij seksuele misdrijven tegen kinderen moeten psychologen of psychiaters die speciaal op dit gebied zijn opgeleid, aanwezig zijn bij de gehele procedure van het forensisch interview van het kind en zij moeten het kind vooraf op dit proces hebben voorbereid. Voorts moeten zij de intellectuele en cognitieve vermogens van het kind evalueren en dit evaluatieverslag moet in het dossier van de zaak worden opgenomen. Het forensisch interview moet worden afgenomen door een ambtenaar van politie of justitie die moet zijn opgeleid en volledig op de hoogte moet zijn van het huidige wetgevingsprotocol inzake het forensisch interview*".

Voorts is volgens de artikelen 51 en 42 geen storting van heffing meer vereist voor de indiening van het proces-verbaal bij de politie of de officier van justitie.

➤ De bovengenoemde herziening van de wetgeving is relevant voor hoofdstuk 2.1.2. *MECHANISMEN OM TE GARANDEREN DAT KINDEREN TOEGANG HEBBEN TOT RECHTSPRAAK* van het *Benchmarkprotocol*. Daarom wordt bij het uittreksel dat betrekking heeft op Griekenland het volgende gedeelte toegevoegd "*Bovendien moeten zij een vergoeding van 100 euro betalen, tenzij zij aantonen dat zij uit een gezin met een laag inkomen komen of slachtoffer zijn van seksuele misdrijven, misdrijven gerelateerd aan economisch seksuele uitbuiting of huiselijk geweld*" als weggelaten te worden beschouwd.

This project is co-funded by the Justice Programme of the European Union